

BATI TRAKYA ÇAĞDAŞ TÜRK EDEBİYATI

Hazırlayan: Yakup KURT

Danışman: Doç. Dr. Recep DUYMAZ

**Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin Türk Dili ve Edebiyatı
Anabilim Dalı için öngördüğü YÜKSEK LİSANS TEZİ
olarak hazırlanmıştır.**

Edirne

Trakya Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Bu çalışma, jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak Oybirliğiyle kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Süreyya BEYZADEOĞLU

Doç. Dr. Recep DUYMAZ (Danışman)

Yrd. Doç. Dr. Mustafa ÖZER

T.C YÜKSEKÖĞRETİM KURULU TEZ MERKEZİ

Tez No:.....

Tez Merkezi tarafından doldurulacaktır.

TEZ VERİ GİRİŞ FORMU

(Tez yazarı tarafından bilgisayarda doldurulduktan sonra basılarak imzalanmalıdır.)

Yazar Adı / Soyadı : Yakup KURT

(Tezde kullandığınız tüm adlarınızı açık olarak yazınız. Kısaltma kullanmayınız.)

T.C. Kimlik No :

E-Posta Adresi :

Tezin Özgün Dili : Türkçe

(Tezin ana bölümünün dili)

Tezin Adı :

(Tezin özgün dildeki adı. Yandaki alana en fazla 200 karakter yazılabilir.)

Batı Trakya Çağdaş Türk Edebiyatı

Tezin Türkçe Adı : Batı Trakya Çağdaş Türk Edebiyatı

(Tezin özgün dili Türkçe değilse burayı doldurunuz. Yandaki alana en fazla 200 karakter yazılabilir.)

Tezin Yabancı Dildeki Adı : Modern Turkish Literature in Western Thrace

(Tezin özgün dili Türkçe ise yabancı dildeki çeviri adını buraya yazınız. Yandaki alana en fazla 200 karakter yazılabilir.)

Tezin Konu Başlığı : 1. Türk Dili ve Edebiyatı
2. Seçiniz
3. Seçiniz

Tezin Yapıldığı Yer :

Üniversite : Trakya Üniversitesi

Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü

Fakülte :

Hastane :

ABD/Bölüm : Türk Dili Edebiyatı

Tez Türü : Doktora Yüksek Lisans Tıpta Uzmanlık Sanatta Yeterlik

Tez Yılı : 2005

Sayfa Sayıları : (Toplam)

Giriş Sayfaları :
(Romen rakamlarıyla numaralandırılmış bölüm)

Viii

Ana Bölüm :

155

Ekler:

(Ana bölümden farklı numaralandırılmış ise)

Tez Danışmanları :

1. Danışman :	Doç. Dr.	Recep	DUYMAZ
	Unvanı	Adı	Soyadı
2. Danışman :	Seçiniz		
	Unvanı	Adı	Soyadı
3. Danışman :	Seçiniz		
	Unvanı	Adı	Soyadı

Dizin Terimleri: (Dizin terimleri listelerinden seçiniz. İmleci dizin terimini girmek istediğiniz kutucuğa getiriniz. Kutucuğun yanındaki linke tıklayınız. Gelen alfabetik listeden uygun harfi seçiniz. Aradığınız terimi listede tarayıp bulduğunuzda tıklayınız. Terim uygun kutucuğa yerleşecektir. Uyarı: Dizin terimi seçmek için yapılan ilk tıklamada Tez Tarama sayfası açılabilmektedir. Kapatıp liste linkini ikinci kez tıkladın sorun çözülecektir.)

Türkçe Dizin Terimleri

Edebiyat	Roman <u>Türkçe</u>
Göç	Olay <u>Türkçe</u>
Şiir	Şahıs <u>Türkçe</u>
Öykü	Zama <u>Türkçe</u>
Roman	Mekâr <u>Türkçe</u>

İngilizce Dizin Terimleri

Literature	Migra <u>İngilizce</u>
Event	Nove <u>İngilizce</u>
Poem	Chara <u>İngilizce</u>
Story	Time <u>İngilizce</u>
Novel	Place <u>İngilizce</u>

Önerilen Dizin Terimleri: (YÖK Dizin terimleri listelerinde bulamayıp önerdiğiniz terimler)

Türkçeİngilizce

Tezin Metin Formatı Dışındaki Ekleri: (Aynı türden 1'den çok dosyanız varsa ilgili kutuda dosya adlarını noktalı virgül (,) ile ayırınız.)

Resim: Dosya adı:
 Harita: Dosya adı:
 Görüntü: Dosya adı:
 Ses: Dosya adı:
 Program: Dosya adı:
 Diğer: Lütfen Belirtiniz:

Dosya adı:

Kısıtlama Yok: Kısıtlama Var:

Kısıtlama Bitiş Tarihi:

(gg/aa/yyyy)

Proje desteği aldıysa Proje no :

Tarih:

İmza

Bu belgenin İnternet adresi : http://www.yok.gov.tr/tez/veri_giris5.htm

ÖNSÖZ

Türkiye'nin çevresinde yaşayan pek çok Türk toplulukları vardır. Önce küçülen sonra da yıkılan Osmanlı devletinin tarihi uzantıları olan bu topluluklar, 20. yüzyılda şekillenen yeni haritayla çeşitli ülkelerin tabiyetine ve koruması altına alındılar. Bunlardan bir çoğunun yaşadıkları ülkelerde farklılıkları hukuken tescil edilen bu topluluklar, kültürlerini korumuşlar, geçen süre içerisinde farklı toplumsal koşullarda ortaya koydukları kültürel birikimlerini de eklemişlerdir.

Yunanistan'ın kuzey doğu bölgesi olan Batı Trakya'da yaşayan Türkler, bu ülkenin yurttaşlarıdır. Lozan Antlaşması'na göre azınlık statüsüyle orada bırakılan Türklerin yurttaşlık haklarına ek olarak kültürel hakları da güvence altına alınmıştır. Dönem dönem olumsuz koşullara karşın Batı Trakya Türkleri yurttaşlık kimlikleri kadar, ulusal (kültürel) kimlikleriyle de gurur duymuşlar, bu her iki kimliğe sahip olmanın gereğini yapmışlardır.

Batı Trakya Türklerinde, kültürel gelişim süreci içinde suskun geçen ilk yılların ardından edebiyata karşı bir ilgi uyanmaya başlamıştır. Osmanlı İmparatorluğu döneminden kalma sınırlı bir birikimle edebiyat, kendini tanıma yönünde bir arayış içine girer. Önemli hizmetleri nedeniyle Batı Trakya Türklerince saygıyla anılan Mehmet Hilmi, 1930'lu yıllara doğru yerli Türk edebiyatına öykü türünde ilk eserini kazandırır. Ancak bu dönemi, Batı Trakya Türk edebiyatının başlangıç dönemi olarak görmek mümkün değildir.

Edebiyatla sağlıklı denilebilecek ilk ilişki, 1960'lı yıllarda gerçekleşir. O dönemde Türkiye'de yüksek öğrenimini bitirip Batı Trakya'ya dönen Asım Halil- oğlu'nun yanı sıra, yine Türkiye'de öğretmen okullarından mezun olan genç öğretmenlerin şiir ve öykü türlerindeki ürünleri, Batı Trakya Türk edebiyatının başlangıç dönemini simgeler. O sıralarda sınırlı olanaklarla yürütülen edebiyat çalışmaları, 1989 yılında edebiyat ve sanat içerikli Şafak dergisinin yayın hayatına başlamasıyla bu süreç, önemli bir güç ve ivme kazanır.

Günümüz açısından edebiyat olayına baktığımızda, yerli Türk edebiyatına öncülük eden kadronun yol gösterici ve özendirici çalışmaları sayesinde bu geleneğe katılan bir çok genç ismin ortaya koymuş oldukları edebi ürünler, bundan sonraki çalışmalar için umut verdiğini ve sağlam bir zemin oluşturduğunu görmekteyiz.

Batı Trakya Türklerinde edebiyat geleneğinin başlayıp gelişmesi bakımından önemli rol oynamış etkenlerin başında kuşkusuz Türkiye gelir. Kendi memleketlerinde öğrenim

olanağı bulamayan binlerce Batı Trakyalı gence kapılarını açan Türkiye, bütün olanaklarını seferber etmiş, edebiyatın yanı sıra Batı Trakya Türklerinde kültür hayatının bir işlev kazanmasında önemli rol oynamıştır. Türkiye'deki okullarda öğrenim gören bu genç insanlar, Türk (Türkiye) edebiyatını tanıma ve onu inceleme fırsatını bulurlar.

Öte yandan, kanaatimizce yerli Türk edebiyatını tetikleyen başka bir etken de, siyasal düzenin Türk toplumu üzerindeki olumsuz etkileridir. O nedenle bu edebiyat, toplumcu anlayış ekseninde gelişen ve siyasal düzene karşı bir tepki edebiyatı olarak da karşımıza çıkar.

Yerli Türk edebiyatı, Türk toplumunun çeşitli yönlerini ele almakla kalmaz. Kendi toplumu dışında meydana gelen acıklı olaylara karşı insani duygular içine yaklaşır. Bosna-Hersek'te, Afrika'da ve dünyanın bir çok yerinde insanlığa karşı işlenen vahşet karşısında tavır alıp, insanlık için sevgiden ve barıştan başka bir seçenek olmadığını savunur.

Türk azınlığın yaşadığı ülkenin edebiyatı olan Yunan edebiyatı, kuşkusuz zengin ve uzun tarihi olan bir edebiyattır. Ancak ne yazık ki Batı Trakya Türk edebiyatı, Yunan edebiyatından yeterince yararlanabilmiş değildir. Yunan edebiyatı, ya orijinal kaynaklarından ya da yapılan çeviriler yoluyla sınırlı bir çevre tarafından bir nebze incelenebilmiştir. Bu durum, Batı Trakya Türk edebiyatı açısından bir eksiklik, bir talihsizlik olarak değerlendirilebilir.

Lozan Anlaşması'ndan sonra az da olsa Batı Trakya Türkleri hikâye, roman ve şiir türlerinde edebiyat eserleri vermişlerdir. Son yıllarda Batı Trakya'da edebiyatla ilgili gazete ve dergiler daha da bir canlılık kazanmıştır. Bugün Batı Trakya'da çeşitli bakımlardan incelemeye elverişli bir edebiyat birikimi sağlanmıştır. Tezimizde bu birikimi incelemeye çalıştık. Tezimizi önsöz ve girişten sonra üç bölüm halinde düzenledik.

Birinci bölümde Batı Trakya'nın kısa bir tarihini, ikinci bölümde Batı Trakya Türklerinde dil ve edebiyat, üçüncü bölümde de Batı Trakya Türk edebiyatında edebiyat türlerini inceledik. Daha sonra çalışmamız boyunca elde ettiğimiz sonuçları yazdık. En sonunda yararlandığımız kaynakları gösterdik.

Yüksek Lisans tezim süresince, değerli zamanlarından feragat edip yönlendirici yardımlarını esirgemeyen Sayın Hocam Doç. Dr. Recep Duymaz'a sonsuz saygı ve şükranlarımı belirtmeyi görev sayarım. Ayrıca yardımlarından dolayı değerli dostum Yrd. Doç. Dr. Özcan Aygün'e de şükranlarımı bu vesileyle ifade etmek isterim.

Yakup Kurt

Edirne 2005

ÖZET

Bu çalışmada Batı Trakya Türk Edebiyatının başlangıç döneminden günümüze kadar geçirmiş olduğu çeşitli aşamalar anlatılır. Avrasya’da yaşayan bir çok Türk topluluklarından biri olan Batı Trakya Türkleri, Lozan Antlaşması gereğince Yunanistan’ın koruması altına alındılar. Kültürel kimliği, bu anlaşmaya göre tescil edilen Batı Trakya Türkleri kültürlerini korumuşlar, geçen süre içerisinde farklı ortamlarda kültürel ilişkilerini daha da geliştirmişlerdir.

Çalışmanın giriş bölümünde Batı Trakya Türklerinin toplumsal düzeni ve kurumları ele alınmış, Türk toplumu açısından belirleyici önemdeki bu kurumların karşılaştıkları sıkıntılara ilişkin detaylı bilgiler verilir.

Kültürel etkileşimin yoğun olduğu bu coğrafyaya bakıldığında, altı yüz elli yıllık bir Türk varlığının izlerini görmek mümkündür. İşte bu kültürel varlığın canlı bir yansıması olan Batı Trakya Türk Edebiyatının ortaya çıkış nedenlerini incelerken bölgenin siyasal yapısını da dikkate almak gerekir. Genel olarak Türk kültürünün gelişmesinde ciddi bir engel oluşturan siyasal ortama rağmen yerli Türk Edebiyatı önemli gelişme kaydetmekle kalmad, tersine sözkonu olumsuz ortam bu edebiyatın atılım yapmasında tetikleyici rol oynadı. Bunu da Batı Trakya Türk Edebiyatının en karakteristik özelliği olan toplumcu bir çizgide gelişmiş olmasından anlamaktayız.

Çalışmanın “Batı Trakya Türk Edebiyatında Edebiyat Türleri” başlıklı bölümü, yerli edebiyat ürünleri içinde örneğine en çok rastladığımız edebi tür olan şiirle başlamıştır. Bu çalışma içerisinde yerli Türk şiiri ayrıca, içerik ve biçim açısından ele alınarak incelenmiştir. Ardından öreneklerine sıkça rastlanan diğer bir tür olan öyküler ele alınmış; konu, olay, şahıs kadrosu, zaman, mekân ve teknik unsurlar bakımından bir değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Yerli edebiyatın en az ürün verdiği bir tür olan romanlar ise daha sonra ele alınarak materyal ve teknik unsurlar açısından incelenmiştir.

Anahtar kelimeler:

Edebiyat	Romancı
Göç	Olay
Şiir	Şahıslar
Öykü	Zaman
Roman	Mekân

SUMMARY

The different stages that the Turkish Literature of Western Trace has gone through from its beginning till our days are described in this work. The Western Thrace Turkish community, one of the many Turkish communities that live in Eurasia, was taken under the protection of Greece according to the Lausanne Treaty. The Western Trace Turks, whose cultural identity was registered in this agreement protected their culture and even improved it in different circumstances within time.

In the introduction part of this work, the Western Trace Turks' communal order and their association are examined. Detailed information about the troubles, these association have been confronted with is given.

It is possible to see footprints of a six-hundred-and-fifty-year Turkish existence in this area where there is a lot of cultural influence. The Western Trace Turkish Literature is the best example of this cultural existence and we should take into consideration the political structure while studying the reasons that this literature came into being. In general, in spite of the political environment which was an important obstacle to the development of the Turkish culture, the local Turkish literature didn't only show an important growth but also this negative environment, played a stimulative role for the literature to make progress. We understand this from the fact that the Western Thrace Turkish Literature has developed in a social way and this is the most distinctive feature of it.

The part with the title "Batı Trakya Türk Edebiyatında Edebiyat Türleri" (The Literature Types in the Western Thrace Turkish Literature) starts with a poem which is a literary form and an example of which we meet in most of the products of the local literature. After that, the stories, which are another kind of a literary form and which we often meet, are described from the point of subject matter, plot, characters, time, place and technical elements. Lastly, the novel, which is the form of the local literature with the fewest examples, is carefully examined from the point of material and technical elements.

Key Words

Literature	Migration
Poem	Story
Novel	Novelist
Event	Characters
Time	Place

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
ÖZET	iii
SUMMARY	iv
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR	viii
GİRİŞ	1
I- BATI TRAKYA'NIN KISA BİR TARİHÇESİ	16
II- BATI TRAKYA TÜRKLERİNDE EDEBİYAT	18
a. 1923 Öncesi Batı Trakya Türk Edebiyatı	20
b. 1923 Sonrası Batı Trakya Türk Edebiyatı	21
III- BATI TRAKYA TÜRK EDEBİYATINDA EDEBİYAT TÜRLERİ	23
A. ŞİİR	26
1. Şiirlerde Ele Alınan Temalar	31
a. Tabiat	32
b. Aşk	35

c. Memleket Özlemi.....	37
d. Göç.....	49
e. Atatürk.....	52
f. Barış.....	61
g. Toplumsal Sorunlar.....	77
h. Din.....	88
i. Ölüm.....	95
k. Çocuk.....	100
2. Şiirlerde Kullanılan Nazım şekilleri.....	104
B. ÖYKÜ.....	107
1. Öykülerde Ele Alınan Konular.....	109
a. Toplumsal Konular.....	110
b. Bireysel Konular.....	119
2. Öykülerde Olay.....	125
3. Öykülerde Şahıs Kadrosu.....	127
4. Öykülerde Zaman.....	129
5. Öykülerde Mekân.....	130
6. Öykülerde Kullanılan Teknikler.....	130

C. ROMAN.....	132
a. Romanlarda Ele Alınan Konular.....	137
a. Toplumsal Konular.....	137
b. Bireysel Konular.....	138
b. Romanlarda Olay.....	139
c. Romanlarda Şahıs Kadrosu.....	140
d. Romanlarda Zaman.....	141
e. Romanlarda Mekân.....	142
f. Romanlarda Kullanılan Teknikler.....	144
SONUÇ.....	150
KAYNAKÇA.....	153

KISALTMALAR

s.	:Sayfa
S	:Sayı
C.	:Cilt
Yay.	:Yayımlayan
Der.	:Derleyen
Çev.	:Çeviren
Haz.	:Hazırlayan
No	:Numara
B.T.T.	:Batı Trakya Türkleri
S.Ö.P.A	:Selanik Özel Pedagoji Akdemisi
M.Ö.	:Milattan Önce
B.T.T.D.D	:Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği

GİRİŞ

Oldukça yeni olan Batı Trakya Türk edebiyatını tanıyabilmek için, öncelikle Batı Trakya coğrafyasını belirleyen siyasal, sosyal, ekonomik ve kültürel koşulların ortamında şekillenen bir toplumun yapısal öğelerinin yanı sıra geçirdiği hızlı değişim ve dönüşümlerin bütün aşamalarına etki eden olayları bilmek gerekir. Batı Trakya Türk edebiyatı, gerek Rumeli coğrafyasının akraba kültürlerinden gerek anavatan Türkiye ile içinde bulunduğu sıkı ilişkilerden ve gerekse de Osmanlı döneminin kültür mirasından soyutlanarak incelenemez. Her edebiyat gibi Batı Trakya Türk edebiyatı da bu yoğun ilişkilerin ve kendi dinamiklerinin etkisinde toplumunun duyuş, düşünüş ve heyecanının ifadesine aracılık eder.

Osmanlı İmparatorluğu Balkan yarımadasına yayıldıktan sonra bu coğrafyaya yerleşen Türkler yüzyıllarca bu topraklarda yaşadılar. 20. yüzyılda imparatorluğun çözülmesi sonucunda ana gövdeden koparak yerlerinde kalan ya da anlaşmalarca bu topraklarda bırakılan Balkan yarımadasındaki Türkler, farklı etnik, siyasal ve kültürel ortamlarda kendilerini buldular. Rumeli coğrafyasında her Türk toplumu gibi Batı Trakya Türkleri de gelenek ve göreneklerine bağlı kalarak varlığını güç koşullarda sürdürdüler. Yüzyıllarca kuşaktan kuşağa aktararak yaşatılan bu gelenek ve görenekler bağlamında edebi geleneğin de ayakta kalıp sürdürüldüğünü görüyoruz. Bizim dönem itibariyle araştırmamız, azınlık dönemini kapsayıp o döneme ilişkindir. Oysa azınlık dönemi öncesi de Batı Trakya’da sözlü ve yazılı bir edebiyat vardır. Bu edebiyat, her ne kadar “azınlık edebiyatı” adı altında kayıtlı değilse de, bugünkü azınlık edebiyatıyla sıkı bir ilişki içindedir.

Batı Trakya örneğinde olduğu gibi farklı kültürlerin etkisinde oluşan edebiyat olgusu incelenirken, bilimsel çalışmanın başarısı bakımından kaynakların doğru ve objektif olarak tespit edilmesi gerekmektedir. Bu anlayış çerçevesinde Batı Trakya Türk edebiyatını incelerken hem yazarın Batı Trakyalı olması, hem de Batı Trakya’yı anlatması esas alınır. Zira Türk edebiyatının tanınmış simalarından Sabahattin Ali gibi isimler her ne kadar Batı Trakyalı ise de, Batı Trakya Türk edebiyatının temsilcisi sayılamaz.

Batı Trakya Türk edebiyatının incelenmesi amaçlanan bu çalışmada, bu edebiyatın 1923 öncesi ve 1923 sonrası diye iki döneme ayrılarak incelenmesi, objenin belirlenmesi ve daha da somutlaştırılması açısından uygun görüldü. Bizim üzerinde duracağımız dönem, 1923 sonrası dönem olacaktır. Bu dönem Batı Trakya Türklerine

azınlık statüsünün verildiği dönemdir. Bu dönemde ayrıca şiir, öykü, roman ve diğer edebi türler, (azınlık da olsa) bir toplum kimliğiyle ortaya konulmuş ürünler olması nedeniyle “Batı Trakya Türk Edebiyatı” şeklinde anılmaktadır. İşte biz bu dönemin kapsadığı edebi ürünlerden şiir, öykü ve roman türlerini bilimsel metotlara bağlı kalarak incelemekle kendimizi görevlendirdik. Kuşku yok ki bu sınırlı bir çalışmadır. Batı Trakya Türk edebiyatının tamamıyla araştırılması gibi bir amaç güdülüyor. Bu edebiyatın geniş kapsamlı ve bir bütün olarak ele alınıp araştırılması, daha titiz, daha sabırlı ve oldukça uzun bir zamana yayılacak bir çalışmayı gerektirmektedir.

Bugün Batı Trakya denilen ve Türkiye’ye sınır olan bu coğrafyanın 1923 sonrası dönemi itibariyle edebi oluşumunu tanımlarken, kazandığı karakter bakımından “Batı Trakya Çağdaş Türk Edebiyatı” biçiminde tanımlamayı uygun gördük. 1960'lara kadar kendi kişiliğini ve kimliğini arayan Batı Trakya Türk edebiyatının renklenip gelişmesi bir hayli gecikti. Onun gelişmesini geciktiren nedenlerin başında, Batı Trakya Türklerinin toplumsallaşma sürecinde -eğitim gibi kültür üreten- üstyapıdaki kurum ve kuruluşlarının yeterli düzeyde işleve sahip olmaması gelir. Bu olumsuz durum, Yunanistan’ın uzun dönemler izlemiş olup damgasını vurduğu azınlık karşıtı siyasetin doğal bir sonucu olarak görülmelidir. Oysa İstanbul Rumlarına karşılık olarak mübadele dışı bırakılan Batı Trakya Türkleri, varlığının gücünü uluslararası antlaşmalardan ve özellikle de bir dünya savaşının ardından artakalan anlaşmazlıkları sona erdiren Lozan Antlaşmasından almaktadır. Azınlık bu antlaşmaya dayalı, yüzyıllar boyunca yaşadığı topraklarda can ve mal güvenliğinin yanı sıra kendi kimliğini koruma ve geliştirme gibi temel hak ve güvencelere sahip olarak bırakılmıştır.

1923 yılında imzalanan Lozan Antlaşması’ndan geçen seksen yıllık zaman diliminde, iki ülkenin zaman zaman olaylara farklı bakış açısı yüzünden kaynaklanan ciddi anlaşmazlıklar nedeniyle bu antlaşmanın içeriğine hiç bir zaman işlerlik kazandırılmadı. Taraf ülkelerden olan Yunanistan ile Türkiye anlaşmanın taahütlerine uymadıkları gerekçesiyle karşılıklı olarak birbirlerini suçladılar. Geçen bu uzun dönemde Yunanistan’la Türkiye arasında dalgalanmalar biçiminde süren ikili ilişkilerden en çok azınlıklar etkilenirken, özellikle de iki ülke arasındaki kriz dönemleri, yine her iki azınlığa ağır bedeller ödetmiştir. Bu davranış biçimi, 19. yüzyılın sonu ile 20. yüzyılın başında kurulan “ulus” devletlerin en karakteristik özelliğini oluşturur. Onların hukuku hiçe sayan bu tutumu, azınlıkları yaşadıkları ülkelere karşı potansiyel bir tehlike olarak görmelerinde yatıyor. Bu durum ise Balkan

lkelerinin tümüne serpilmiş olan azınlıkların hak ve hukukunun çiğnenmesine, onlar adına zor dönemlerin ve gç serüveninin yaşanmasına neden olmuştur.

Görüldüğü gibi azınlıklar açısından hiç de iyi olmayan bir dönemde Batı Trakya Türkleri uzun yıllar belirsizliğinin ve olağst koşulların şekillendirdiğ bir coğrafiyada var olma mücadelesi verdiler. Dünyayla ilişkisi kesilmiş, kapalı bir sistemde yapılan haksızlıklara karşı direndiler. Ama onlar aynı zaman vatani görev ve sorumluluklarını eksiksiz yerine getirip yaşadıkları ülkenin yasalarına her zaman saygılı davrandılar. Geleceklerini bu ülkede görüp memleketleri için hiç bir özveriden çekinmediler. 1940'ta faşist İtalya'ya karşı şehitler verip ülkelerini savundular. Tek amaçları vardı. lkelerinde "İnsanca yaşamak".

Batı Trakya Türklerinin edebiyatında çokça tercih edilen bir konu olarak toplumsal düzenin işleyişinde önemli aksamalara ve çarpıklıklara rastlanmaktadır. Yönetimce eğitim, din, ekonomi, gelenek ve görenek gibi kurumlara yapılan müdahaleler ve kısıtlamalar sonucunda toplumsal düzen ciddi sarsıntılara tanık olmuştur. Toplumun en yaşamsal kurumu olan eğitim sistemi yozlaştırılırken Türklere ait toprak arazisi ya kamulaştırma yoluyla ya da önemli meblağlar karşılığında Yunanlıların eline geçmiş bulunmaktadır. Devlet sektörüne hiç bir zaman alınmayan Türklerin ekonomik kaynakları sistemli bir biçimde kurutulup kontrol altına alınmiş, teknolojik imkanlardan yoksun, tarıma dayalı bir üretim modeline mahkûm edilmişlerdir. Bu uygulama ile azınlık toplumu bir kısıkaç içine alınarak özellikle ekonomik yönden bağımlı duruma getirilmiştir.

(Batı Trakyalı Türkler uzun yıllar mütevazı ve kısıtlı imkanlarıyla ifilik, işçilik ve ıracılık yaparak geçimini sağladılar. Hayata ksmeyip geleceğe olan umudunu hiç bir zaman yitirmediler. İşçilikten ve ıracılıktan elde ettikleri bilgi ve beceri birikimini yatırıma çevirdiler. Son dönemde Avrupa Birliği süreci sayesinde yeni oluşan siyasal şartlar, azınlığı rahatlatan bir ortam getirdi. Günümüz itibariyle Türkler artık küçük ve orta ölçekli işletmeler yoluyla üretimde söz sahibi olmaya başladılar. Böylece gerek bölgenin kalkınmasına gerekse ülke ekonomisine önemli katkı sağlar duruma geldiler.)

Azınlık insanını ayakta tutan en büyük g kuşkusuz gelenek ve grenekleridir. Onların yaşamında geleneklerin önemli yeri vardır. Gelenek ve görenekler, sanayi kültürü ile farklı toplumsal oluşumların etkisi karşısında her toplumda olduğu gibi Batı Trakya Türklerinde de doğal olarak belli bir evrime uğramıştır. Ama onlar g şartlar altında kimliklerini oluşturan bu değerleri uzun

süredir koruyup yaşatmasını bildiler. Bu değerler sistemi içinde dinsel kurumun işlevinin çok büyük olduğunu belirtmek gerekir. Belki de o yüzden dinsel kurum, eğitim gibi devletin müdahalelerine mağruz kalıp sıkı bir denetim ve takip altındadır. İşte bu müdahaleler sonucunda dinsel yapı bir yozlaşma sürecine girmiştir. Batı Trakya Türklerinde din işleri, örgütlü bir müesseseden yoksundur. İnsanların dinle olan ilişkilerinin kurumsal bir boyutu yoktur. Bu ilişkiler daha çok kişisel düzeydedir. Türkler, gerek evde gerekse camide dini görevlerini yerine getirmekte özgürdür. Ancak camilerin bağlı bulunduğu vakıfları yönetemez, kendi dini liderini, yani müftüsünü seçemez. Son dönemde bu kurumun iyileşmesi adına söylenebilecek bir şey varsa, o da cami yapımında uygulanan yasakların tamamıyla olmasa da, kısmen kalkmış olmasıdır. Bu konuda yasal engeller yoktur. Ama bürokratik engeller vardır ki bu durum bir anlam ifade etmez. Günümüz itibariyle dini müessesenin örgütlü etkinlikleri, Kur'an kursları ve hatim duaları ile sınırlıdır. Gözlemlenen bu kısmi rahatlamayı iki ülke arasındaki ilişkilerin düzelmesinin bir sonucu olarak görmek gerekir.

Farklı siyasal ve kültürel sistemlerde yaşayan toplumların sindirilme tehlikelerine karşı en etkili önlem, o toplumun kendi dilinde yaptığı eğitimidir. Bu açıdan Batı Trakya Türk toplumunun belki de en çok yaşamsal öneme sahip kurumu Türkçe eğitimidir. O bakımdan Türk azınlığın eğitim sistemini irdelerken kimi temel gerçeklerin gözden kaçmaması gerekir. Lozan Antlaşması'na göre özerk olan azınlık eğitimi, Yunan devlet yönetiminin azınlığa dönük siyasetinin odağını oluşturur. Bundan amaç, azınlığı çağın gerisinde bırakacak ilkel bir eğitim anlayışını uygulayıp toplumsal kalkınmayı önlemektir. Kimi kısa vadeli dönemler hariç, bu düşünce yapısı bir devlet politikası olarak yıllarca hayat buldu. Daha açık bir deyişle söylemek gerekirse, Yunan devleti azınlık eğitiminden hep rahatsız olmuş, ona karşı hep olumsuz yaklaşmıştır. Ancak kısa dönemli dahi olsa iki ülke arasındaki ilişkileri iyileştirme çabalarının gidişatına göre azınlık eğitimi açısından olumlu denilebilecek dönemlerden söz etmek mümkündür. Lozan Antlaşmasının imzalanmasından yaklaşık çeyrek yüzyıl sonra, yani 1952'de, eğitim adına bir takım sevindirici gelişmelere tanık olduğunu kabul etmek gerekir.

1952 yılı azınlık toplumunun bilinçlenip gelişmesi açısından önemli bir aşama sayılır. Bu tarihte dönemin Yunan Kralı Pavlos'un davetlisi olarak Yunanistan'ı ziyaret eden Türkiye Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Gümölcine'de kendi adının verildiği "Celal Bayar Lisesi"ni Kral Pavlos ile birlikte hizmete açar. Celal Bayar

Lisesi Batı Trakya'da kültür üreten ilk ciddi kurum olma vasfını kazanır. Nitekim bu liseden mezun olan gençlerin bir kesimi yüksek öğrenim için Türkiye'ye giderken diğer bir kesimi de Yunan üniversitelerinde öğrenim görme olanağı bulur. Kurulan bu dostluk ortamında iki ülke arasında imzalanan anlaşma gereğince aynı liseden, önemli sayıda genç Türkiye'deki öğretmenokullarına gider. İşte bu liseden mezun olup gerek Yunanistan'da gerekse Türkiye'de öğrenimlerini tamamlayan gençlerle Batı Trakya Türk Azınlığı, eğitimde ve kültürde ciddi bir hamlenin içine girer. Celal Bayar Lisesi'nin kurulmasından yaklaşık on yıl sonra İskeçe'de de orta ve lise kısmından oluşan özel bir okul kurulur. Her iki lisede Türkçe okutulan dersler arasında Türk edebiyatı dersi de bulunmaktadır. Ne var ki eğitimde filizlenmeye başlayan bu parlak dönem kısa sürer.

1967 Albaylar Cuntası demokratik rejime yedi yıllık bir ara verirken bu süreç bir bakıma azınlık toplumunun yazgısını da belirliyordu. Eğitim başta olmak üzere Türk kültürüne hizmet eden çeşitli kurumlara ciddi darbeler vurulur. Azınlık karşıtı politikalar en yoğun biçimde bu dönemde uygulanmaya konulur ve eğitimde hissedilir bir gerileme başlar.

1974'te cunta rejimi devrilir. Demokratik rejim kurum ve kuruluşlarıyla yeniden tesis edilir. Ülke çapında herkes özgürlüklere kavuşmanın sevincini yaşarken Batı Trakya Türklerine bu nimetten yararlanmak bir türlü nasip olmadı. Bölgede yaşayan Türklere, adeta bir göçmenler kampında yaşarmışçasına muamele edilmesi devam edilir. Bu dönem uzun ve zorlu bir dönemdir. Binlerce Batı Trakyalı Türk vatandaşlıktan atılır. Yüzlerce aile parçalanır. Onlara ev yapımı hatta kaldıkları evleri onarmaları yasaklanır. Binlerce aile göçe zorlanır. İnsanlar uzun yıllar akıl almaz sıkıntılara göğüs gererler. Bu sıkıntılı dönem 2000'li yılların başına kadar sürer.

Hem Yunanistan'da hem Türkiye'de binlerce, onbinlerce insanın mağdur olduğu gerilimli dönem geride kalmış, iki ülke ilişkilerinde bir bahar havası egemen olmaya başlamıştır. Ege'nin iki yakasında her iki halkı kaynaştıran, onları kucaklaştıran olgu, 1999 Marmara bölgesi ve Atina'da meydana gelen Ağustos depremleridir. Bir doğa olayı olan Ağustos depremlerinin çok önemli ve belki de belirleyici nitelikte sosyal boyutları vardır. Bu depremler doğaya karşı dayanıksız evleri yıkmakla kalmadı. Aynı zamanda iki halk arasında örülen bağnazlığın ve önyargılı davranışların duvarlarını da yıktı. Bu doğa felaketi iki halkı kederde birleştirdi. İnsanların acıları ve gözyaşları denizin her iki yakasında görülmemiş bir güzellikte paylaşıldı. Her iki halkı vuran bu felaket dostluğun ve işbirliğinin adeta

habercisiydi. İki ülke arasındaki ilişkilerin iyileşme sürecine girmesi, azınlıkların da önemli ölçüde rahatlamasını sağladı. Bu arada, Türkiye'nin AB adaylığı süreciyle pekişen ilişkiler, başbakanlık düzeyindeki ziyaretlerin de önünü açar. Bu yapıcı ziyaretler karşılıklı olarak kaybolan güveni yeniden tesis eder. Bundan azınlıkların da kazancı kuşkusuz büyüktür. Var olan sorunlarının bir bölümü çözüme kavuşturulmuştur. Eğitim gibi çözüm bekleyen önemli sorunlar, Batı Trakya Türklerinin hala gündemindedir.

Esasen konumuza dönüp belirtmek gerekir ki bu çalışma Batı Trakya Türklerinin siyasal ve toplumsal statüsünü araştırmak gibi bir amaç gütmüyor. Öyle anlaşılıyor ki iki ülke arasındaki azınlıklar konusu, başlı başına bir araştırma konusudur. Bu ise bizim konumuzun dışındadır. Biz, sadece, Batı Trakya Türklerinde edebiyat ortamını biçimlendirip ortaya koyan koşulların daha iyi anlaşılması bakımından bu kısa saptamalara ihtiyaç duyduk.

Kavram olarak “edebiyat” Batı Trakya Türklerinde geniş kitlelerce özümsenebilmiş değildir. Bu durumu şu şekilde açıklamak mümkündür. Lozan Antlaşması'nın belirlediği sınırların çizilmesinden sonra, Batı Trakya Türklerinin Türkiye ile olan organik bağlarının kopması yüzünden oluşan yeni realite karşısında, azınlık bir bocalama dönemine girer. İkinci Dünya Savaşı sırasında, Batı Trakya'nın Alman ve Bulgar işgaline tanık olmasından başka ülkeyi kavurup yıkan iç savaşın getirdiği yokluk, bütün Yunanistan'da olduğu gibi azınlık toplumunu da derinden yıkar. Bu yokluk döneminden sonra bir de Yunan yönetiminin azınlığa karşı olumsuz yaklaşımı eklenince, azınlık eğitimi ve kültür hayatı arzu edilen düzeyin çok gerisinde kalır. Toplumsal kalkınmanın önünü kesen bu süreç, doğal olarak edebiyatın ve güzel sanatların da gelişmesine engel olur.

Batı Trakya Türk edebiyatını sıkı bir ilişki ve etkileşim içinde tutan öğelerin başında eğitim gelir. Azınlıkta örgün eğitimin yanı sıra kültür hayatına hizmet eden önemli bir vasıta da süreli yayınlardır. Lozan Antlaşması'ndan bu yana devam eden süreli yayınlar toplumun dini, sosyal, siyasal ve ekonomik içerikli konularını ele alır. Toplumsal yaşamı düzenleyen bu konuların ele alınış biçiminde bir ayrışma göze çarpar. Bu durum kullanılan harf biçiminde kendini gösterir. Türkiye'de yapılan harf devrimini Batı Trakya Türklerinin bir kesimi benimserken , diğer bir kesimi de eski yazı olan arap harflerini savunmuştur. Bu ikiliğin özünde ise siyasi nedenler yatmaktadır. Türkiye'de cumhuriyetin ilanından sonra rejim aleyhtarlığı ile tanınan ve aralarında Osmanlı devletinin son şeyhülislamı olan Mustafa Sabri Efendi'nin de

bulunduğu Yüzellilikler grubu Batı Trakya'ya sığınır. Onlar Türkiye'ye karşı rejim aleyhtarlığını Batı Trakya'da örgütlenerek sürdürürler. Bu durum kısa bir süre sonra Batı Trakya Türklerinin rejim yanlısı ve rejim karşıtı diye ikiye bölünmesine yol açar. Türkiye Cumhuriyeti yenilikleri özendirirken, Yunan hükümeti de bu bölünmeden yararlanarak yenilikçi karşıtlarını destekler. Böylelikle azınlık basını daha emekleme aşamasındayken yenilikçiler ve gelenekçiler diye ikiye bölünür.

Türkçe basın olan azınlık basını, toplumun belli bir bilinç kazanmasında öncül rol oynar. Ama aynı zaman yukarıda belirttiğimiz gibi karşıt ve farklı dünya görüşleri nedeniyle bu basının toplumdaki etkileri ve yansımaları derin uçurumlara neden olmaktadır. Bu karşıtlık 1970'lerin ortalarına kadar sürer. Bu dönemde gelenekçi basın siyasal koşulların değişmesiyle güç kaybına uğrar ve bir süre sonra faaliyetinden çekilir. Çoğunlukla haftalık olan bu gazeteler toplumun değişik konularına temas ederler. Doyurucu ve düzenli bir düzeyde olmasa da zaman zaman bu gazetelerde şiir veya öykülere rastlamak mümkündür.

Daha önce Selanik'te yayın hayatına başlamış olan **Yeni Ziya** gazetesi 1923'ten sonra bu misyonunu İskeçe'de sürdürür. Aynı dönemde **Balkan** adlı gazete yayınlanır. 1925'te Türkiye firarilerinden Binbaşı Çapur İsmail Hakkı **İtilâ** gazetesini kurup Türkiye aleyhinde yazılar yazar. Bir yıl sonra Osman Nuri ve Hafız Abdurrahman **Yeni Yol** gazetesini çıkarırlar. Üçüncü sayısından sonra Yunan mahkemelerince kapanır.¹ Daha sonra **Yeni Adım**, **Yarın**, **Adalet**, **İnkılâp**, **Milliyet**, **Trakya**, **Ülkü**, **Müdafaa-i İslâm**, **Hakyol**, **Sebat**, **Akın**, **Muhafazakâr**, **Azınlık Postası**, **İleri**, **Gerçek**, **Trakya'nın Sesi**, **Aile**, **Muallim Mecmuası**, **Peygamber Binası**, **Batı Trakya**, **Aliş**, **Yol**, **Hakka Davet**, **Birlik**, **Yuvamız**, **Gündem**, **Olay**, **Mihenik**, **Öğretmenin Sesi** ve **Şafak** gibi gazete ve dergiler Batı Trakya Türklerinin kültür hayatına hizmet edip bunların bir bölümü maddi güçlükler veya başka nedenlerle kapanırken, bir bölümü de Yunan yönetimi tarafından kapatılmıştır. Ama Batı Trakya'da basın hizmeti hiç bir zaman durmamıştır.

Gelenekçi, veya daha doğrusu dini basın içinde **Muhafazakâr** gazetesi, Türkiye firarilerinden Hafız Ali Reşat tarafından yayınlanır. Atatürk karşıtı ve dini bir çizgi takip eden gazete iki haftada bir eski harflerle yayınlanmaktadır. Zaman zaman din konulu şiirlere de yer veren ve eski yazı ile çıkan gazete ilk sayısında misyonunu şu cümlelerle tanımlar. "Gazetenin ismini görünce mesleğini sormak lazım değildir.

¹ Dr. Eren, Halit - Batı Trakya Türkleri İstanbul 1997, sayfa 151

Ceridemiz (İttihad-i İslâm) cemiyetinin nâşiridir. Mesleksiz teşkilat olmaz. Teşkilatımız dini olduğu için mesleğimiz daha sabit ve esaslıdır. Bunu iki kelime ile ifade edebiliriz. ‘Dindarlık ve Muhafazakarlık’²

Bu satırlardan da anlaşıldığı gibi Batı Trakya Türklerinin bir kutuplaşmanın, bir çekişmenin içine sokulduğu, bu durumun ise toplumsal bünyeyi sarstığı rahat bir şekilde görülür. Bu sancılı dönem uzun yıllar devam edecek ve Batı Trakya Türkleri 1980’li yılların sonunda bu yanlışlığı görüp fikirlerde ve sorunların teşhisinde büyük ölçüde birleşecektir.

Batı Trakya Türklerinin iç çekişmelerini bir yana bırakıp yerli Türk basınındaki edebiyatın yerini tanımlarken, zaman zaman edebi denemelere rastlanmakla birlikte, toplumda edebiyatın özümsemiş sevilmesi için etki edecek yoğunlukta çalışmalara rastlanmadığını görüyoruz. Yukarıda açıklamaya çalıştığımız değişik güçlükleri aşacak düzeye gelmiş olan edebiyat ağırlıklı yayın 1990’ların başında **Şafak** dergisinin kurulmasıyla başlar. Türkiye Öğretmenokulu mezunu olan edebiyat meraklısı üç ismin bir araya gelmesi sonucunda Şafak dergisi yerli Türk edebiyatının önemli bir pencere olma işlevini üstlenir. Şiir, öykü, eleştiri, günce, edebi çeviri gibi türleriyle toplumda yerini alan dergi, Batı Trakya çağdaş Türk edebiyatı adına sayılabilecek ilk ciddi adımdır. Şafak dergisini kuran Ali Rahmi, Mücahit Mümin ve Mustafa Tahsinoğlu’nun edebiyatla ilgilenmeleri çok daha eskilere dayanıyor. Onlar çeşitli dergi ve gazetelerde şiir ve öykü yazarak isimlerini duyurmaya başladılar. Ancak onlardan önce de Batı Trakya’da Türk edebiyatı adına çeşitli arayışlara rastlanmaktadır. Asım Haliloğlu ve Ali Rıza Saraçoğlu gibi imzalar Batı Trakya Türk şiirinin öncüleri sayılır. Dikkatlerden kaçmaması gereken bir nokta da şudur. Batı Trakya’da 1923 öncesinde de edebi çalışmalara rastlanmaktadır. Ne var ki bu dönem daha ziyade Osmanlı İmparatorluğu dönemine ait olduğundan Batı Trakya Türk Azınlığı edebiyatıyla -kuşkusuz ilişkilidir, ama- farklı bir ilişki içindedir.

Roman türünde Batı Trakya Türk edebiyatı ilk eserini 1970’li yıllarda kazanır. Teknik yönden bazı eksiklikleri olmasına karşın gerçek olayların da yer aldığı **Üzeyir Ağa** romanı, Batı Trakya Türk edebiyatında roman türü açısından önemli bir başlangıçtır. Gerçek adı Mehmet Arif olan, ancak Kemal Şevket Batıbey yazar adıyla yazılan ve Dede Korkut yayınlarınca basılan romanda, Balkan Savaşı’nın

² Reşat, Hafız Ali - Muhafazakar sayı 1, sayfa 1- Yıl 1958

patlak vermesi ihtimaline karşı alınan önlemler anlatılırken, yan öge olarak da bir aşk konusu işlenir. Romanın başkahramanı olan Üzeyir Ağa'nın yurtseverliğiyle bağlantılı, köylülerinin geçici olarak Anadolu'ya yerleşmelerine özen gösteren özverili çalışmaları anlatılır. Romanda ayrıca dönemin siyasi çekişmelerinin ordu üzerindeki olumsuz etkilerine dikkat çekilir. Bu arada Ermeni asıllı Osmanlı devletinin Dışişleri Bakanı Gabriel Nuradikyan'ın, yüz yirmi taburu terhis etmesi gibi, devletin aleyhinde aldığı maksatlı kararlar üzerinde durulur.

Üzeyir Ağa romanı tarihi olaylara ışık tutan değerlendirmeler içermektedir. Osmanlı ordusunun güçsüz kalması karşısında önce İtalya'nın Trablusgarp'a saldırması, akabinde Rusya'nın Balkan ülkeleri üzerindeki savaş kışkırtmaları anlatılır. Rus Çarı Deli Petro'nun teşviki ve desteğiyle ittifak kurup ayaklanan Balkan ülkeleri, Osmanlı devletine savaş ilan ederler. Bu durum Rusya'nın İstanbul ve Boğazlar üzerindeki amaçlarını da gün ışığına çıkarır. Zira Osmanlı devletinin zayıf ve güçsüz olması, Rusya'nın işgal planlarını kolaylaştırır. Yazar, yüzyıllarca Osmanlı topraklarında bütün haklara sahip olarak yaşayan gayrimüslim ulusların yürüttükleri sinsî planlarını gerçekleştirmek için en uygun fırsatı beklediklerini ifade eder. Öte yandan Osmanlı devletinin gücüne her zaman inanan Üzeyir Ağa'nın müstakbel damadı Yüzbaşı Zeki Bey'in teselli sözleri, Üzeyir Ağa'yı biraz olsun rahatlatırsa da o savaş olma ihtimalini aklından hiç bir zaman çıkarmaz.

Sonunda korkulan olur ve Balkan ülkeleri ittifak kurar. Osmanlı devletinin topraklarına saldırıp çeşitli vahşetlere girişirler. Üzeyir Ağa'nın köyü Karlıköy yağmalanıp yakılır. Eşi, kızları ve gelini esir düşmemek için canlarına kıyıp intihar ederler. Edirne civarında askerlik görevine devam edip binbaşı rütbesine yükselen damadı Zeki Bey ise cephede savaşır.

Yazar Türklük bilincinin aşılmasına büyük önem verir. Osmanlı devletinden söz ederken, hep "Osmanlı Türk İmparatorluğu", "Türk vatani" diye söz eder. Bu durum, yazarın o dönemin olaylarını bire bir yaşaması ve Balkanlar'da tanık olduğu ulusçuluk ruhunun, onun üzerindeki yoğun etkisini gösterir. Öte yandan Türkiye'de Milli Edebiyat hareketinin revaçta olduğu bir dönemin olaylarının, yazar üzerindeki etkisi de açıkça görülmektedir.

Romanın teknik kurgusu dikkate alındığında, yazarın, - romanın akışı içinde araya girip- "Biz tarih yazmadığımızı göre, savaşların gelişme safhalarından bahsetmeyeceğiz." gibi açıklamalar yapması, hatta kitap kaynağı vermesi, eserin

roman yapısını, bir az olsun bozar. Dikkatlerden kaçmayan başka bir husus da yazarın, sık sık kozmik zamana yer vermesidir.

Mehmet Arif, Gümülcineli olup uzun yıllar öğretmenlik yapmıştır. O dönemde Batı Trakya'nın bulunduğu sosyal şartlar içerisinde yazılan bu romanı değerlendirdiğimiz zaman, başarılı bir çalışma yapıldığını söylemek gerekir.

Batı Trakya Türk edebiyatı roman türünde ilk ciddi yapıtını 2000'li yılların başında kazanır. Uzun yıllar lise öğretmeni olarak hizmet etmiş olan Tevfik Hüseyinoğlu, ilk olarak gözleme dayalı ve öğretici bir özellik içeren **Meslek Borcu** adlı romanını yazdı. İnsan-çevre ilişkisini başarılı bir biçimde kurgulayan yazar, kendi deyimiyle “‘Meslek Borcu’, uyuşturucu bağımlısı gençlerin düştükleri sefaletin romanı” olmanın ötesinde Batı Trakya Türk edebiyatında bir ilk olup “bugün için ciddi bir başlangıç, yarın içinse cesaret verici bir anlam ifade ettiğini” belirtiyor.³ Sık sık mesleğinin etkilerinin rastlandığı romanda yazar, okur yazar olmanın öneminden dem vuruyor. İlerlemiş yaşına rağmen bir annenin okuyup yazmayı öğrenebilmesi için kişisel gayretini oğluna yazdığı mektupta anlatırken, romanda kendisinin bir kahraman olarak kullanıldığı görülmektedir. Yazar annenin ağzından bilgi ve bilgisizlik arasındaki korkunç uçurumdan söz ederken eserinin öğretici olmasını amaçladığını şu ifadelerle ortaya koyuyor. “Geçen yıl Ramazan ayında camiye nasihat dinlemeye gitmiştim. Genç bir vâiz, camiye kapıya kadar dolduran kadınlara, bir baba edasıyla okumanın, öğrenmenin faydalarını anlatıyordu ve cehâletin ne kadar büyük bir felâket olduğunu örneklerle açıklıyordu”⁴. Okuma yazmayı yetmiş yaşında öğrenmiş bir insanın böylesine düzgün Türkçe yazıp konuşabilmesi inandırıcılıktan yoksun, doğallıktan uzaklaştığı ve mektubun, yaşı ne olursa olsun yazmayı yeni öğrenmiş bir insana ait olmadığı anlaşılıyor.

Alışlagelen romanın aksine bu roman yazarın bakış açısıyla yazılmış bir roman olup geçen olaylar onun ağzından anlatılıyor. Yazar, şahıs kadrosunun en önemli kahramanlarından olup romanda geçen olayları kendi ağzından anlatmasını bir üslûp tercihi olduğunu belirtiyor . Düzgün Türkçesiyle dikkat çeken romanın genellikle özverili ve vefakâr kişilerden oluşması yazarın bir bakıma kendi eseri olarak gördüğü insan ve okul çevresiyle ilgilidir. Özellikle okul çevresi üzerinde uzun uzun durur. Çünkü hâkim konumda olan kahramanların çoğu, onun öğrencileridir. Ayrıca roman açısından bilinmesi gereken önemli bir nokta da yaşanmış bir gerçeğin

³ Tevfik- Meslek Borcu (roman) Gümülcine (Komotini) 2000

⁴ Aynı eser, sayfa 46.

edebi bir anlatımla kitaplaştırılmasıdır. Romanda yan öğeler olarak farklı kültürler, azınlık eğitimi-yönetim ilişkisi ve okul hayatı uzun uzun anlatılır. Zaman olarak roman 20. y.yılın son çeyreğinde geçer. Romanın kahramanı olan İhsan'ın öğrenimi nedeniyle farklı mekânlardan sözedilir. Çoğunlukla İskeçe ve çevresi dışında İstanbul, Kavala ve Taşoz adası romanın geliştiği mekânlardır. İskeçe'nin köylerinden olan İhsan, orta ve liseyi şehirde bitirdikten sonra yüksek öğrenim için İstanbul'a gider. Orada uyuşturucu mafyasının ağlarına takılır. Uzun bir süre ortadan kaybolur. Değişik bir adla İskeçe'deki öğretmeninin evine gider. Son olarak Taşoz'da garson olarak bir otelde çalışırken üzerinde uyuşturucu bulundurması nedeniyle Kavala Adliyesi'nde yargılanır. Psikolojik çözümlenmeler açısından yazarın bir hayli başarılı olduğu, romanın asıl kahramanı olan İhsan'ın çeşitli tutum ve davranışlarından anlaşılıyor. Bu arada yazar kendi portresini de çizerken duygularına sık sık yer verir. Çevresinde saygı uyandıran, yardımı istenen bir öğretmenin özverisi canlandırılıyor. Meslek Borcu adlı romanı Batı Trakya'daki kimi yazarlar tenkit ederler. Romanla ilgili görüşlerini belirten Ali Rahmi, bu romanı azınlığın kültür çizgisi içinde özenli ve yanlışsız bir dille yazılmış önemli bir kültür hizmeti olarak görürken, gençlere, anne ve babalara bir mesaj iletme ihtiyacı içinde olmasının eseri zedelediğini söyler (1). Şahıs kadrosu bakımından sıkıntı çekmeyen yazarın, karakterleri canlandırmadaki başarısı dikkat çeker. Roman türünde ilk adım olarak kabul edilen bu eser, Batı Trakya Türk edebiyatının gelişmesi bakımından çok önemli bir aşama niteliğindedir. Meslek Borcu adlı romanı yazmakla Batı Trakya Türk edebiyatına önemli bir katkı kazandıran Tevfik Hüseyinoğlu, edebiyatla uğraşması kendi ifadesine göre üniversite yıllarına uzanıp edebiyat birikimini otuz yıllık meslek hayatıyla daha da pekiştirir. Öğrencileriyle iyi iletişim kurabildiği ve mesleğine bağlı bir kişi olduğu çevresinde uyandırdığı saygıyla dikkat çeken yazar, mesleğinin yanı sıra Batı Trakya'da uzun yıllar toplumsal konularla da yakından ilgilenir. Çeşitli kurumlarda yöneticilik yapmış bir aydın ve aynı zamanda bir dava adamıdır. Bir eğitimci açısından Meslek Borcu romanı irdelendiğinde, Turgut Bey'in idealit bir öğretmeni temsil ettiği görülmektedir.

Tevfik Hüseyinoğlu'nun Meslek Borcu adlı romanını yazmakla katkısı sadece edebiyatla sınırlı değildir. Yazar aynı zamanda ciddi tehlikelerle karşı karşıya olan Batı Trakya Türk gençliğini uyarılmış olup toplumsal bir sorun olan uyuşturucu felatinin kaçınılması imkansız olan korkunç sonuçlarını gözler önüne sermektedir. Aynı kuşak öğretmenlerinden Ali Rahmi **Zor İş** adını taşıyan öykü kitabını yazdı.

Genellikle toplumsal içerikli konuların işlendiği öykülerinde yazar, Türklerle Yunanlılar arasındaki ilişkilerden başka yapılan baskılar karşısında Batı Türklerinin kaderini önemli ölçüde etkileyen göç olayını iyi bir Türkçeyle betimler. Eserlerinde zaman zaman Yunan karakterlerini de canlandıran yazar, bu karakterleri önemli bir öge olarak kullanır. Trakya şivesine çok benzeyen Batı Trakya Türkçesine etki eden Yunanca sözcüklere hatta ifadelere bolca rastlanır. Kitabın adını taşıyan “Zor İş” adlı öyküde, Batı Trakya Türklerinin toprağının elinden alınışının dramı anlatılmaktadır.

Yazarın kendi ifadesine göre “azınlık insanından çarpıcı kesitlerin yer aldığı bu hikayelerin bir kitapta toplanması...” Batı Trakya Türk edebiyatı için yapılan çok önemli bir hizmettir. Çünkü bu adımın edebiyata olan hizmetinin ötesinde genç kuşağı özendirici bir yönü de bulunmaktadır.⁵

Batı Trakya Türklerinin davasını dünya platformlarına taşıyan rahmetli Dr. Sadık Ahmet’in kızı Funda Sadık Ahmet de **Kardan Kız** adlı bir şiir kitabı yayınlar. Babasına olan özleminin ve babasının toplumsal mücadelesinin anlatıldığı şiir kitabıyla Funda Sadık Ahmet, Batı Trakya’da kitap yayınlayan en genç şair olma ünvanını kazanır. 2004 yılında Ankara Ticaret Odası’na yayınlanan kitapta Dr. Sadık Ahmet’in mapushaneden yazdığı mektuplarına yer verilir. Ayrıca anılardan yola çıkılarak yaşanan ve şiire dökülen duygulu anlar da göze çarpar.

Uzun yıllar gazetecilik, öğretmenlik ve yöneticilik yaparak edebiyatla tanışan Sabahattin Galip, **Martı Kanadından Damlalar** adlı bir şiir kitabıyla Batı Trakya Türk edebiyatçıları kervanına katılır. Kişisel mücadelesini, toplumun mücadelesiyle birleştiren Galip, uzun yıllar mapushane hayatıyla tanışır. Çeşitli konuların işlendiği şiir kitabı, 1998 yılında Gümölcine’de “Şafak” yayınlarınca basılır. Şiirlerinde en çok ele alınan konular, memleket özlemi, aşk, barış ve özgürlük konularıdır. Batı Trakya Türk şiiri açısından umut vadeden İbrahim Baltalı gibi şiirleri henüz daha kitaplaştırılmamış bir çok ismin şiir ve öykü çalışmaları da vardır. Hem tiyatro çalışmalarıyla hem de öykü yazma arayışlarıyla önemli bir mesafe alan Şükran Raif de edebiyatla uğraşanlar arasında yer alır.

Batı Trakya Türk edebiyatının derlenmesine ilişkin yapılan çalışmaların başında Feyyaz Sağlam gelir. Dokuz Eylül Üniversitesi Türk Dili Okutmanı olan Feyyaz Sağlam, Batı Trakya Türk edebiyatıyla yakından ilgilenmiş, yaptığı önemli

⁵ Ali, Rahmi- Şafak Dergisi, sayı 120, sayfa 3, Ocak 2002

araştırmalar sonucunda bu edebiyatı gün ışığına çıkartmayı başarmıştır. Batı Trakya Türk edebiyatıyla ilgili yazdığı dört kitaptan başka, Türk Dil Kurumu'nun Türk Dili dergisinin 531. sayısının (Mart 1996) 418-448 nolu sayfalarında Batı Trakya Türk şiirine yer vermiştir. Ayrıca Batı Trakya Türk edebiyatıyla ilgili yayınladığı makalelerden başka şu kitapları da önemli birer kaynak niteliğindedir.

1- Batı Trakya/Yunanistan'da Çağdaş Türk Edebiyatı Antolojisi, Ankara 1990

2- Batı Trakya Türkleri Çocuk Edebiyatı, İstanbul1990.

3- Yunanistan (Batı Trakya) Türkleri Edebiyatı Üzerinde İncelemeler. I, II, III, IV, İstanbul ve İzmir.

4- Yunanistan (Batı Trakya) Türkleri Edebiyatında Atatürk, İstanbul 1992.

5- Yunanistan (Batı Trakya)'da Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi, İzmir1995.

Yazar, eserlerinin giriş bölümlerinde Batı Trakya Türk edebiyatını dönemlere göre ayırıp gelişme sürecindeki sosyal ve siyasal şartlara dikkat çeker. Ayrıca bu edebiyatın gelişmesinde önde gelen isimleri uzun uzun örnekler vererek tanıtır. Türleri (örn. şiir) ele aldıkları konuları bakımından değerlendirir. Ulusal, dini, toplumcu ve Atatürk'le ilgili temaların işleniş biçimine değinir. Türkiye, Avustralya, Almanya gibi ülkelerde yaşayıp Batı Trakya dışında gelişen edebiyatı örnekler vererek tanıtır.

“Şu yıldızlı, süslü kokulu toprağın

Sahibisin ey sevimli, küçük azınlık

Ne kötüdür yandan yana bu kaçış

Lakin kaçma, hakkını ara, işitilsin hoş sesin”

Bu arada küçümsenmeyecek bir çocuk edebiyatının varlığına işaret eden Feyyaz Sağlam, Batı Trakya Türklerinde bir “Huzursuzluk Edebiyatı”ndan da söz eder. Yazar araştırmalarında azınlık toplumunun günlük yaşamında karşılaştığı sorunların edebiyata yansımalarına yer verirken, Batı Trakya Türklerinin kendi edebiyatlarıyla yeteri kadar ilgilenmediklerinden de yakınır. Ayrıca şiir estetiğiningelişmediğine işaret eden yazar, eleştirel bir üslup kullanır. Azınlık edebiyatının önemli öğelerinden kabul ettiği psikolojik çözümlere genişçe yer verir. Batı Trakya Türk edebiyatıyla ilgili ayrıca Kültür Bakanlığı yayınlarının Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi 9. ciltinde önemli bilgilere yer verilmiştir. Bu kaynak Batı Trakya Türklerinin hem sözlü hem yazılı edebiyatlarından şiirler, öyküler, efsaneler vb. edebi ürünler aktarılmıştır.

Son yirmi yıllık dönemde hızlı bir gelişme gösteren Batı Trakya Türk edebiyatında en belirgin unsur, Türkiye edebiyatıyla içinde bulunduğu yakın ilişkidir. Bu ilişkiyi öncelikle dil birliğinin ve anavatan Türkiye ile olan çok yönlü ilişkilerin bir sonucu olarak kabul etmek gerekir. Türk (Türkiye) edebiyatının aksine Yunan edebiyatının azınlık edebiyatı üzerinde dikkate değer etkilerine ise rastlanmamaktadır. Bundan, Batı Trakya Türklerinin Yunan edebiyatına karşı ilgisiz kaldığı sonucu çıkarılmamalıdır. Azınlık toplumu, gerek orjinal kaynaklardan gerekse Türkçeye yapılan çevirilerden Yunan edebiyatına karşı -ne de olsa yaşadığı ülkenin edebiyatıdır- en azından ilgisiz kalmamaktadır. Ancak azınlığın uzun yıllar görmüş olduğu haksız muamele yüzünden olsa gerek, Yunan kültürüne karşı bir sempati eksikliği vardır. Fakat bir genelleme yapılacak olursa yukarıda belirtildiği gibi Batı Trakya Türklerinin edebiyata olan sevgi ve ilgisi, zaten yeni yeni belirmektedir.

Batı Trakya Türk edebiyatında kullanılan dilin durumuna bakıldığında, yerel ağıza rastlanmakla birlikte, Türkiye Türkçesinin hâkim olduğu görülmektedir. Bu durum, edebiyatla ilgilenenlerin çoğunun Türkiye’de eğitim görmüş olmasından kaynaklanıyor. Batı Trakya Türk edebiyatında Yunancanın da etkilerine rastlamak mümkün. Yunanca gramer kurallarına göre Türkçe ifadeler hatta Yunanca sözcük ve ifadeler rastlanır.

Günümüz itibariyle Batı Trakya Türklerinde çalışmalarını henüz daha kitaplaştırılmamış çok önemli bir edebiyat etkinliğinden daha önce bahsettik. Bu geleneği güçlendirenler arasında şiirleriyle Şafak dergisinde tanıdığımız Emre Ahmet, İbrahim Baltalı, Mehmet Dükkancı, İlker Mehmet, Halil Mustafa, Münevver Nazım, Hüseyin Sadık, Vildan Serdar, Ercan Caneri, Sevkan Tahsinoğlu v.b gibi imzalar bulunmaktadır.

Bu genel bilgilerden amaç, Batı Trakya Türk toplumunun edebiyata konu olup çeşitli yansımalarını göreceğimiz yaşam koşulları sayesinde bu edebiyatın daha iyi anlaşılmasıdır. Kanatımızca, dile getirilen ve edebiyatla ilintili değilmiş gibi gözükten bu konular, dikkat edilirse edebiyatla iç içe ve sıkı bir ilişki içinde yer aldığı görülür.

Yunan yönetiminin, yerli Türk edebiyatına olan etkisinden başka, Türkiye’nin de bu edebiyatın içinde yer aldığını görmekteyiz. “Türkiye” teması, araştırma konumuz olan şiir, öykü ve roman türlerinde yoğun bir şekilde ve genellikle olumlu bir yaklaşım içinde ele alınırken, “Yunanistan” (yönetim) eleştiri konusu olur. Ayrıca

belirmek gerekir ki, yerli Türk edebiyatı Yunan halkına ilişkin, kimi istisnalar dışında olumlu, sempatik ve yardımsever portreler çizer.⁶

Yakın zamana kadar isminden hiç sözedilmeyen Batı Trakya Türk edebiyatının, bir kimlik kazanma arayışı içinde olduğu açıkça görülmektedir. Edebiyat olayı sınırlı bir çevrede dahi olsa konuşulup tartışılır duruma gelmiş, şiire olan ilgi her geçen gün artmıştır ve daha da artmaktadır. Bugün Batı Trakya'da değişik mekân ve ortamlarda şiir eşliğinde çeşitli etkinlikler düzenlenmektedir. Bu etkinliklerde Türk (Türkiye) şiirinin yanı sıra Batı Trakya Türk şiirinden de demetler sunulur. Edebiyat artık, Batı Trakya Türklerinin kültür hayatına yerleşmiş önemli bir olgudur. Edebiyatın çeşitli türlerine yoğun bir ilgi vardır. Öyle anlaşılıyor ki yakın bir zamanda Batı Trakya Türk edebiyatıyla ilgili daha kapsamlı, daha detaylı araştırmalara tanık olacağız.

⁶ ALİ, Rahmi- Zor İş (Eleni'nin Gözyaşları), sayfa 20, Şafak Dergisi Yayınları Gümölcine (Komotin) 2002

BATI TRAKYA'NIN KISA BİR TARİHÇESİ

Adını Trak'lardan alan bu bölge M.Ö.'sine kadar uzanan bir tarihe sahiptir. Homeros Kikonlar diye bir kabilenin bu bölgede yaşadığından bahseder. Bu bölgede (Avdira) ayrıca eski filozof Demokritos doğup yaşamıştır. Büyük İskender, Doğu seferine çıkarken buradan geçer. Batı Trakya Bizanslılardan sonra 1364'te Osmanlıların eline geçer. 1878 yılından 1920 yılına kadarki süre içerisinde kısa vadeli dönemlerde Osmanlılardan başka Bulgar, Fransız ve Yunanlıların elinde kalır. Uzun dönem (550 yıl kadar) Osmanlı İmparatorluğunun egemenliğinde kalan Batı Trakya'da, bir dönem bağımsız (1913) Garbi Trakya Hükümet-i Müstakilesi adıyla Türk devleti kurulur. Tarihte bu "İlk Türk Cumhuriyeti"nin ömrü kısa sürüp 1913'te imzalanan İstanbul Antlaşmasıyla Batı Trakya tümüyle Bulgaristan'a bırakılır. 1913 ile 1918 yılları arasında Batı Trakya hukuken ve fiilen Bulgarların elinde kaldı. 1919'da Yunan ordusu Batı Trakya'ya girdikten sonra bölge 1923'te Lozan Antlaşmasıyla Yunanistan'a verilir.

Bir çok Osmanlı eserinin bulunduğu Batı Trakya'nın kuzeyinde Bulgaristan, güneyinde Saroz Körfezi ve civarı, batısında diğer adı Mesta olan Karasu nehri, doğusunda da Meriç nehri vardır. Toplam 8578 kilometre kareden oluşan Batı Trakya'nın nüfusunun 360.000 olduğu sanılmaktadır. Bu nüfusun içinde 150.000 kadarı Türktür. Üç ilden oluşan Batı Trakya'da Türk nüfusu Gümülcine (Rodop), İskeçe ve Dedeağaç'ta yaşar. Türklerin en yoğun yaşadığı il Rodop ilidir. Rodop ilinde üç ve İskeçe ilinde bir olmak üzere Batı Trakya'da dört belediye Türklerin yönetimindedir. Hemen hemen her parlamento döneminde Batı Trakya Türklerinden milletvekili seçilmektedir. Ayrıca son dönemde Gümülcine ve İskeçe valilik ve belediye meclislerinde Türkler temsil edilmekte, vali yardımcılıklarına getirilmektedir.

Batı Trakya Türklerinin tarihi ve köklü kuruluşları da faaliyet göstermektedir. Bunlar arasında Yunan yönetimince tanınan Batı Trakya Yüksek Tahsilliler Derneği, resmi çalışmalarını açısından önde gelmektedir. 2005 yılının ilk aylarında Atina Yüksek Mahkemesi'nin kararı uyarınca Türk kelimesi nedeniyle faaliyetleri resmen yasaklanan İskeçe Türk Birliği, Gümülcine Türk Gençler Birliği, Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği ile mahkemece başvurusu kabul edilmeyen Rodop Türk Kadınları Kültür Derneği gibi kuruluşlar da mevcuttur. Ancak bu kuruluşlar içerisinde İskeçe Türk Birliği tarihi ve köklü bir kuruluştur.

Bu kuruluşlardan başka, Rodop-Evros Selanik Özel Pedagoji Akademisi (SÖPA) Mezunları Öğretmenler Derneği, İskeçe Selanik Özel Pedagoji Akademisi

(SÖPA) Mezunları Öğretmenler Derneği ile Vaaz ve İrşat Heyeti faaliyet göstermektedir.

Bugün Batı Trakya'da her üç ilde çeşitli fakültelerin bulunduğu bir üniversite var. Trakya Demokritos Üniversitesi'nde yirmi binin üzerinde öğrenci okumaktadır. 2000 yılında bu üniversiteye bağlı olarak Karadeniz Ülkeleri Kültürleri-Dil ve Edebiyatları bölümü kurulmuştur. Kurulan bu bölümde Türkçeden başka Bulgarca, Rusça, Romence ve Ermenice okutulmaktadır.

Son dönemde bir sanayileşme hamlesine tanık olan Batı Trakya'da ekonomik güç, Yunanlıların elindedir. Türkler çoğunlukla çiftçilik, işçilik ve -nüfusun küçük bir oranı- esnaflıkla uğraşır. Batı Trakya Türklerinde ayvancılık çok önemli bir gelir kaynağıdır. Bu sektörün son dönemde hissedilir bir şekilde gerilediğini, insanların Batı Trakya içinde ve Batı Trakya dışında farklı alanlara yöneldiğini görmekteyiz. Dünya piyasasında isim yapmış olan Batı Trakya tütününün ise Avrupa Birliği'nin koyduğu kota nedeniyle yakında yerini alternatif ürünlerin alacağı anlaşılmaktadır.

BATI TRAKYA TÜRKLERİNDE DİL VE EDEBİYAT

Dil, bir toplumun var olmasında kesin ve belirleyici görev üstlenir. Her kültür dille var olur, dille beslenip gelişir. Dili ihmal edilmiş hiç bir kültür ve dolayısıyla hiç bir toplum yaşayamaz. Çünkü dil, kültür sisteminin en işlevsel ve en etkin ögesidir. Diğer bir deyişle dil, kültürün üretim aracıdır.

Kültürel azınlıklı toplumlarda, bilindiği gibi etkin ve edilgin diller söz konusudur. Devletin resmi dili, her zaman egemen bir konuma sahipken, kültürel azınlıkların dili, daha nazik ve dayanıksız bir durum arzeder. Bunun sosyo-kültürel, ekonomik ve siyasi gibi çeşitli nedenleri vardır. Kimi istisnalar dışında, azınlıklar genellikle, başta siyasi nedenlerle eritilmek istendiğinden, dil konusunda yine duruma göre, az veya çok sıkıntı yaşarlar. Bunun dışında kültürel azınlıklı toplumlarda, azınlık dillerine karşı bir hoşgörü dahi olsa, egemen konumdaki dilin kaçınılmaz etkisi karşısında alt kültüre ait dillerde bir bozulma, bir aşınma sözkonusudur.

Azınlık statüsünü kazandığı seksen yıllık tarihsel süreç içerisinde Batı Trakya Türk toplumunun dil konusu, çok önemli aşamalardan geçmiş bulunmaktadır. Azınlık toplumunda Türkçenin işlevsiz bir duruma getirilmesi yönünde, siyasal bir iradeye dayanan çok yönlü çalışmalar ve tasarımlar üretilmiştir. Azınlığı etnik bir unsur olmaktan çıkaracak olan bu önlemler, en çok azınlık eğitimini ve azınlıkta kültür üreten diğer kurumları hedef alır. Türk toplumunu tedirgin eden bu uygulamalar, onun kendi kimliği ve kültürel değerleri etrafında daha da kenetlenmesine neden olur. Bu durum, toplumlardaki bildiğimiz etki-tepki (action-reaction) yasasıyla ilgilidir. Bu yasanın Batı Trakya Türk azınlığında olduğu gibi, mükemmel örneklerine rastlamaktayız.

Batı Trakya Türklerinde dil sorunu elbette vardır. Çünkü kültürel sınırlamalara ek olarak, toplumun içinde yaşadığı üst kültür ortamının getirdiği etkileşim nedeniyle de Yunancadan Türkçeye özellikle, sözcük sızmaları sözkonusudur. Ancak böyle bir etkileşim oradaki Türkçe açısından her hangi bir tehlike arzetmez. Bu durum bir ölçüde, bütün diller için geçerlidir. Öte yandan belirtmek gerekir ki günümüzde iletişim olanaklarının sınır tanımaz gücü karşısında kültürel sınırlamalar, etkisini çoktan yitirmiştir.

Bölgede konuşulan Türkçenin korunmasına yönelik etkenlerin başında, azınlığın kendi içerisindeki dinamiklerinden başka, Türkiye ile çok yönlü var olan kültürel bağlar gelir. Bu bağlar sayesinde ki Türk toplumunun kültürel enerjisi giderek yenilenmektedir.

Batı Trakya Türk Edebiyatı açısından dilin önemine ve durumuna bakıldığında şöyle bir sonuç ortaya çıkmaktadır. Bugün Batı Trakya Türklerinde canlı bir edebiyat var ise, bunun en önemli nedeni konuşulan Türkçenin olmasıdır. Yunanistan'da Türk dilinin karşı karşıya bulunduğu çeşitli sıkıntılara karşın, bir gelişme süreci içinde olduğunu, edebiyatın çeşitli türlerinde verilen ürünlerle dilin güç kazanıp kültürel işlevini artırdığını söylemek gerekir.

Yerli Türk edebiyatının kullandığı dilin özelliklerini dikkate aldığımız zaman, yöresel dil özelliklerinin yanı sıra, kelime kullanımında olduğu gibi ifade biçiminde de Yunancanın Türkçe üzerindeki belli bir etkisini görmekteyiz. Şiir, bu durumdan hemen hemen hiç etkilenmez. Fakat, genellikle öykü türünde Yunancanın etkisini sık sık görmekteyiz.

Batı Trakya'da çocuklara yönelik yazılan şiirlerde yalın, açık ve sade bir Türkçe dikkat çeker. Buna karşılık yetişkinler için yazılmış şiirlerde mazmunlara ve dolaylı ifadelere yer verildiği görülür. Genel olarak şiirde kullanılan dilde yerel ağızdan kaçınılarak, Türkiye Türkçesine uygun hareket edildiğine tanık oluruz. Bu durum, öykü ve roman türlerinde, yazarın bakış açısıyla yazılan eserlerde de gözlenir. Ancak kişiler arasında kurulan diyaloglarda “-Napçan, dedi, burda büle”, ya da “Beş on dakika sonra yeniden alacak” (Beş dakika sonra telefon edecek) anlamında, yerel ağıza uygun kullanılan ifadeler dikkat çeker. Bunun yanında, söz konusu öykülerde, ya Türklerden öğrendikleri, ya da dedeleri uzun yıllar önce Anadolu'dan göç etmiş Yunanlıların konuştukları bozuk Türkçe ifadelerine yer verildiğini de görmekteyiz.

Özetle, söz dağarcığı bakımından çok zengin olmayan Batı Trakya Türk edebiyatında, oturmuş bir edebi ifade rahatlığından kolaylıkla söz edilebilir. Bu edebiyat, yukarıda da belirtildiği gibi, yeni gelişen, canlı bir edebiyattır. Başta Türkiye edebiyatı olmak üzere Yunan edebiyatı ve çevresindeki Türk edebiyatlarıyla kurduğu sıkı ilişkiler sayesinde, Batı Trakya Türk edebiyatının Türk diline yansıyan yapıcı etkisini görmekteyiz.

a. 1923 Öncesi Batı Trakya Türk Edebiyatı

Balkanların fethinden sonra 550 yıl süreyle Osmanlı egemenliğinde kalan Batı Trakya’da meydana gelen edebi birikimi, Batı Trakya Türk edebiyatı olarak görme imkanı yoktur. O döneme ait olan edebi ürünler olsa olsa Türk edebiyatı içerisinde değerlendirilebilir. Çünkü 1923 öncesinde, Batı Trakya Türk Edebiyatı kimliğini taşıyan bir edebiyat söz konusu değildir. O döneme ilişkin gün ışığına çıkmış olan edebi metinler divan edebiyatı tarzında yazılmış belgelerden başka halk edebiyatı alanında yapılan derlemelerdir. Ancak Osmanlı İmparatorluğu döneminde Batı Trakya, Selanik ve Edirne gibi bir kültür merkezi konumunda değildir. Bu nedenle bu bölgeye ait kayıtlı bir edebiyattan söz etmek oldukça güçtür. Az sayıda elde edilen ve divan edebiyatı tarzında yazılan edebi belgeler dağınık olup kimlere ait olduğu ise bilinmemektedir. Hicri 1275’te İskeçe şehir meydanındaki büyük saati yaptıran Hacı Emin Aga için, divan edebiyatı tarzında yazılmış ancak kimin tarafından yazıldığı bilinmeyen kitabeden bir bölüm aktarıyoruz:

Hânedân-ı beldeden Hâcî Emîn Âgâ’yı Hak
 Sâhibü’l- hayr olmağa kıldı muvaffak her zamân
 İşte ez-cümle bu havz-ı hem bu alâ saati
 Eyledi ihdâs u ilkâ birle evkât-ı zamân
 Öyle sâat ki durûb-ı pûr tanîn-i olmağın
 Velvele endâz-ı enhâ deşt ü yâbâna resân

Divan edebiyatı açısından doyurucu bir edebi üründen söz edemeyizken, halk edebiyatı alanında azımsanmayacak düzeyde bir edebiyatın varlığına tanık oluyoruz. Yapılan çalışmalar sonucunda destan, efsane, fıkra, masal, mani, Türkü, bilmece vb. türlerine ait derlemeler mevcuttur. Bu konuda Abdurrahim Dede’nin yazdığı “Batı Trakya Türk Folkloru” ve “Batı Trakya Manileri” adlı çalışmaları bu açıdan önemli kaynaklar arasında görülebilir. Osman Arda ile Reşit Salim’in yazmış oldukları “Öyküsüyle Notasıyla Batı Trakya Türküleri” adlı çalışmalardan başka Rüstem Avcı, N. Hasanoğlu, Feyyaz Sağlam ve Hüseyin Alibabağlı’nun Batı Trakya halk edebiyatı alanında çalışmaları vardır. Ancak belirtmek gerekir ki Batı Trakya Türk edebiyatı açısından halk edebiyatı alanı yeterince araştırma konusu olamamıştır. Bu da Batı Trakya Türkleri arasında araştırmacılığın yetersiz olduğunu göstermektedir.

Bugün elimizdeki verilerden yola çıkarak halk edebiyatı alanında yapılan çalışmalar yetersiz olmakla birlikte Batı Trakya ve çevresinde derlenen masal, efsane,

mani ve bilmecenin yanı sıra ilginç hikayeler üzerine yakılan Türküler, Batı Trakya Türklerinde önemli bir halk edebiyatı geleneğini kanıtlar niteliktedir. Bu edebi birikimin bir kısmı zaman içinde kuşaktan kuşağa aktarılırken bir kısmı da 1923 sonrası döneme aittir. İskeçe Kireççiler yöresinde söylenen bir Türkü “Mehmet” adında bir gencin ölümü üzerine yakılmıştır:

Tiren gelir yamadan
Görünmüyor dumandan
Mehmedim öksüz kalmış
Hem anadan hem badan

Yılana bak yılana
Kıvrım kıvrım dolana
Mehmedimi kaybettim
Bin altın var bulana

Mektep önü taşları
Mehmedimin kaşları
Mehmedimi vuranlar
Mektep arkadaşları⁷

b. 1923 Sonrası Batı Trakya Türk Edebiyatı

Anavatan Türkiye’den ayrı ve farklı siyasal, sosyal ve kültürel ortamlarda kendilerini bulan Batı Trakya Türklerinin 80 yıllık zaman içerisinde yazılı edebiyatla bağları geç bir şekilde kurulur. Bu gecikme, değişik sosyal nedenlerin yanı sıra siyasal otoritenin, azınlığın kimliğini geliştirmesine sıcak bakmamasından da kaynaklanmaktadır. Kültürel amaçlı bütün çalışmalar ya çok sıkı bir denetime tabi olmuş ya da bu faaliyetler büsbütün engellenmiştir.

Canlı bir edebiyat olan Batı Trakya’da Türk edebiyatı gazete veya dergi çıkartan şahıslarla başlar. Türkiye mezunu öğretmenlerle pekiştirilen edebiyat arayışı, geçen zaman içerisinde kararlı çalışmalarla devam eder. Çalışmalardaki bu kararlılık, ciddi sakıncaları da beraberinde getirir. Yunan yönetiminin sıkı takibi altında olan öğretmenlerin her hareketi dikkatle izlenmektedir. Zaten Batı Trakya Türk

⁷ Salim, Reşit- Arda, Osman – Öyküsüyle Notasıyla Batı Trakya Türküleri, sayfa 20, Gümölcine 1994

toplumunda edebiyatla uğraşabilecek, edebiyata yatkın olan kesim çoğunlukla öğretmenlerdir. Geçmişte olduğu gibi bugün de yönetimin gözüne batan okuldışı etkinlikler yüzünden bir çok Türk öğretmen, görevinden uzaklaştırılmış, işsiz duruma düşürülmüştür. Hatta bir çok öğretmene, görev izni dahi verilmemiştir. O nedenle öğretmenler üzerinde bir korkutma, bir yıldırma anlayışı hüküm sürer. Ancak görevli olduğu halde edebiyat çalışmalarında bulunan öğretmenler de vardır. Onlar bu çalışmalarını gizli, hedef olmamaya özen göstererek sürdürmüşlerdir.

Edebiyat çalışmaları 70'li yıllarda genç öğretmenler kuşağıyla kararlı bir hamle içine girer. Ancak Batı Trakya Türk azınlığı, edebiyat çalışmalarının belki de en önemli hamlesini 90'li yıllardan sonra genç isimlerin katılmasıyla gerçekleştirir. Bu dönemde edebiyat çalışmaları geçmiş dönemlere kıyasla daha iyi bir ortama kavuşur. İnsanlar biraz olsun daha özgür ve ekonomik yönden görece daha bağımsızlar. Artık edebiyatla uğraşanlar görevleri itibariyle bir bağımlılık içersinde değiller. Buna ek olarak yönetim eskisi kadar katı değildir. Türkiye'de veya Yunanistan'da üniversite öğrenimi yapıp edebiyatla uğraşan geçlerin sayısında önemli bir artış göze çarpar. Bu gençler çeşitli kültürel içerikli etkinliklere katılmakla kalmazlar, bu etkinliklere adeta öncülük ederler. Yeni basın organları yayın hayatına girip edebiyata daha çok yer verirler. 1989 yılında edebiyat içerikli bir dergi kurulur. Şafak dergisi, Yunan basını dahil, Batı Trakya'da edebiyat ve sanata hizmet eden tek edebiyat dergisi olma özelliğine sahiptir. Bu dergi sayesinde Batı Trakyalı Türkler yerli edebiyatla ciddi bir ilişki kurma olanağını bulurlar. Edebiyata ilgi duyanlar şiir, öykü, günce, edebiyat çevirisi, eleştiri ve tiyatro çalışmalarını yakından izlemekle kalmayıp aynı zaman kişisel denemelerini de bu dergi aracılığıyla paylaşırlar.

Bugün Batı Trakya Türkleri'nde bir edebiyat geleneği, bir edebiyat ortamı vardır. Bu edebiyata ilişkin olarak Türkiye basınında, Bulgaristan, Azerbeycan ve Makedonya Türkleri'ninin basınında Batı Trakya Türk edebiyatının tanıtılmasına olanak sağlayan çeşitli yazılar çıkmaktadır.

Ancak ne yazık ki Batı Trakya Türklerinin edebiyat çalışmalarında önemli hizmeti geçen Şafak dergisi bugün kapanma noktasına gelmiştir. Edinilen bilgiler ışığında, çeşitli güçlükler nedeniyle, bundan sonra yayın hayatını sürdürmesi oldukça zor gözükmektedir.

BATI TRAKYA TÜRK EDEBİYATINDA EDEBİYAT TÜRLERİ

Batı Trakya Türk edebiyatında yeni yeni gelişmeye başlayan türlerden en köklü edebi tür şiiirdir. Şiiri öykü, roman, tiyatro ve folklor gibi edebi türler izler. Bunlar arasında hem nicelik hem de nitelik bakımından bilimsel araştırmaya elverişli olan türler şiiir, öykü ve romandır.

Teknolojinin imkanlarından yararlanan Batı Trakya Türklerinde, anavatan Türkiye ile sağlanan çok yönlü iletişim sayesinde yerel Türk edebiyatı kayda değer bir sıçrama göstermiştir. Bu edebiyatın sanat değeri açısından geliştiğini söylemek pek mümkün olmasa da bu hüküm Batı Trakya’da edebiyatla uğraşan herkes için geçerli değildir. Çünkü son dönemde Batı Trakya Türk edebiyatında ortaya konulan edebi ürünlerde estetik değerin, yapıtın öğeleri arasında yer almasına önem verilmektedir. Tiyatro, edebi tenkit gibi türler alanında ortaya konulan ürünlerin sayısı oldukça sınırlıdır. Sözlü edebiyat alanında ise derinlemesine ve kapsamlı çalışmalara ise henüz rastlanmamaktadır. Dolayısıyla sözlü edebiyat bakımından kesin bir fikre sahip değiliz.

Yazar Mücahit Mümin’e göre Batı Trakya’da yazılı edebiyat Mehmet Hilmi’nin bir kaç güzel hikâyesiyle başlar. Ardından Türkiye’de yüksek öğrenim gören az sayıdaki gençlerden biri olan Asım Haliloğlu’nun yazdığı göç konulu şiiirlerle devam eder. Ancak “Batı Trakya’da toplu ve yaygın ilk edebi çalışmalar, Türkiye öğretmen okullarından mezun olan öğretmenlerin dönmesinden sonra 1960’lı yıllarda başlamıştır. Genel anlamda, Batı Trakya’da ilk edebi çalışmaların bu tarihten sonra filizlenmeye başladığını” belirten yazar, Batı Trakya Türk öğretmenler Birliği’nin bu konuda öncül rol üstlendiğini ve Türk halkının ilk kez hikaye, şiiir, günce vb. edebiyat ürünleriyle karşılaştığını, bu alanda çalışmalar yapan bir çok imzanın azınlık basınında görüldüğünü ve bunlar arasında Rahmi Ali, Mücahit Mümin, Mustafa Tahsinoğlu, Halil Hâki gibi isimlerin bulunduğunu ifade eder. Yazar bu isimleri, Batı Trakya Türk edebiyatının ilk dönemine ait olduğunu kabul eder. Ona göre Batı Trakya Türk edebiyatında ikinci dönem 1989 yılında Şafak dergisinin kurulmasıyla başlar.⁸

Batı Trakya Türk edebiyatının önemli sayılabilecek niteliklerinden bir tanesi de ilk zamanlardan beri bir çocuk edebiyatının bulunmasıdır. Batı Trakya’da çocuk edebiyatı geleneği gazeteci Asım Haliloğlu’yla başlar. Onu Rahmi Ali, Hüseyin Alibabaoğlu, Mücahit Mümin Alırıza Saraçoğlu gibi isimler takip eder. Çocuk

⁸ Mümin, Mücahit- Şafak dergisi sayı 152, sayfa 16, Aralık 2004

edebiyatı şiirden başka hikaye ve edebiyatı şiirden başka hikâye ve halk edebiyatı türü olan masal türlerinde gelişir. Alırıza Saraçoğlu'na ait “Yarınlar Sizin Olacak” adlı çocuk edebiyatını içeren bir kitap basılır. Ne var ki 80’li yıllarda çocuk edebiyatına olan ilgisizlik yüzünden bu edebiyat geleneği bir gerileme gösterir.

90’li yıllardan sonra Batı Trakya Türk edebiyatına yeni bir nesil katılır. Bu yeni nesil çoğunlukla Türkiye’de öğrenim görmüş olup çağdaş Türk edebiyatının etkisi altında Batı Trakya’da bir edebiyat ortamı oluşturma eğilimi içindedir. Özellikle bu yeni edebiyat anlayışında, dış yapı itibarıyla Türk (Türkiye) edebiyatının özelliklerini taşıma gayreti göze çarpar. Bu durum daha çok şiirde kendini gösterir.

Batı Trakya Türk edebiyatı, bir etkileşim içinde olduğu Türkiye edebiyatından başka Balkanlarda yaşayan Türk topluluklarının edebiyatlarıyla da özellikle Şafak dergisi sayesinde, bir ilişki içindedir. Şafak dergisinde Makedonya ve Bulgaristan Türklerine ait edebi ürünlere genişçe yer verilmektedir. Kurulan bu çok yönlü ilişki sayesinde, Batı Trakya Türk edebiyatı, bir toparlanma, kendini tanıma ve tanıtma sürecini yaşar.

Edebi türlerin gelişmesine önyak olan yazarların edebi kişiliklerini, onların yaşadıkları sosyal ve siyasal ortamları açısından değerlendirmek gerekir. Çünkü Batı Trakya Türk edebiyatının en önemli özelliği, böyle bir ortamın etkisini yoğun bir biçimde hissederek ortaya çıkmış olmasıdır. Bu durumun “Huzursuzluk Edebiyatı”(1) biçiminde nitelendirilecek kadar ileriye gidilmesi ise, yanlış bir yaklaşımdır. Ancak Batı Trakya Türklerinde elbette baskıcı düzenden kaynaklanan ve edebiyata yansıyan bir “huzursuzluk” vardır. Nitekim Batı Trakya Türkleri uzun yıllar huzurdan yoksun yaşamaya mahkûm edilmiştir. Ancak bu durum, kimi araştırmacılarca edebiyatta “Huzursuzluk”tan başka, geleceğe dönük olarak umut da vardır, Batı Trakya Türkleri gibi tutucu bir toplumun edebiyatında tevekkül de vardır, ama tabii ki aşk da vardır. Dolayısıyla bu edebiyatın satırları arasında göze çarpan “Huzursuzluk”un yerini çoğu kez, Batı Trakya’ya duyulan sevgi alır. Bu sevgi, anavatan Türkiye’ye de beslenir. Ama en önemlisi, Batı Trakya Türk edebiyatında geniş anlamda bir insan sevgisi göze çarpar. Bu durum, İlker Mehmet, Halil Mustafa, İbrahim Baltalı, Mehmet Çolak, Alırıza Saraçoğlu ve Hüseyin Mazlum gibi şairlerin dizelerinde net bir biçimde farkedilir.

Batı Trakya Türk edebiyatında öykü son yıllarda dikkate değer bir başarı çizgisi yakalar. Eğitim olanaklarının çok sınırlı olup kültürel uyanışın engellendiği Batı Trakya Türk toplumu gibi küçük bir toplumda öykünün geldiği noktayı umut

verici bir aşama olarak görmek gerekir. Genellikle iyi bir Türkçenin kullanıldığı öykülerin konusu, şiirin konusundan pek farklı değildir. Her şeyden önce öykülerde konu itibariyle toplumsal düzen ve bu düzenin mağdurları ön plana çıkar. Bu öyküler çoğunlukla “Zor İş” adlı eserde olduğu gibi yazarın hâkim bakış açısıyla yazılmıştır. Öykülerde ayrıca mahalledeki Türklerle Yunanlar arasında iyi komşuluk ilişkileri gibi bazı Yunanların Türklerin arazilerine göz dikip devletten aldıkları parayla bu arazileri satın almaları sonucunda Türklerin psikolojik durumlarına yer verilir. Yazarın gözleme dayalı anlatımı, bölge gerçeğinin daha net olarak anlaşılmasına imkân verirken, karakterleri seçmedeki başarısı da dikkat çeker.

Batı Trakya Türk edebiyatında öykü türünde gözardı edilmemesi gereken, özellikle çocuklar için yazılmış öykülerdir. Bu öyküler nazım ve nesir biçiminde yazılmıştır.

Batı Trakya Türk edebiyatının kazandığı türlerden roman, bu edebiyatın geleceği açısından önemli bir adımdır. Tenkit edilebilecek hususları bir yana, Batı Trakya Türk romanının iyi bir dille yazıldığı, süreleyici öğelerle bezendiği gözlerden kaçmaz.

1970’li yıllarda **Üzeyir Ağa** adlı ilk romanını kazanan Batı Trakya Türk edebiyatı, 2000 yılında kaleme alınan **Meslek Borcu** adlı eseriyle iyiden iyiye bir başarı yakalar. Gerçeklerden yola çıkılarak, Batı Trakya Türk romanı açısından önemli bir aşama sayılan bu eserler, yerli Türk edebiyatının ufkunu ve önünü açar.

A. ŞİİR

Batı Trakya Türk şiiri açısından verimsiz geçen ilk yıllarda Türk toplumu istikrarsız bir dönem geçirir. Oluşan yeni siyasal ve sosyal ortama uyum sağlamaya çalışan Batı Trakya Türk toplumu, ilk zamanlar kendini toparlamaya, toplumsal düzenini kurmaya çalışır. Şiirle tanışma, daha doğrusu kendi şiirini tanıma bağlamında çeyrek yüzyıl kadar geçen bir suskunluk döneminden sonra yerli basın şiire yer vermeye başlar. Yerli azınlık basınında siyasi atışmalar biçiminde başlayan şiir, bu dönemde beklenen ilgiyi görmez. Bilindiği gibi, Türkiye’den kaçıp Yunanistan (Batı Trakya)’a sığınan Yüzellilikler grubunun kurdukları ideolojik içerikli gazetelerde zaman zaman şiire yer verilir. Dini çizgide ve Atatürk karşıtı yayın yapan bu gazetelerde çıkan şiirler, her ne kadar yerli ürün sayılmasa da, Batı Trakya’da bir şiir geleneğinin başlayıp yerleşmesine önemli katkı sağlar.

Fettah Nuri’ye ait siyasi rekabetin ve çekişmelerin yer aldığı şiirlerden başka o dönemde İstanbul Hukuk Fakültesi mezunu ve gazeteci Asım Haliloğlu’na ait şiirlere de rastlanır. Bu şiirler Batı Trakya Türk şiirinin kayıda değer, ilk şiirleri sayılır. Denilebilir ki, Türk toplumunda şiir yazmaya dönük olan ilgi, derli toplu bir çaba olmaktan uzak gözükse de bu dönemde bir şiir etkinliğinden ya da en azından bir edebiyat arayışından sözedilebilir.

Yerli şiirin gelişmesi açısından dönemin şartlarına bakıldığında, Türkiye ile Yunanistan arasında dostane geçen ilişkilerin sonucu olarak Gümülcine’de Türkçe-Yunanca eğitim yapan bir lise kurulurken, bir süre sonra Batı Trakya’da öğretmen ihtiyacının karşılanması amacıyla önemli sayıda genç öğrenciler Türkiye’ye gönderilir. Azınlık toplumunda belirleyici etkiler bırakacak olan bu eğitim hamlesi, Batı Trakya Türk şiirine önemli bir güç ve ivme kazandırır. Yerli Türk şiiri için emekleme dönemi olarak kabul edeceğimiz bu dönemin şiiri sade olmakla birlikte, doğanın güzelliklerini ve toplumsal konuları işleyen şiirler olmaktan öteye ne yazı ki gidemez. Ancak şiirin öncüleri arasında sayılan Asım Haliloğlu’nun şiir anlayışı, bir farklılık gösterir. Şair, doğa ve topluma ilişkin temaların yanı sıra çocuklara yönelik şiirlere de yer verir.

Batı Trakya Türk edebiyatında, yukarıda da belirttiğimiz gibi edebi türler içinde kendisinden en çok söz ettiren şiirin, 70’li ve 80’li yıllarda net olarak kendini tanımlamaktan, yönünü belirlemekten yoksun olduğunu görmekteyiz. Yakalamaya

çalıştığı çağdaş çizginin yanı sıra, divan şiiri geleneğiyle de sıkı bir ilişki içinde kalması, bir bocalama yaşamasına neden olur. Ne olursa olsun, yerli şiirin başlangıç dönemini izleyen yıllarda, şiirle uğraşan isim sayısı epey çoğalır. Asım Haliloğlu'nun yanısıra Alırıza Saraçoğlu, Hüseyin Alibabaoğlu, Mustafa Tahsinoğlu, Hüseyin Mazlum, Rahmi Ali, Kadir Yakıbaşoğlu, Hüseyin Mahmutoğlu, Halil Salih, Kasım İmam, Mücahit Mümin, Mehmet Çolak, İbram Onsuoğlu, Rafika Nazım Sabahattin Galip v.b. isimlerle şiir kararlı bir arayış ve oluşum içine girer. Bu isimler arasında Sabahattin Galip ve Hüseyin Mazlum önemli hamleler yaparak çok sayıdaki şiirlerini kitaplaştırırlar.

Batı Trakya'da şiirle ciddi anlamda ilgilenip kitap yazan şu isimler ve eserler vardır:

- 1- **Hüseyin Mazlum:**
 - 1- Âşıkların Şahı Benim
 - 2- Bir Esmere Gönül Verdim
 - 3- Adres
 - 4- Biraz Su
 - 5- Bu Güzelin Uğruna Kardeş Kardeşi Vurmalı
 - 6- Az Önce Geldim
- 2- **Alırıza Saraçoğlu:**
 - 1- Ey Yağız Toprak (1989)
 - 2- Yarınlar Sizin Olacak (1989)
 - 3- Bir Allahım (1990)
 - 4- Bir Trakya Türkleri'nden Atatürk'e-Işık Atatürk (1991)
 - 5- Rodop Yıldızı (1992)
- 3- **Hüseyin Alibabaoğlu:** 1- Tohum (1992)
- 4- **Salahattin Galip:** 1- Martı Kanadından Damlalar (1998)
- 5- **Funda Sadık Ahmet:** 1- Kardan Kız (2004)
- 6- **Mustafa Tahsinoğlu:** 1- Şiir: Batı Trakya Türk Azınlığında (?)

Genç isimlerden hukuk öğrenimini sürdüren Funda Sadık Ahmet'in yayınladığı “Kardan Kız” adlı şiir kitabı, Batı Trakya edebiyat çevrelerinde önemli yankılar uyandırır. Nostaljik ögenin ağır bastığı şiirlerde toplumsal konulara önemli yer verilir. Şairin babasına olan özlem duygularıyla bezenmiş şiirleri, çoğunlukla romantik bir yapı taşır:

Bir 24 Temmuz gecesi
İlk digip de dönmeyişin
Ne olur şimdi kalkıp sarılsan bana
Kucaklaşsan tüm sevdiklerinle
Bakın buradayım, geldim desen
Şaka yaptım, yalan söyledim size desen
Sen yalan söylemezsin bilirim
Ama bir kereye mahsus yap bunu
Bu tür bir yalan
Çoktan kabulümüz babam...⁹

.....

Şiirde toplumcu bir düşünce güden Salahattin Galip'in şiir anlayışı, bir bakıma onun yaşam serüvenini de yansıtır. Yazdığı yüze yakın şiirin bir çoğu özgürlüğü ve barışı konu alır. Şiirlerinde yer yer memleket sevgisi ve Türk toplumu içinde insan tipi işlenir:

TARİFİMDİR

Ben mi?
Sıkılmazsanız eğer
Tarif edeyim size biraz kendimi:
Ben yeşil gözlüyüm
Mavi gözlüyüm
Kara gözlüyüm.

⁹ Sadık Ahmet, Funda- Kardan Kız, sayfa 42, Ankara Ticaret Odası, 2004

Boyum uzun,
 Boyum kısa
 Boyum orta.
 Ben
 Neşeliyim,
 Kederliyim,
 Durgunum.
 Belki mutluyum,
 Belki mutsuzum,
 Belki de kendi halimde.
 Gündüzleri güler,
 Geceleri ağlar,
 Bazen de suskunluğum tutar,
 O biçim...
 Zenginim,
 Fakirim,
 Orta halliyim.
 Kim bilir;
 Belki gencim,
 Belki yaşlıyım,
 Belki de ortalarda bir yerde.
 Bir kalbim var pırlanta gibi...
 Ama çoğu kez o kalbi
 Parçalayasım gelir!...¹⁰

Görüldüğü gibi ilerleyen yıllarda şiir, daha ziyade günümüz şiir anlayışına uygun olarak bir kimlik kazanma çabasına yönelir. Son olarak Şafak dergisinin yayın hayatına girmesiyle, şiir net olarak bir başarı çizgisi yakalayıp kendisinden yurtiçinde ve yurtdışında sözettirir..

Batı Trakya Türk şiirini bir bütün olarak incelediğimiz zaman çok yönlü bir zenginlikle karşılaşırız. Zira bu şiir dikkatlerden kaçmayan bir çeşitlilik arzeder. Bu çeşitlilik tema yönünden olduğu kadar biçim yönünden de kendini gösterir. Aşk, tabiat, göç, memleket hasreti, siyasi baskılar, Tanrı sevgisi, Atatürk, ulusal tarih, barış

¹⁰ Galip, Salahattin- Martı Kanadından Damllar, sayfa 73 Gümölcine (Komotini) 1998

ve toplumsal sorunlar şeklinde sıralanırken, çocuklar için yazılmış çok sayıda şiirlere de rastlanır. Çocuklara yönelik bu şiirlerin daha ziyade 70’li yıllarda Asım Haliloğlu, Hüseyin Alibabaoğlu ve Mustafa Tahsinoğlu’na ait olduğunu görmekteyiz.

Yerli şiirin ortya çıkış sürecini değerlendirirken, bu şiirin oluşma aşamasının Batı Trakya’da başladığını, daha sonra Avrupa coğrafyasında, hatta Avustralya’da da filizlendiğini görmekteyiz. Ekonomik ve siyasi şartlar bölge halkını Türkiye’den başka dünyanın çeşitli ülkelerine göç etmeye zorlamış, geçim derdinde olan bir çok Batı Trakyalıyı daha huzurlu ortamlar aramaya itmiştir. Bugün Almanya, Avustralya, İngiltere, Hollanda hatta Amerika’da Batı Trakyalı Türkler vardır. Dünyanın çeşitli ülkelerinde yaşayan bu insanlar memleket özlemini, Batı Trakya sevgisini dillerinden hiç düşürmemişler, vatanlarına olan sevgi ve hasretlerini şiire dökmüşlerdir. Memleketten uzak kaleme alınmış şiirlerde bir yandan vatan sevgisi işlenirken bir yandan da siyasi düzene karşı bir sitem, bir hoşnutsuzluk hatta zaman zaman ağır eleştiriler vardır. Ama bunun yanında hoşgörü ve barış içinde yaşamının özlemini ön planda tutan şiirlere de yoğun olarak rastlanır. Batı Trakya Türk şiirinde barışı konu alan şiir sayısı oldukça çoktur. Bu, Batı Trakya Türklerinin ne denli barışsever olduğunu, barışa ne denli bağlı olup inandığını gösterir.

Dünyanın çeşitli ülkelerine göç eden Batı Trakyalı Türkler arasında memleketleri Batı Trakya’yı iç dünyalarında şekillendirerek sevgilerini, umutlarını, özlemlerini başarılı bir biçimde şiirin mısralarına taşırlar. İlker Mehmet, Ferruh Mehmet Pazvantoğlu, Ali Ayazmalı, Özkan Hüseyin, Necla Kurtoğlu, Feriha Reşitoğlu, Rukiye İbrahim ve Nadir Celil gibi bir çok Batı Trakyalı gurbetçi memleketlerinin insanını ve yurt sevgisini şiirlerine işlerler. Bu şairler buldukları çok uzak ülkelerde bile Batı Trakya’daki sosyal ve siyasal ortamı ve onun psikolojik boyutlarını en iyi şekilde anlatırlar.

Batı Trakya Türk şiirinden söz ederken şu hususu belirtmekte yarar vardır. Batı Trakya Türk şiiri, asıl gücünü, yıllar önce Türkiye’de öğrenim görmüş öğretmenlerin memleketlerine döndükten sonra sabırlı ve kararlı çalışmalarından alır. Şiir meraklısı az sayıdaki bu insanlar karşılaştıkları güçlükler karşısında yılmayarak bu geleneğe öncülük ederler. Yazdıkları şiirler, ne yazık ki toplumun çok sınırlı bir kesimine hitap eder. O dönemde Batı Trakya Türklerinde okur yazar oranı çok düşüktür. Böyle bir kitleye şiir diliyle konuşmak, şiirin güzelliğini anlatıp onu benimsetmek oldukça güçtür. Ama onların bu sabırlı çalışmaları yavaş yavaş filizlenip çiçek açar. Daha sonra da ilk meyvelerini vermeye başlar. Şiire olan ilgi adım adım genç insanlarda

etki yaratmaya başlar. 90'lı yıllara gelindiğinde Türkiye'de öğrenim görmüş bir çok genç isim, şairler kervanına katılıp bu sürece hissedilir bir ivme kazandırır. İşte bu genç kuşak içten bir anlatımla şiire yeni tarzlar, yeni öğeler katmakla dikkat çektiler. Onların şiirlerinde engin bir insan sevgisi ve geleceğe uzanan bir umut göze çarpar. Toplumsal gerçekler daha yalın, daha net çizgilerle ifade edilir. O dönemde yayın hayatına başlamış olan Şafak dergisi bu gençlerin dünyalarının çok önemli bir penceresi olma işlevini üstlenir. Kimi otoritelerce Şafak dergisinin kurulduğu bu dönem Batı Trakya Türk şiiri açısından yeni dönem olarak adlandırılır. Şiire yeni bir anlayışın, yeni bir perspektifin egemen olduğu bu dönemde, Batı Trakya Türk şiiri kendi coğrafi sınırları içinde kalmaz. Yanısıra çeşitli ülkelerin ve özellikle kültürel akrabalık içerisinde bulunduğu toplumların da hislerine yer verir.

Yüksek öğrenimini Türkiye'de tamamlamış olan İbrahim Baltalı bu genç şairlerden biridir. O daha kitaplaştırılmamış şiirlerinde bir taraftan çok sevdiği Batı Trakya'dan İstanbul için duyduğu özlemi anlatırken, diğer taraftan da acısını hissettiği insanlar için, çok daha uzaklara uzanır. Bosna-Hersek'te işlenen insanlık dramının, insanlık suçunun ardından yaşanan derin acıları, katledilen çocukların bıraktığı derin etkileri kalbinde duyar.

.....

Kan sesleriyle uyanır sabah
 Balyoz gibi iner anaların çığlıkları
 Açlık susuzluk yaklaşır dalga dalga
 Kararır gökyüzü ihanet edercesine
 Kırılırken bebek eller BOSNA-HERSEK'TE

1. Şiirlerde Ele Alınan Temalar

Batı Trakya Türk edebiyatına bakıldığında, özellikle de şiiri incelendiğinde değişik temaların/konuların ele alındığını görmekteyiz. Bu temalar tespitlerimize göre şunlardır: Tabiat, aşk, Atatürk, memleket özlemi, göç, barış, din, siyaset, çocuk, tarih, ölüm ve toplumsal sorunlardır.

Şiirlerde ele alınan bu temaları ayrı başlıklar altında incelemek ve uygun örnekler vererek tespitler yapmaya çalışalım:

a. Tabiat.

Batı Trakya Türk şiiri gözden geçirildiğinde, ilk yıllarından başlayarak tabiat ögesine yoğun olarak yer verildiğini görmek mümkündür. Ancak, tabiat her zaman bağımsız bir öge olarak kalmaz. Daha çok insan ilişkileri içinde ele alınır. Batı Trakya Türklerinin yaşamlarında önemli bir yer tutan tabiat olgusu, kimi şiirlerde memleket sevgisiyle iç içe işlenir, kimi şiirlerde ise benzetmeler yapılarak hatta yaşamın kendisiyle ilişkilendirilerek kullanılır. Doğa ve buna bağlı olarak toprak, bir bakıma Batı Trakya Türklerinin tek servetidir. Bu nedenle onların edebiyatı, doğadan ve topraktan soyutlanarak ele alınamaz. Doğa zaman zaman bir yaşam tarzı olarak, zaman zaman da bir aşk imgesi olarak şiire konu olur.

RODOP GÜNLÜĞÜ

I

Dağlar mavi bir gün şafak sonrası Rodoplar'da
Yeşil tütün yapraklarının fısıltısıyla
Dans eder yuksulluğun çıplaklığı
Sabahtan akşama kadar durmaksızın
Ana-babanın katran ellerinde

II

Akşam olur estirirsin o saf yelini
Kara bulutlar ardından gönlünce
Eteklerinde hissedilir o hoş kokun
En güzel bahar havasında
Serinler ana-babanın yorgunluğu

III

.....

Hakan Mümin'in bir şiirine ait olan bu iki kıtada, tabiatın, tabiatla ilgili ögelerin yer alması bakımından ele alınır. Aynı şiir, ileride “memleket” açısından da değerlendirilecektir.

Tabiatın bir aşk imgesi olarak şiire konu olması da söz konusudur. Aşağıdaki mısralarda tabiat ve aşk ögesini iç içe görmekteyiz:

Bulutsuz akşamlarda dolunay
Gün ortasında yaz güneşi
Dokunsa buzlar eriyor
Öylesine keskin sevda ateşi

.....

Hüseyin Mazlum'un bir şiirine ait olan bu dörtlükte de görüldüğü gibi tabiatla ilgili semboller kullanılarak aşk konusu çok başarılı bir biçimde işlenir. Batı Trakya Türkleri arasında şiirde başarılı bir çizgi yakalayan Mazlum tabiat imgelerini yoğun olarak kullanır. Ancak bu tarzda şiir yazarlar arasında **İlker Mehmet**'i de saymak gerekir. Uzun yıllar Şafak dergisinde şiirleri yayınlanan İlker Mehmet'in şiir yazmaya meraklı, meraklı olduğu kadar da başarılı olduğunu görmeyiz.

GÖNÜL RÜZGARLARI

Bilmezsın gönül rüzgarlarını;

Onlar öylesine esereler,

Bilmezsın.

Savurmazlar bile

Sonbahara yenilmiş ağaçların,

Çürümüş yapraklarını.

Onlar insan sürüklerler, bilmezsın.

Ve bir değdiler mi tenine:

Çelebi misali;

Şehir, şehir,

Diyar, diyar,

Gezersin.

Sen hiç aşık olmadın ki.

Sen onları bilmezsın.¹¹

¹¹ Şafak dergisi, sayı 150, sayfa 16, Ekim 2004

Batı Trakya Türk şirinde tabiat olgusu kimi şairlerce çocuklara dönük olarak, kimi şairlerce de başlı başına bir doğa olayı olarak ele alınır. **Vildan Serdar** bir doğa olayı olan yağmurun, öneminden ve değerinden söz ederken, insanın vazgeçilmez umudu olan toprakla ilişkilendirilen doğa yasasının mükemmel uyumuna dikkat çeker. O yağmur ki toprağın, bitkilerin hasretini giderirken, bitkiler çiçek açarak sevincini ve mutluluğunu ifade eder. Bitkilerde çiçeklerle ifade edilen bu mutluluk, toprağa bağlı insanların gönüllerine ve yüzlerine yansır:

NİSAN YAĞMURU

Yer yüzüne yansırken güneş,
bulutların arasından
kuşlar cıvıldaşırken,
kiraz ağacı çiçek açmışken,
yağmur damlaları düşüyordu...

Her biri bir incir değerinde
Rahmetin billur taneleriydi.
Hüzünlü bekleyişlere bir umut,
Kurumuş toprağa bereketti.

Semalardan gelen bu güzellik
Yüceliğin bir esintisiydi.
Bir yanda mavi berraklık,
Bir yanda bulutlar vardı.

Her şeyde bir hikmet,
Her yerde bir gizem,
Bir beste ki; mükemmeldi...

Sadece kiraz ağaçları değil,
Gönüller de çiçek açtı artık...
Ve... Yağmur taneleri...
Her biri bir altın değeriydi.¹²

¹² Şafak dergisi, sayı 113, sayfa 18, Mayıs 2001

b- Aşk:

Kuşku yok ki şiire ve diğer edebi türlere en çok konu olan aşk teması Batı Trakya Türk şiirinde geniş bir yer tutar. Güzellik, tutku ve aşırı sevgiyle özdeşleşen aşk kavramı, yine bir güzellik, bir estetik anlatım biçimi olan şiirle en güzel ifade edilir. Eski çağlardan beri dünya edebiyatlarının en önemli konuları arasında, kuşkusuz aşk gelir. İnsanların gönüllerinde şekillenen aşk, değişik boyutlar ve kavramlar altında belirir. İnsan aşkı, Tanrı aşkı, memleket aşkı v.b. gibi.

Batı Trakya Türk şiirinde aşk teması çeşitli konular içerisinde ele alınır. Yunus Emre gibi hümanistlerden esinlenilerek insan sevgisine ve Allah sevgisine dönük olarak aşk konulu şiirlere çokça rastlanır. Beşeri aşkın ifade edilmesinde Türk edebiyatında yerleşmiş semboller, mazmunlar sıkça kullanılır. Aşk kavramıyla kimi sevgiliye duyulan yoğun ilgi, kimi Yunus gibi Allah sevgisiyle dolup taşan gönüller, kimi de memleket özlemiyle canlanan anılar, düşünceler ifade edilir.

Batı Trakyalı şairler arasında aşk konulu şiir yazan **Hüseyin Mazlum** şiirlerinde Türk edebiyatının yapısal ve kavramsal özelliklerinden yararlanır. Şairin divan edebiyatına ait kimi öğelerine de çok önem verdiğine, zaman zaman tanık oluyoruz:

Gönüller ağıdır, sırma saçların
Kozlu'da bir tanesin güzel esmer!...
Yaylar gibi oklar atar kaşların;
Kozlu'da bir tanesin güzel esmer!...

Ceylan gözden, ne de güzel bakarsın
Cümle gönülleri dağlar, yakarsın
Yanağı allı, dudağı ballısın
Kozlu'da bir tanesin güzel esmer!...

İncecik boyun, keza dır serviye
Bir güzelsin, benziyorsun periye
İstmeden, gönül verdim hediye

Kozlu'da bir tanesin güzel esmer!...

Eğri'den değil, doğrudan söylerim;
 Hafız olsam elinden mey içerim
 MAZLUM'um, gerçektir benim sözlerim.
 Kozlu'da bir tanesin güzel esmer!...¹³

Görüldüğü gibi şairin köyü olan Kozlu (Kozlukebiri)li bir esmerin güzelliğini ve ona karşı olan duygularını şiirin dizelerine taşırken divan şiirinde görmeye alıştığımız servi, mey, ok gibi istiarelere yer verdiğine de tanık oluyoruz. Bu durum Batı Trakya Türk şiirinin Türk (Türkiye) edebiyatının etkisi altında geliştiğini ve çoğunlukla Türk şiiri örnek alınarak meydana geldiğinin en açık belirtisidir. Koşma tarzında yazılmış olan bu şiir benzetmelere çokça yer verilmiştir.

Aşk temasını, duygularındaki güzelliği ve gücünü kullanıp işleyen şairlerden biri de **Ercan Caneri**'dir. Kelime seçiminde titiz olan Caneri, Batı Trakya Türk şiirinde kendine özgü çizgiler kullanır. Sevgili, sevgi ve ilginin en iyisine layık olduğunu ifade ederken, ona çeşitli sembollerle hitap eder. Şair, onun mutlu olması yönünde her şeyi yapmaya, her çeşit özveride bulunmaya hazır olduğunu söyler.

Şiirin kurgusuna bakıldığında, serbest nazım biçimiyle yazılan şiirde tekrarlanan "olayım" kelimesi bir kafiye düzeni sağlamaktadır:

KURBAN OLAYIM

Avluna dikilen gonca gül
 Kokladığın koku ben olayım
 Ak tenli ellerine mendil
 Gözlerine sürdüğün rimel olayım

İçtiğin suda şifa
 Yediğin yemekte tuz olayım
 Başına örttüğün türban

¹³ Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antol.Kültür Bakanlığı Yayınları, cilt 9, sayfa 144, Ankara 1997

Kaşına çektiğin kalem ben olayım

Yazdığın kalemin boyası

Tuttuğun kitabın sayfası ben olayım

Saçına sürdüğün renk

Avucuna yaktığın kına olayım

Her şeyin ben olayım

Şaşırdım artık ben ne olayım

Yaşatacak seni mutlu edecek

Toprağına suyuna kurban olayım¹⁴

c- Memleket (Batı Trakya):

Yedi yüz yıldan beri Meriç'in batısındaki topraklarda yaşayan, babalarını, ecdatlarını oraya gömen, onlardan, bölgeyle bütünleşmiş zengin bir kültür mirası devralan ve dönem dönem maruz kaldıkları kötü muameleye karşın umutlarını yitirmeyen Batı Trakyalı Türklerin şiirinde, memleket temasına geniş yer verilir. Memleket sevgisi, memleket özlemi ön planda olmakla birlikte, siyasal düzene de göndermeler vardır. Türklere yapılanlara karşı bir sitem vardır. Memleketlerine dönemeyen, dönme hakkı elinden alınan binlerce, onbinlerce Batı Trakya Türkünün memleket hasreti bazen doğrudan bazen de dolaylı olarak şiire yansır. Ne var ki bu durum, şiir içinde egemen olan sevgi ve güzellik imgesini ortadan kaldırmaz. Şiir kin ve nefret aracı olarak kullanılmaz. Nostaljinin önemli bir öge olarak kullanıldığı şiirde insan- mekan (çevre) ilişkisi her yönüyle ifade edilir.

Batı Trakya için bir simge olan Rodop sıradağlarının yamaçlarına, yüzyıllar öncesinden serpilip günümüze kadar uzanan köyler, insanların kültür birikimini ve renkli yaşamlarını şiirin dizelerine taşır. Rodop dağlarının eteklerinde (Yaka denilen) dizilmiş Türk köylerinin önünde uçsuz bucaksız ovaların tütün ve pamuk tarlalarındaki insanların umudu ve kaderi, şiirde çizilir.

Bilindiği gibi 70'li yıllardan sonra bütün Yunanistan'da olduğu gibi Batı Trakya'da da işsizliğe ek olarak ayrımcı uygulamalardan kaynaklanan ekonomik ve toplumsal sıkıntılar, Batı Trakya Türklerini değişik arayışlara yöneltir.

¹⁴ Şafak dergisi, Sayı 141, sayfa 19, Aralık 2003

Son yarım yüzyılda on binlercesi dünyanın dört bir tarafına serpilmiş olan o çilekeş insanların, memleket sevgisinden hiç bir zaman kopmadığı görülür. Yakın geçmişte memleketlerini, ülkelerini savunup şehit veren o insanlar, memleket kavramını, barış kavramından ayrı tutmazlar.

Batı Trakya'yı simgeleyen diğer bir sembol de dünyada isim yapmış, o bölgenin tütünüdür. Tütün, Batı Trakya Türkü'nün en önemli gelir kaynağıdır. Tütün, her yerde, her toprakta yetişmez. Şair, tütünü bir bakıma Batı Trakya'yla özdeşleştirir. Çok zahmetli bir gelir kaynağı olan tütünü, Batı Trakyalının yaşamıyla sıkı bir biçimde ilişkilendirilir:

BAŞKADIR

Başkadır bizim kilimiz.

Kinimiz bambaşkadır.

Buruktur yüreğimiz.

İlacıysa aşktadır.

Senin yüreğinde Ege,

Senin yüreğinde Akdeniz.

Vurursun zeytin kokan gemilerini

paslanmış galgalara.

Ve tuz sararsın yaralara,

bilirim.

Oysa başkadır bizim kilimiz:

Tütün kokar elimiz;

Enginlere değil gözümüz,

düşer dağlara.

Dedim ya:

Başkadır bizim kilimiz.

Kinimiz bambaşkadır.

Buruktur yüreğimiz.

İlacıysa aşktadır.¹⁵

¹⁵ Şafak dergisi, Sayı 125, Sayfa 5, Haziran 2002

Batı Trakya Türklerinin şiirinde teşvik edilen bir şiddete rastlanmaz. Zaten kendileri de şiddet yanlısı bir toplum değildir. Şiir, her zaman uzanan bir barış, bir dostluk elidir, bir sevgi köprüsüdür. Yanlış tercihler, yanlış işler, haksızlıklar anlatılır, ama kin güdülmez. Kin ve nefretin yerini, her zaman sevgi ve dostluk alır.

İlker Mehmet, memleketini anlatırken, dost ve sevgi niteliklerine sahip insanlardan söz eder. O inanlar, memleketinin insanlarıdır. Memleketinin insanını, kin gütmeyen, aşta, sevgide çıkış ve kurtuluş arayan bir insan tipi olarak tanımlar.

Yine memleket sevgisini insan sevgisiyle iç içe alıp şiir yazan bir başkası da **Recep Karaca**'dır. Onun sevgisi, öyle bir sevgi ki Mevlânâ misali dost olanı da olmayanı da kucaklar. Bu tür şiirlerde şair, özlemine çektiği memleket sevgisi uğruna her acıya, her çileye katlanmaya razıdır ve buna değer olduğunu da ifade eder.

Genç yaşta bir trafik kazasında yaşamını yitiren Karaca, duygularını ifade ederken uzaklardan seslendiği memleketine hasret dolu duygularını, heyecanını şiirin dizelerine yükler. O sevgi ve selamını kimseden esirgemez. Çünkü o memleketi insanlardan soyutlanmış bir kavram olarak görmez. Memleketi kendisine dost olanı, olmayanıyla da bir bütün olarak görüp duygularını şu şekilde ifade eder:

BATI TRAKYA'MA MEKTUP

Batı Trakya'm, canım Batı Trakya'm toprağımın gül kokusu
Yazarken bu mektubu sana çok ama çok uzaklardan
Gözü yaşlı bu garibin, çeker gurbet acısı
Batı Trakya'ma selam söyleyin buralardan
Ta çok uzaklardan

Sakın ağlama Batı Trakya'm okurken bu mektubumu
Dayanamaz göz yaşların akmaya başlar
Selam söyleyin Batı Trakya'ma dostuma da dostum olmayana da
Dostum olmayanı bile özledim, çekilmiyor hasreti
Yüreğimden sevgi kopardım, silsin bu nefreti

Ah nasıl anlatsam sana içimdeki özlemimi
Bütün yükünü, acılarını, çilelerini çekmeye hazırım ben
Hazırız biz Batı Trakya'm, Canım Memleketim.

Gurbetteki bütün Batı Trakyalıların halet-i ruhiyesini yansıtan Recep Karaca'nın bu şiirinin dizelerinde anlam yönünden kopukluklar ve teknik eksiklikler varsa da memlekete duyulan özlem bakımından net bir fikir verildiği inkar edilemez. Recep Karaca'nın bu şiiri gibi memleket temasını konu alan daha bir çok şiir vardır. **Ercan Caneri** memleket kavramını, insan-çevre ilişkisi bağlamında değerlendirir. Ona göre bu ilişki öylesine sıkı ki, ne insanı çevreden, ne çevreyi insandan soyutlamak mümkündür. Onun memleket düşüncesinde çeşitli öğeler arasında geleneklere ve tarihe yer verilmesi ise fazlasıyla dikkat çeken bir noktadır.

YURDUM TRAKYA'DAN

1968 yılında
 çiçek döşeli
 cennet topraklarında
 doğmuşum.
 Anam bana
 senin tarlalarında
 senin sütünden
 emzirmiş.
 Babam
 kızıl sıcakta
 senle güreş tutmuş.
 Dedelerim
 sınırlarında
 senin için
 dövüşerek ölmüşler.
 Ninem bana
 senin türkünü
 destanını söylemiş.
 Ben ise;
 kalelerinin burcunda

uçurtma uçurmuşum.
 Derelerinde
 çimmişim doyastıya...
 Bir lale gibi
 serpilmişim
 büyümüşüm
 topraklarının üstünde...¹⁶

Serbest nazım biçimiyle yazılmış bu şiirde anlam bütünlüğü insan ve çevre ilişkisiyle oluşur. Şiirde uzun bir zamana yayılan bir yaşam öyküsü canlandırılır. Şairin ecdatlarının memleket uğruna ölmeleri, ninesinin memleketiyle ilgili türkü ve destan anlatması gibi günlük yaşamdan önemli kesitler anlatılır. Ayrıca kendisiyle ilgili çocukluk döneminden başlayarak memleketinin toprağından beslenip büyümesi gibi olaylar şiire konu olur.

Şiirlerinde iyi bir başarı çizgisi yakalayıp memleket temasına geniş yer veren **İbrahim Baltalı** ise yaşamın gerçeklerini sembolist anlayışın etkisinde yorumlar. Memleketinin dağlarından, derelerinden ve ırmaklarından söz ederken doğaya ilişkin kavramlar kullanarak kış mevsimi süresince dolu dizgin akan Kuruçay'ın doğaya neşe saçıp insanların umutlarını tazelediğini anlatır. Şair, şiirin kafasında nasıl şekillendiğini, şiiri tahlil ederek şu sözlerle açıklar: “Kuruçay'ın böyle dolu dizgin akması, insanların hayatını pek değiştirmez. Adı üstünde kuru bir çaydır. Gelip geçici misafirler gibidir. Artık onun bu tür davranışlarına bölge halkı alışmıştır. Kuruçay aksa da, akmasa da, çiçekler hep aynı açar.Yeşilin tonunda da her hangi bir değişiklik gözlenmez. Dağlardaki karlar da yine zamanında doruklara yerleşir ve Kuruçay'a adeta göz kırparlar. Yine, kiraz ağaçları da zamanında yeşillenmeye başlarlar. Renklerinde her hangi bir bozulma görülmez.

Yaz sıcakları yavaş yavaş artmaya başlar. Suların azalan kısmı berraklaşır ve bize ilbaharı anlatır adeta. Bu berrak sulara, bazen göç eden leylek sürülerinin gölgeleri görünür. İşte bu kuş sürüleri, umutların yeniden canlanmasına vesile olurlar.

Kuruçay bir anadan diğer bir anaya akar durur. Hiç bir şey değişmez, her şey aynı kalır. İnsanın insana karşı olan duygularını pek etkilemez. Çayın akışı kadar

¹⁶ Şafak dergisi, sayı 141, sayfa 19, Aralık 2003

güçlü olan duygular daha da perçinlenir ve sevgiye dönüşür. Sevgi ise adeta berrak sular gibidir. Çevresinden son derece etkilenir. Ama yine de bu berraklığı kimse bozamaz. Her şey aynı kalır, umutlar ve sevgiler bir fidan gibi boy atar.

Kış mevsimi gelir, karlar dağlara çöreklenir, Kuruçay akmaya, umutlar da büyümeye devam eder”.

İbrahim Baltalı önce şiirin açıklamasını yapar, sonra dizelerine geçer. Dizeleri aynen alıntılıyoruz:

HER ŞEY AYNI

bir anadan bir anaya

ne oldu Kuruçay

aktı da?

çiçek aynı

yeşil aynı yeşil

sıradağlar etrafını sarmışsa

vermişse sırt sırta

ne oldu oturmuşsa kar

duruklarına?

kiraz aynı

kırmızı aynı kırmızı

leylek sürüleri göçse de

kısır yazın döngüsünde

sevgiler budansa da

ne oldu umudun

firtinasına?

yağmur aynı

bulut aynı bulut

her şey aynı

seni sevmek gülüm

aynı şey değil

Kanatımızca, İbrahim Baltalıbu şiirinde, Batı Trakya Türkünün asırlardır toprağa olan bağlılığına geçimini toprağından sağlamasına da atıfta bulunmaktadır.

Serbest nazım biçimiyle yazılmış bu şiir, son dönem Batı Trakya Türk şiirinde benimsenen şiirin dış yapısıyla bir uygunluk içerisindedir.

Batı Trakya Türk toplumu, asırlardır tarıma bağlı bir toplumdur. Tarımcılıkta su çok önemli bir faktördür. İnsanların belki de tek umududur. Dağlara, ovalara yağın kar iyi alemetlerden sayılır. Çünkü yağın kar suya dönüşür ve o yıl tarımın verimli olacağını müjdelir. Bu durum insanların yüzlerinde bir mutluluk ifadesi olarak belirir.

RODOP GÜNLÜĞÜ

I

Dağlar mavi bir gün şafak sonrası Rodoplar'da
Yeşil tütün yapraklarının fısıltısıyla
Dans eder yoksulluğun çıplaklığı
Sabahtan akşama kadar durmaksızın
Ana-babanın katran ellerinde

II

Akşam olur estirirsin o saf yelini
Kara bulutlar ardından gönlünce
Eteklerinde hissedilir o hoş kokun
En güzel bahar havasında
Serinler ana-babanın yorgunluğu

III

Gelince gecenin ortasına
Hüzünlenir Karlık'ta buzlu yosunlar
Cehennemsi alevler içinde
Gündüzler piç kurusudur rüyaların
Ana-baba bunun farkında olmasa bile

Bu şiirde Rodoplar sadece güzel manzaralı bir doğa olayı olarak ele alınmaz. Aynı zamanda toplumsal boyutu da içine alan bir bakış açısıyla Rodoplar'daki insanların iç dünyaları tahlil edilir. **Hakan Mümin**'e ait olan ve üç bölümden oluşan bu şiirde insanların yaşama ilişkin çektikleri yoksulluk ve çileler karşısında doğanın avuntusuyla, rüzgarın esintisiyle giderilen bir yorgunluk ifadesi söz konusudur. Serbest tarzda yazılan bu şiir insanların belki de tek ama aynı zamanda çileli bir geçim kaynağı olan tütünün dansıyla geleceğe taşınan umutlar söz konusudur. Şiirde, Batı Trakya insanının memleketi olan Rodoplar'dan çeşitli manzaralar da çizilir. Doğaya ilişkin semboller kullanılarak toplumsal gerçekler anlatılır.

Batı Trakya Türk şiirinde memleket temasına ilgi duyanlar arasında **İbram Onsunuğlu**'nu da saymak gerekir. Sadece Türk edebiyatıyla değil, Yunan edebiyatıyla da yakından ilgilenen Onsunuğlu şiirlerinde insan ilişkilerini ve buna bağlı olarak toplumun yozlaşan değerlerini işler. Toplumcu yanı dikkatlerden kaçmayan Onsunuğlu azınlık toplumunun yiten değerlerine ve Türk dilinin kimi çevrelerde yarattığı sıkıntılara dikkat çeker. Şiire olan ilgisi, Türk şiiri ile sınırlı değildir. Yunan şiirini yakından takip edip çok sayıda şiir çevirisi yapmış olan Onsunuğlu iyi bir edebiyat eleştirmeni olmakla da tanınır. Rodoplar'a ilişkin düşünce ve duygularını dile getirirken, çevresindeki güzelliği, dizelerine yeterince yansıtamadığını, bu güzelliğin tam ifade edilebilmesi için ressam olmak gerektiğini belirtir. Ama o her şeye rağmen doğayı betimlemeye çalışırken memleketinin çeşitli yönlerini ve renklerini anlamlandırarak dile getirir. Rodoplar'ın eteklerinde belli mesafeyle yan yana kurulmuş bulunan köylerin oluşturduğu o gözalcı manzarayı canlandırırken ilkyazın kendi renkleriyle neşeli gelişini anlatır. Memlekete ilişkin çok sayıda şiir yazan Onsunuğlu, kendi ifadesine göre bu şiirlerin yurtseverlik ve azınlıkçılık duygularının bir sonucu olduğunu söyler.

RODOPLAR'DA BAHAR

Rodoplar'ın ortasında sis,
geniş beyaz bir kuşak gibi.
Kuşağın üstündeki tepeler mor.
Masmavi yukarıda gökyüzü.
Yaka'ya inen etekleri dağların,

yer yer açık ve koyu yeşil.
 Sonra sarı, turuncu, kahverengi benekler.
 Evlerin seçilen kırmızı çatıları;
 köylerin adlarını sayıyorum.
 Bu ilkyaz sabahında Rodoplar
 bir renk cümbüşü
 Dudaklarımdaki türkü:
 “Dağlarına bahar gelmiş memleketimin”.
 Biliyorum bu manzaraya ressam gerek.
 Ben onu içime sindiriyorum
 bir fotoğraf makinesi gibi,
 zamanı durdurmaya çalışarak.¹⁷

MEMLEKETİMİN TÜRKÜSÜ

Kulağımda yine davul sesleri
 Yeşille kahverenginin
 Bulutla yağmurun düğünü bu
 Türkülerinde coştığımız
 Öykülerinde ağladığımız
 Nice körpe kızlarımızı
 Iraklara gelin verdiğimiziz

Bu burukluğa rağmen
 Yine de umutluyuz biz
 Elbet bir gün bize de
 Gelecek gelinlerimiz¹⁸

¹⁷ Şafak dergisi, sayı 141, sayfa 9, Aralık 2003

¹⁸ Aynı eser, sayfa 18

Kendine özgü bir biçimle küçük yaştan itibaren şiir yazmaya başlayan **Sevkan Tahsinoğlu** memleket sevgisi gibi duygu ve düşüncelerine yerleşen konuları şiire döker. Şiirlerinde arı Türkçeyi iyi kullanabilen Tahsinoğlu, memleket temasını işlerken bir taraftan da hüzünlenir. Çünkü bir zamanlar cedlerin mutlu oldukları toprakları olan Batı Trakya'dan bir göç, bir bakıma kurtuluş için bir kaçış sözkonusudur. Şaire göre “Nice körpe kızlarımızı ıraklara gelin vermek” onlar açısından her ne kadar bir çözüm gibi gözükse de, şair asıl çözümü memleketteki durumun düzelmesi ve bir gün onun memleketine gelinlerin gelmesinde görür.

Batı Trakya'da özgür yaşamının bedelini önce hapis yatarak sonra da vatandaşlıktan çıkartılmakla ödeyen **Salahattin Galip**, yerli Türk edebiyatında daha çok şair olarak tanınır. Duygu ve düşüncelerini gizemli bir üslûpla şiire yansıtan Galip, genellikle memleketi ve toplumu konu alan şiirler yazar. Memleket kavramına farklı anlamlar katan Galip, kimi zaman tarihsel dönemlere, kimi zaman da tarihsel kişiliklere değinir. Şiirinde Selanik'ten bahsederken, buraların tarihten gelen Türklükle olan ilişkisini şöyle ifade eder:

SELANİK

Bilemezsin bu eller nasıl
için için Türk kokar,
Bilemezsin burada hasret
Gönülleri nasıl yakar...
Karaburnu şimdi kum kum,
Yeşili acı, mavisi durgun;
Bahçeçiftlik sevdalı
Bir uçbeyine vurgun...
Bilemezsin bu yerler nasıl
Burcu burcu Türk kokar;
Bilemezsin Selanik
Nasıl Atatürk kokar!..¹⁹

¹⁹ GALİP, Salahatin- Martı Kanadından Damllalar, sayfa 78, Şafak Yayınları 1998

Memleket, kuşkusuz bir insanın yaşadığı ülkedir. Şair, Selanik'i kendisine yakın görmesi, yaşadığı ülkenin bir şehri olmasından çok, kimliği ve tarihiyle olan ilişkisinden dolayıdır. Çünkü bu şehir aynı zamanda, mensup olduğu ulusunun büyük lideri olan Atatürk'ün memleketidir. Nostaljik ögeye geniş yer verilen şiirde, Selanik'in tarihi geçmişi ve kültürel önemine bağlıdır. Bu şehir, Türk kültürü ve tarihi adına önemli gelişmelere sahne olmuştur. Belli ki şair, bütün bu olayların etkisinde kalarak bu şiiri yazmıştır.

GÖÇ

Balkan şehirleri, Balkan rüyası

Gümülcineli Nedim-i Sani

Üsküplü Yahya Kemal

Diyegelmişler; göç var göç

Asırlardır bitmeyen göç

Nicedir ateşi sönmeyen göç²⁰

Balkan şehirleri,

Tütün fenerlerinin isli ışığında

serin sabah rüzgarları eser

İskeçe, Koşikavak, Silistre sırtlarında

Balkan şehirleri,

Üsküp, Gümülcine, Deliorman

Balkan Türklüğünün yontulmaz

üç kaya gibi sağlam

Bu ata yadigarı Osmanlı mimarisinin

sergilendiği kentler

Ezan seslerinin ulu çınarlarda yankılandığı

Bitmeyen, sönmeyen Osmanlı

1- ²⁰ “ O mel`ûn yenilgiden beri bu muhaceret sürer gider.” Yahya Kemal'e atıfta bulunan şair, II. Viyana Kuşatması veardından gelen hezimetle başlayan geri dönüş ve göçlerden bahseder.

sergüzeştinin
 anlatıldığı meşcit avluları
 Coşkun Tuna, Osmanlı'nın zafer günleri
 Sırp diyarı, Bulgar ülkesi, Rumelleri

Gelmiş geçmiş nice nesiller
 Diye gelmişler; göç var göç
 Yarım asırdır bitmeyen göç
 Anadolu içlerine nicedir sürüp giden göç...²¹

Memleket kimi zaman güzel bir doğa, kimi zaman doğup büyüdüğü yer, kimi zaman da kuşaktan kuşağa yaşatılan adetler, gelenekler, kısaca kültürel değerlerdir. **Reşit Salim** memleket kavramını tarihsel bir perspektiften değerlendirir. Tarihsel bir boyut kazandırdığı memleket kavramında bir bakıma Balkan Türklerinin tarihini ve onların yaşam serüvenini de dile getirir. Şair, doğup büyüdüğü şehir olan Gümülçine ve İskeçe'den başka bugün çeşitli ülkelere ait olan Üsküp, Silistre ve Deliorman'dan da söz eder.

Bu diyarların Türkler açısından ortak ve birleştirici öğelerini öne çıkarır. Ezanın yankılanan sesi, zaferlerle özdeşleşen Tuna ve ata yadigarı Osmanlı mimarisi gibi Türklere yabancılaşmaktan kaçınmaya çalışarak aşına oldukları eserlerden ve isimlerden söz eder.

Reşit Salim "Göç" şiirinde bir yandan tarihe mal olmuş, sınırları geniş ve ata yadigarı bir memleketin tablosunu çizer, bir yandan da Türklerin değişmez yazgısı olan nesiller boyu süren göçü anlatır. O göç ki Batı Trakya'da son yarım yüzyılda yoğun olarak yaşandı.

Serbest nazımla yazılan şiirde kelimeler özenle seçilerek iyi bir Türkçeyle anlam bütünlüğü sağlanmıştır.

Reşit Salim'in tema bakımından bu şiirinde hem göç olayı anlatılır, -ki Batı Trakya Türk şiirinde "göç"le ilgili şiirler ayrı bir başlık altında incelenecektir- hem de memleket kavramına farklı bir bakış açısı getirilir.

²¹ SAĞLAM, Feyyaz-Yunanistan'da (Batı Trakya) Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi, sayfa 176, İzmir 1995

d- Göç:

Batı Trakya gerçeğini kalın çizgilerle çizen en önemli olaylardan bir tanesi göçtür. Göç o nedenle yerli Türk şiirinde önemli bir öge olarak karşımıza çıkar. Göç olgusunun hayali bir yönü yoktur. Gerçeklerden yola çıkılarak, insanların yüzyüze geldikleri gerçek olaylar kaleme alınır. Göç olgusu bazen kadere boyun eğmek, bazen özgürlüğe kavuşmak, bazen de gözün arkada, sevdiklerinde kalıp sonu bilinmeyen yollara düşmek biçiminde işlenir.

Batı Trakya Türklerinde göç olayının temelinde çeşitli nedenler yatmaktadır. Ancak bu nedenlerin en önemli olanı hiç kuşkusuz siyasaldır. Yönetim yabancı bir unsur olarak gördüğü Türkleri çeşitli yöntemlerle evlerinden, barklarından göçe zorlamıştır. İşte bu göç olayı oradaki insanlar üzerinde çok derin psikolojik etkiler bırakır. Avrupa'nın çeşitli ülkelerine göç eden Batı Trakya Türkleri, en büyük göçünü anavatan Türkiye'ye gerçekleştirir. Göç artık bir kurtuluş olarak, çocukların geleceği olarak ve özgür yaşamak şeklinde düşünülür.

ÖZGÜRLÜK ÖZLEMİ

Gün gelecek,
Beyaz bir martının kanadında
Beyaz bulutlarla dolu
Mavi enginliklerden,
Gümüş balıklarla dolu
Mavi enginliklere süzüleceğiz
ve ufuğa varacağız

O gün,
O sonsuz sınırı kestiğimizde
ardındaki sınırsızlıklar alemine kavuşacağız

Özgürlükler ülkesine...²²

²² SAĞLAM, Feyyaz- Yunanistan'da (Batı Trakya) Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi, sayfa 215, İZMİR 1995

İsmail Yusuf'a ait olan yukarıdaki şiir, göç zorunluluğu nedeniyle çaresiz kalan insanların hayallerinde canlandırılıp varmak istedikleri ülke anlatılır. Bu ülke de Türkiye'den başka bir ülke değildir. Bu şiirde çekilen özgürlük hasretiyle, buna çare olarak düşünülen göç temaları iç içe ele alınmıştır.

Toplumsal tahribata neden olan göçün, psikolojik ve ekonomik boyutu da gözardı edilemeyecek kadar önemlidir. Bu olgunun da Batı Trakya Türk şiirinde ele alınması kadar doğal bir şey olamaz. Göç nedeniyle sarsılan toplumsal bünye içindeki dengeler nedeniyle başka memleketlere taşınan umutlar bağlamında kurulan hayali dünyalar sergilenmektedir. İnsan yaşamının kritik anlarında hayal kurmayı, iyimser olmayı ve umut etmeyi öğrenir. İşte Batı Trakya Türkleri göç olgusuna karşı içinde bulunduğu çaresizlik karşısında bir çıkış arar. Bu çıkış öyle bir çıkış ki yüzyıllarca beklenen baba ocağından bir daha dönmek üzere ayrılmayı göze almak demektir.

GÖÇ

“Elveda” diyerek gider soydaşım
Anayurt yolcusu, ona nedenir?
Gözü yaşlı kalır köyde kardaşım
Kader böyleymiş elden ne gelir?

Oğlumuz orada, gelin burada
Kendimiz burada, yürek orada
Ezilir dururuz iki arada
Kader böyleymiş elden ne gelir?

Bilseniz kimlere kalmıştır zaman
Namuslu kişiye verilmez aman
Şikayet güç olur haliniz yaman
Kader böyleymiş elden ne gelir?

Soyumuz asildir Oğuzlar soyu

Başımız eğilmez atalar huyu
 Yad elde acımız nesiller boyu
 Kader böyleymiş elden ne gelir?

Anneler yollarda evlad kucakta
 Hıçkırık sesleri köşe bucakta
 Baykuş yuva yapmış sönen ocakta
 Kader böyleymiş elden ne gelir?

Açılır kapanır göçmenler yolu
 Bağlanır dostların hep eli kolu
 “Ötme bülbülüm içim dert dolu”
 Kader böyleymiş elden ne gelir?

Bir yanda tarihin zafer nağmesi
 Bir yanda Türklüğün özgürlük sesi
 Gönlüme eş olur daha nicesi
 Kader böyleymiş elden ne gelir?

Sabreyle ağlama hasret sözüne
 Uzaklar yakındır Türkün gözünbe
 Gün olur kavuşur herkes özüne
 Kader böyleymiş elden ne gelir?²³

Göç teması yerli Türk şiirinde çeşitli boyutlarda ele alınır. En çok psikolojik boyutun öne çıkarıldığı şiirde parçalanmış ailelerin birbirlerini bir daha görmeme dramından söz edilir.

²³ SAĞLAM, Feyya Yunanistan'da (Batı Trakya) Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi, sayfa 51, İZMİR 1995

Yerli Türk şiirinde göç olgusunu ilk işleyen şair **Asım Haliloğlu**, Batı Trakya Türklerinde göçün anlık bir olay olmadığını, ağırlaşan siyasal koşulların kaçınılmaz bir sonucu biçiminde tezahür ettiğini sitemkar bir üslûpla dilegetirir. Şiirde işlenen diğer bir öge de göçün “anayurt”la ilişkilendirilmesidir. Bu da Batı Trakya Türkleri adına varılacak bir anayurtlarınınin olması nedeniyle şans olarak görülmesidir. Ama yine de bunun kucakta çocuklarla yollara düşmenin çekilmez tarafları olduğunu belirtiyor. Ancak öte yandan yazığıya boyun eğmekten başka çaresi olmadığını da ifade ediyor.

Şiir dördlükler biçiminde yazılmış olup her dördlük kendi içinde kafiyelidir. Dördlüklerdeki son dizeler tekrarlanır.

Bir önceki “memleket” konulu başlık altında işlenen “göç” adlı şiirde Reşit Salim göç olgununu tarihi olay ve nedenlere bağlamaktadır.

e- Atatürk:

Atatürk Batı Trakya Türklerinde efsaneleşen, gurur kaynağı olan büyük bir devlet adamıdır. O Batı Trakya Türklerinin gönlünde taht kurmuş, Türk ulusunun kurtarıcısı ve mazlum ulusların özgürlük meşalesi olmuştur. O sadece bir kurtarıcı değil, tarihin akışını değiştirmiş, çöken bir imparatorluğun enkazlarında modern bir devlet kurmuş ve bir ulus meydana getirmiş ender bir devlet adamıdır. Atatürk insanlık tarihinin en etkin ve en önde gelen simalarındandır.

Yetmiş milyonluk Türkiye’de olduğu gibi Batı Trakya’da da Atatürk, üzerinde konuşulan, tartışılan, güncel hayatta yerini alıp saygı duyulan bir devlet adamıdır. Atatürkçü düşünce toplumsal yaşamın biçimlenmesinde etkin rol oynamış, devrimleri eksiksiz benimsenip bir yaşam biçimi olarak kabul edilmiştir. O kimi zaman büyük bir devlet adamı olarak, kimi zaman da ulusal bir kahraman olarak anılırken Batı Trakya Türklerinin sevgisini ve bağlılık duygularını kazanmıştır. Türk dünyasının unutulmaz lideri olarak Türkiye’de olduğu gibi Batı Trakya’da O’nu anlatan yazılar yazılır, resimler çizilir, konuşmalar yapılır ve şiirler okunur. En büyük eseri olan cumhuriyet, Batı Trakya’nın her köşesinden katılan kalabalıklar eşliğinde kutlanırken, O her yıl 10 Kasım günü artan bir saygıyla anılır.

Yerli Türk şiiri Atatürk'e bu yoğun duygular içerisinde yaklaşır. Batı Trakya Türk şiirinde Atatürk'ün ayrı bir yeri vardır. O'nun çok boyutlu kişiliği şiire konu olur. O kimi zaman "mazlum milletler" uğruna savaşan komutanı Mustafa Kemal olarak, kimi zaman karanlıklara karşı mücadele eden devrimci Atatürk olarak, kimi zaman da barışın ve dostluğun simgesi olarak tarihte yerini almasıyla anılır. Atatürk teması ele alınırken çoğunlukla O'nun tarihi kişiliği, dünya görüşü ile dünya görüşünün karşılaştığı zıtlıklar dile getirilir.

ATA'MIN GÖZLERİ

Bu kısacık bir şiir
 Ata'mın gözlerini anlatan
 Ata'mın gözleri mavi
 Gökyüzü gibi
 Ata'mın gözleri yeşil
 Ormanlar gibi
 Ata'mın gözleri derin
 Denizler gibi
 Ata'mın gözleri bitimsiz
 Renkler gibi
 Ata'mın gözleri bilgili
 Cahilliği siler gibi
 Ata'mın gözleri küskün
 Şimdilerde olanlara
 Küskün bakar gibi ²⁴

Sevkan Tahsinoğlu'na ait olan bu şiir Atatürk'ün çok yönlü kişiliği üzerinde durur. Karanlığın ifadesi biçiminde kullanılan cahilliği ortadan kaldırmak için yürütülen mücadelenin karşısında olan zihniyetin çıkarttığı güçlüklerden söz edilir.

²⁴ SAĞLAM, Feyyaz- Yunanistan'da (Batı Trakya) Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi, sayfa 227, İZMİR 1995

Serbest nazımla yazılmış bu şiirde dizeler arasında düzenli olmayan bir kafiyeleşimi vardır. Dizeler sonunda “gibi” sözcüğüyle kulağa yansıyan bir uyum oluşur. Tahsinoğlu ayrıca Atatürk’ün memleketinden olup o topraklardan Anadolu’ya iz bırakarak geçişini, ülkesi uğruna yüreklerini ve canlarını ortaya koyan binlercesini şu dizelerle açıklıyor:

ONU DÜŞÜNDÜKÇE ²⁵

Bir büyük insan geçti buralardan
Dağlarında taşlarında memleketimin
İz bırakan
Her adımını barışa, kardeşliğe doğru atan

Bir büyük insan geçti buralardan
Düşünceleri büyük
Fikirleri büyük
Yüreği büyüktü

Uygarlık, egemenlik ilkesi
Her şeyden değerliydi onun için
Uğruna binlerce şehit düşen ülkesi

Bir büyük insan geçti buralardan
Geçti gitti uzaklara (Anadolu’ya)
Ancak unutmadı
Ne Pembe Evi, ne Selanik’i
Ne de vatana siperlik eden
Onbinlerce yüreği

Bir büyük insan geçti buralardan
Büyük zaferlere imza atan

²⁵ ŞAFAK dergisi, Sayı 118, sayfa 11, Kasım 2001

Mustafa Kemal geçti buralardan
Dağlarında taşlarında memleketimin
Ve nice gönüllere iz bırakan

Öte yandan Mustafa Kemal'in mücadelesini bir "insanlık yarışı" olarak nitelendiren **Halil Mustafa** Batı Trakya Türk edebiyatının genç kuşağını oluşturanlar arasında yer alır. Yazdığı **Sesleniş** adlı şiirinde Mustafa Kemal'in ülküsüne karşı ödemekle yükümlü olduğumuz bir borcumuz olduğunu şu dizelerle ifade eder:

Yürek bileyip onların kılıçlarına karşı
yükselen ateşlere inat,
su gibi akmalıyız;
size sesleniyorum,
güneşin doğuşunu ve batışını
hüzünle seyredenler
ve yetinenler.
Önde bitmeli insanlık yarışı
ödemeliyiz borcumuzu
Mustafa Kemal'e
yönelip gökyüzüne haykırmalıyız:
"Bu bir mazlum milletler savaşı!"²⁶

Batı Trakya Türk şiirinde "Atatürk" denince ilk akla gelen şair **Alirıza Saraçoğlu**'dur. Yaklaşık olarak kırk yıl şiirle uğraşan Saraçoğlu çok yönlü kişiliğiyle tanınır. Batı Trakya Türk toplumunun çeşitli yönlerini şiire yansıtan Saraçoğlu ulusal bilince geniş yer vermesi nedeniyle "**Milli Şair**" ünvanıyla anılmaktadır.

Atatürk'e ilişkin duygularını ifade eden Saraçoğlu O'nun Selanikli olması nedeniyle Rumeli Türklerinin ulusal bilinçle bilinçlendiklerini, her 10 Kasım'da kendisinin saygıyla anıldığını belirtiyor:

²⁶ Şafak dergisi, Sayı 118, sayfa 7, Kasım 2001

.....
 Bir Selanik türküsü tutturmuşuz
 Gamı-kederi unutturmuşuz
 Her 10 Kasım'da saygı duruşuna durmuşuz
 Her Türk'ün kalbine girdi Mustafa Kemal'im

Alırıza Saraçoğlu “ATAM” diye başladığı şiirde Türklükle Atatürk arasında sıkı bir ilişki kurmaktadır. İçtenliğinden kuşku duyulmayan Saraçoğlu'nun “ATAM” şiirinde abartılı vurgulamalara başvurduğu dikkat çeker. Ancak bu durum onun Türklükle özdeşleşen kişiliğini hiç azaltmaz.

Batı Trakya Türk'ü seni hürmetle anıyor!
 Kalbimizin en çorak yeri aşkınla yanıyor...

İdealin can verdi; hayat verdi Türk'e
 Büyük istikbale giden yolu gösterdi Türke...

İlkelerin her Türk'ün pırlanta kalbini süsledi
 Sevgin her Türk'ün ta iliklerine kadar işledi....

Ey Türk'ün müceddidi...Ey Türk'ün kanı, canı!
 Ünün o denli büyük ki tuttu bütün cihanı...

Ne mutlu bize! Önderimiz sensin bizim;
 Kemalizmden başka kabul etmeyiz hiç bir izm...

Atam! Senin ülkün aydınlatır yolumuzu gün be gün;
 Kanındasın! İzinden giden Batı Trakya Türk'ünün...²⁷

²⁷ SAĞLAM, Feyyaz- Yunanistan'da (Batı Trakya) Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi, sayfa 72, İZMİR 1995

Atatürk'le birlikte Türk ulusunu yücelten şair Kemalizme olan bağlılığa vurgu yaparken, ondan başka ideoloji tanımadığını, Batı Trakya Türkünün O'nun izinde olduğunu söyler.

Yedi beyitten oluşan şiirin kafiyelenişi; her beyitin dizeleri arasında olup vezne önem verilmediği anlaşılıyor.

Batı Trakya Türkleri arasında adını gizli tutup şiir yazan bir çok kişiye rastlanır. Bu durum yadırganmamalı. Bunu yönetimin Türklere dönük olarak hoşgörü eksikliğinin bir sonucu olarak görmek gerekir.

A rumuzuyla yazılmış şiirler arasında Atatürk'ün anlatıldığı şiirde O'nu anlamanın önemi üzerinde durulur. Adıyla, fikirleriyle, ülküsüyle bütünleşip özdeşleşen ulusuna umut aşıl原因an Atatürk'le her değer bir anlam kazandığı, karanlıkların aydınlandığı ancak yine de O'nun yeterince anlaşılamadığı belirtilmektedir. O nedenle ilkelerinin unutulduğu bir dönemde Atatürk'ün aranır duruma geldiği ifade edilir.

ATATÜRK'Ü DÜŞÜNDÜ ADAM

Atatürklü yıllara gitti adam
Tarih bir çileydi çekilmez
Bu dağlar bizimdi bu deniz
“Çanakkale geçilmez”

Atatürk'ü özledi adam
Kırlangıcın kanadı kırık
Ulusum, ah benim ulusum
Yücelen dağ değil; umut

Atatürk'le konuştu adam
Hâlâ “kendimiz” olmadık
İçimiz hâlâ karanlık
Bir hayli yıl aldık, almasına da
İnan, her an Seni aradık

Atatürk'le yüceldi adam
 Dağımız, denizimiz, ovamız
 İnsanımız bir top mutluluk
 Çiçek olmuşuz, umut olmuşuz, sevgi...
 Adınla özdeşleşen bir ulus

Atatürk'ü düşündü adam
 İlkelerin yolumuza bir ışık
 Karanlıklar korkardı Senden
 Tek yürek olma yolculuğu, bir ulus
 Yüceldiğimizi anlardık neşemizden²⁸

Adını vermeden şair tarafından **A** rumuzuyla yazılan ve beş kıtadan meydana gelen şiirin ilk iki kıtası dört, sonraki kıtaları da beş dizeden ibarettir. Şiir serbest nazımla yazılmış ve kafiyesizdir. Görüldüğü gibi şiirde Atatürklü yıllara dönüş vardır. Onun gerçekleştirdiği devrimler, uygarlığı hedef almış ve ulus olma yönündeki üstün mücadelesi anlatılır.

Belli bir ölçüsü olmayan şiir beş kıtadan ibarettir. İlk iki kıtası dört, son üç kıtası da beş dizeden ibarettir. Bazı dizeler arasında kafiye varsa da şiirin tamamında bir kafiye düzeni bulunmamaktadır.

Batı Trakya'da Atatürkçü düşüncenin savunucularından öğretmen **Mustafa Tahsinoğlu** Atatürk'ün Selanik'teki çocukluk yıllarından başlayarak cephe savaşlarına, uygarlık mücadelesine kadarki süreç içerisinde geçen önemli aşamaları anlatır. "**Bir Devir**" adlı şiirinde Tahsinoğlu Atatürk'ün gerçekleştirdiği o inanılmaz mucizeyi çizer.

Selanik Şemsi Paşa Mahallesi'nde
 Bir ev var üç katlı

²⁸ SAĞLAM, Feyyaz- Yunanistan'da (Batı Trakya) Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi, sayfa 72, İZMİR 1995

Kırmızı boyalı
Bir ev Şemsi Paşa Mahallesi'nde

Sabahları evin kapısından
Kararlı mı kararlı bir genç çıkar
Kaşları çatık
Gözlerinde sanki şimşek çakar

Selanik bir Balkan şehri
Kültür yuvası
Güzel mi güzel şirin mi şirin
Hemen yanında Vardar ovası

Hareketlenir Balkan dağları
Çeteler iner yakar
Köyleri kasabaları
Gencin gözlerinde bir ışık geleceğe bakar

Genç sırım gibi bir subay
Koşar savaştan savaşa
Çanakkale'yi geçilmez yapar
Ama o vurgundur yine de barışa²⁹

.....

Bir bölümüne yer verdiğimiz bu şiirde Atatürk'ün doğup büyüdüğü Selanik şehrinde başlayarak Balkanlarda hüküm süren siyasi istikrarsızlıktan bahsedilerek Çanakkale'de kazanılan o görkemli zafer anlatılır. Atatürk aslında asker olup bir çok zafere imza atmakla birlikte savaştan yana değil, barıştan yana bir tutum sergiler. Onun asıl hedefi bağımsızlık kadar aydınlık vadeden bir geleceğe ulaşabilmektir.

²⁹ Şafak dergisi, Sayı 122, sayfa 17, Mart 2002

Şiirin tamamı sekiz dörtlükten oluşur. Kafiyeğe önem veren Tahsinoğlu şiirini serbest nazımla yazmış. Birincisi hariç dörtlüklerdeki 2. dizıyla 4. dize arasında kafiye vardır.

Aynı kuşak yazarlarından ve ŞAFAK dergisi kurucularından **Rahmi Ali** Batı Trakya'da öğretmenlik mesleğinin yanısıra edebiyatla uğraşan Atatürkçü bir aydındır. Atatürkçü dünya görüşünü gerek öğretmen gerekse yazar olarak kendine maletmiş olan Ali Rahmi'nin şiirleri toplumsal bir karakter taşır. Atatürk hayranı olmakla tanınan yazar topluma ilişkin kaygılarını öykülerinde olduğu gibi şiirlerinde de net çizgilerle ifade eden ve enerjisini toplumunun aydınlanması yönünde kullanan bir dava adamıdır.

Rahmi Ali yazdığı “BİR TÜRKİYE DÜŞÜNÜYOR ATATÜRK” adlı şiirinde yapılan okullarla, barajlarla, bereketli ovaların insanların hizmetine sunulup onlara mutluluk getirmekle, özgür düşünmeyi erdem sayan bir gençliğin yetişmesi ve Türk kadınının, geleneklerin katı kurallarından kurtulmasıyla, bir bakıma Atatürk'ün çağdaş Türkiye'sini özetliyor.

Şiirin dış yapısına bakıldığında dörtlüklerden oluşun şiirde her hangi bir ölçüye rastlanmadığını görüyoruz. Yazar daha çok şiirin içerik kısmına önem vermektedir.

BİR TÜRKİYE DÜŞÜNÜYOR ATATÜRK

Bir Türkiye düşünüyor Atatürk

Gördüğu bozkır değil

Gözleri ışıl ışıl çocukların

Dağlar çıplak değil

Bir Türkiye düşünüyor Atatürk

Özgürlük aşk olmuş, girmiş yüreklere

Yürür koşar adımlarla gençlik

Düşünmek bir erdem; suç değil

Bir Türkiye düşünüyor Atatürk
Okullar, barajlar, fabrikalar
Çocuklar el sallar pencerelerden
Kadınlar çarşaf değil

Bir Türkiye düşünüyor Atatürk
Türküler doldurur bereketli ovaları
Hızlı bir tren geçer gözlerinden
Olanlar gerçek, masal değil

Bir Türkiye düşünüyor Atatürk
Mutlu bir halk, mutlu bir yarın
Bu ülke, bu insanlar bizim
Gelecek pek uzak değil³⁰

f- Barış:

Barış ana çizgileriyle insanlar arasındaki saygı ve sevgi temelinde hak ve hukuk kurallarıyla belirlenmiş ilişkiler ve davranış biçimleri olarak tanımlanabilir. Barış, o nedenle sadece savaş karşıtı olma, savaş yapmama durumu değildir. Dünyada bugün savaş olmayan bir çok yerde barış da yoktur. Bu da barış yoksa, hak ve hukuka saygı yok anlamına gelir.

Batı Trakya Türkleri açısından oldukça karmaşık olan barışı temin eden bu kavramların bir türlü yerli yerine oturtulamadığı söylenebilir. Çünkü Batı Trakya'da özellikle siyasal anlamda barışa hizmet eden bir irade oluşabilmiş değildir. Azınlık toplumu barış adına hak ettikleriyle değil, bulabildikleriyle yetinmektedir. Bir genellemeden yola çıkarak Türk toplumu bütün mağduriyetine karşın barış konusunda her zaman duyarlı ve sorumlu davranmıştır. Seksen küsur yıllık azınlık tarihinde barışın sürekli kılınması için kendi payına düşeni seve seve yerine getirmiştir. Batı Trakya'da barışın tehdit edildiği durumlar karşısında Türk azınlık tahriklere kapılmayarak her zaman sorumluluk bilinciyle davranmıştır. Peki barışı sağlayan koşulların yokluğunda barıştan yana olmak, nasıl olur? diye sorulabilir.

³⁰ Şafak dergisi , sayı 151, sayfa 2, Kasım 2004

Bazı durumlarda savaş olmaması, barış kabul edilir. Batı Trakya Türklerinin barışa olan umudunun ve katkılarının yanısıra Türklerin uğradıkları haksızlıklara karşı Yunan toplumu içinde duyarlı ve barışa hizmet eden tutum ve davranışlar her zaman mevcuttur. Bu da en az Türkler kadar bir çok Yunanlı da barış içinde yaşamak için bu ortamın sağlanıp korunmasına çok büyük önem veriyorlar, gerçeğini vurgular.

Bu durum karşısında yerli Türk şiiri barış kavramını bölgesel anlamda ele almakla kalmıyor, ona küresel bir boyut kazandırıyor. Bu yönüyle dünyada barıştan yoksun olarak ezilen, açlıktan ölen ve katledilen insanların acıları ve dramatik sahneleri yerli Türk şiirine konu olur.

Batı Trakya Türk şiirinin barışa yaklaşımı irdelendiği zaman çok önemli bir aşama kaydettiği görülür. Dünya barışı açısından duyarlı bir tepki ortaya koyar. Şiirde yer alan savaşa karşıtlık ögesine sık sık rastlanır. İnsanın onurunu inciten her çeşit uygulama nefretle karşılanıp gözler önüne serilir. Batı Trakya Türk şiiri Bosna'da, Afrika'da ve dünyanın bir çok yerinde savaşın mağdur ettiği insanların gözyaşlarına, duyulan acılara yakın bir ilgiyle yaklaşır.

Yerli şiirin ilk dönemlerinde başlamış olan ancak son dönemde bir ivme kazanan barış teması, insanlığın üstesinden bir türlü gelemediği savaş tutkunlarını acımasızca yererken savaşın insani boyutunu da tüm çıplaklığıyla karşımıza çıkarır.

11.09.01

I

Yine havalarda

bizim ebabil kuşları.

Hangi kara sayfasında

yer alacaklardır

tarihin,

Ya da kime ecel olacaklardır

bilinmez.

Mürekkepe kandır,

Kolay kolay silinmez.

II

Ben de bilirim
 Kan emmişti onlar.
 Hem de insanlığın kanını.
 Ve şimdi kan kusmaktalar.

III

Nasıl gelecek ki barış?
 Barut kokuyorsa eğer,
 En ufak bir anımsayış.³¹

İlker Mehmet'e ait olan bu şiir Batı Trakya Türk şairleri, savaşın vahşetini anlatarak barışın önemi üzerinde duran ve barış temasını en iyi işleyen şairler arasında yer alır. Batı Trakya Türk şiirinin haklı gururu ve geleceğin güçlü umudu olan İlker Mehmet öncelikle bir barış tutkunudur. Dünyanın cehenneme çevirilmesi karşısında, insanların, hatta küçük bebelerin kanının akıtılıp öldürülmeleri karşısında bu denli kayıtsız kalan anlayışı, tarihin kara sayfalarına mahkûm ederken onları insanlık adına, kendi çocukları adına uyarmayı da ihmal etmiyor.

Ya adam olup,
 tarihini yazacaksınız
 kurşunladığınız bebelerin:
 Ya da sizin bebeler;
 Hayvan gibi büyüyüp,
 Öcünü alacaklar sizden.
 Hem de bilmeden.
 Hem de bizimkilerin.³²

³¹ Şafak dergisi, sayı 132, sayfa 7, Şubat 2003

Yine başka bir şiirinde Batı'nın gözü dönmüş kabadayıları çirkin yüzlerini Doğu'ya çevirerek dünyayı, insanlığı kurtarmak aldatmacasıyla çocukların katledilişini anlatan şair bu insanlık ayıbı, insanlık suçu karşısında insanları kayıtsız kalmakla, riyâkâr davranmakla eleştiriyor. İlker Mehmet aslında burada insanlık adına bir özeleştiri de bulunuyor.

Gaflet düşleri

tanrıya
hafiyeliğe soyunan
o özürlü bakışlar
insanlık adına
kuryeliğini yapmışlar
ölümün

ve de
dünyayı kurtarmaya
kılıcını kuşanan
kabadayılar
ölümün şarka dönmüş
kirli yüzünü
çocuk kanlarıyla
yıkayacaklar

biz ise
yumacağız yine
riyakar gözlerimizi
bir tek
çığlıklar duyulacak
alıştığımız o çığlıklar³³

³² Aynı eser, sayı 127, sayfa 2

³³ Şafak dergisi, sayı 131, sayfa 10, Ocak 2003

Yazdığı bir çok şiirinden de anlaşıldığı gibi adaletin ve barışın yokluğunda cehenneme çevirilen bu dünyanın çirkin yüzü kimi Bosna'da kimi Afrika'da çocukların çığlıklarıyla, şafak vaktinde kurşunlanan vücutların ortaya çıkmasıyla resmediliyor. Yaşamın atılacak kurşuna bağlı oluşu gerçeğiyle bağdaştırılamayan insanın korkunç tablosu çiziliyor.

İlker Mehmet'in şiirinde dikkatlerden kaçmayan bir husus, savaş ve barış konusunun kendi bölgesine ilişkin dargörüşlü bir olgu şeklinde değil, tümüyle evrensel bir boyut taşımasıdır. İlker Mehmet, barış kavramını, bütün insanlığı kucakalayan, onun acısını derinden paylaşabilen sınırsız bir sevgi şeklinde algılar.

GAFLET DÜŞLERİ II

Bu kadar mı değerlidir insanın kanı?

Söyle! Bu kadar mı değersiz?

Ellerin tetiğe kardeş olmuş be gözüm.

Sinmiş gözlerine çocukların çığlıkları.

Kimi Bosnalı, Kimi Afrikalı.

Görmeden kuşsütü eksik sofraları:

Kurşun yemekteler şafak vakti.

Kurşun yemekteler günbegün

Kurşunlar mı doyuracak aç vücutları?

Gafletin düşlerine dalmışsın gözüm.

Ortak olmuşsun yeni kara sayfalarına

Zamanın.

Atılmamış her kurşun bir yaşam,

Atılmamış her kurşun bir ölüm.

Yargısız infazı mıdır bu

Yemyeşil yaprakların?

Daha düşmeden sefaletine Eylül'ün.

Bu kadar mı zordur sevmek insanı?

Bu kadar mı kolay öldürmek?³⁴

Batı Trakya’da şiirde iyi bir çizgi yakalamakla adını duyuran **Halil Mustafa** insanlık değerleriyle yoğrulmuş, hislerini düzgün ifadelerle şiire yansıtmiş genç şairler kuşağındandır. Batı Trakya Türk şiirinde gelecek vadeden Mustafa, savaş ve barış temasına geniş yer verir. Kötümserliğini gizleyemediği “Savaş” adlı şiirinde insanın ne denli dehşet verici bir canlı olabileceğini anlatıp korkunç yüzünü ortaya çıkarır. Barışın önemini anlaşılması için savaşın ne denli bir felaket olduğunu açıklamaya çalışır. Savaşın insanlar üzerindeki psikolojik etkilerinin tahlilini yaparken, annelerin dinmeyen gözyaşlarını ve intikamla şekillenen davranışların acı dolu sonuçlarını adeta sergiler niteliktedir.

SAVAŞ

Kıpkırmızı bulutlar arasında düşen
kankırmızı kelimeler yüklendi dillere
Sırtlarına bağlayıp korkularını
ancak iki adım koştular,
zifiri karanlık ayaklarına dolandı;
düştüler. . .

Derde daldı şafak.
Toz...!
Toz...
ve toprak!
Sıkışmış bir kalp gibi
gözlere sıkıştı umut.
Fırladı yürek bedenden
kanatlandı
göğe yükseldi dua gibi...

³⁴ Şafak dergisi, Sayı 122, Sayfa 4, Mart 2002

Siren yerine küfürler yankılandı dalga dalga
gökyüzünde
çiçek yerine bombalar ekildi bahçelere . . .

filizlendi gözyaşı
yeşerdi intikam
cesetler kök saldı toprağa
pıhtılaştı özümüz
bakışlarımız buz kesti!³⁵

İnsanların birbirlerini boğazladığı, insan kanının oluk oluk akıtıldığı bir dünyada Halil Mustafa anaların, dünya analarının bedenlerinden koparılmış o fidanların feda edilmeyeceği, savaşız yaşayıp mutlu olabilecekleri gelecekte güçlü bir umut verirken bu umudunu karartan endişelerini de açıklamaktan geri kalmıyor. Şair, istiareli bir şekilde “yeşerdi intikâm” ya da “cesetler kök saldı” tanımlamalarını kullanarak savaşın acımasız gerçeğini gözler önüne sermektedir.

Halil Mustafa “Barışa Özlem” adlı şiirinde çok daha iyimser olup barışın egemen olacağı günlerin ufkunu, görürcesine selamlarken dünya analarının mutlu olacakları bir dünyaya dizilerinde hayat vermektedir.

BARIŞA ÖZLEM

Bir gün gelecek ki
ayran içeceğiz aynı miğferden
sarmaşıklar dolanacak süngülere,
kesmeyecek bıçak
ekmekten başka hiçbir şeyi;
ve analarımız,
dünya anaları
yeşil ve maviden başka
hiçbir şey görmeyecekler

³⁵ Şafak dergisi, Sayı 134, Sayfa 2, Nisan 2003

ufka baktıklarında,
 ne de gözleri
 oğullarını arayacak
 mezar taşlarında³⁶

Şiirin zarif dizelerinde barışın egemen olduğu bir dünyayı düşleyen **Hüseyin Salihoğlu** kendine özgü üslûbuyla, bir Yunus Emre edasıyla insanları kinden, kavgadan uzak, sevgiye ve barışa davet eder. Şair, insanın geçici olduğu ve her şeyin geride kalacağı şu dünya hayatında insanlar niye barışık yaşamamış, niye savaşları sona erdirmemiş? sorusuna yanıt arar.

KAVGASIZ YAŞAMAK NE GÜZEL

Bu şavklı dünya daha kararmadan,
 Açılmış olan güller sararmadan,
 Geçici vakit fazla daralmadan,
 Hayat boyu kaçınalım kavgadan.

İnsanoğlu tekerlenip göçecek,
 Bir gün nefes alıp veremeyecek,
 Ruhsuz beden toprağa gömülecek,
 Dargınlık ne zaman sona erecek?
 Sayısız bir çok servet ve varlıklar,
 Sıraya dizilmiş büyük binalar,
 İnsan biraz gafildir, çok geç anlar,
 Ne zaman sona erecek savaşlar?

Herkes memnun iyi huy ve dilden,
 Bunların hepsi gider bir gün elden,
 Sevgi, saygılar yeşersin derinden,

³⁶ Şafak dergisi, Sayı 97, Sayfa 5, Aralık 1999

Kin, ne zaman silinecek gönülden?

Baştaki beyaz saçlar beyazlanmadan,

Dimdik duran beller kamburlaşmadan,

Görünen tavşan tepeden aşmadan,

Barış gerek, ruh bedenden çıkmadan.

Evladım lüzum yok bu kadar söze,

Bayramlar büyük bir fırsattır bize,

Bütün çaylar akadursun denize,

Bayram barış getirsin çevremize.³⁷

Altı dörtlükten oluşan Hüseyin Salihoğlu'na ait bu şiirin her dörtlüğü, dizeleri arasında kafiyeli olup 11 hece vezniyle yazılmıştır. Salihoğlu kafiye düzenini ön planda tutup konudan sapmamakla birlikte konuyla doğrudan ilintili olmayan ifadelere yer verir.

Barış çoğu kez sembollerle ifade edilir. Kimi zaman güvercin, kimi zaman zeytin dalı, kimi zaman defne dalı, kimi zaman da başka semboller barışın simgesi olur. Gümülcine'de doğup vefat eden **Mehmet Çolak** Batı Trakya Türklerinde barış ortamının çok gergin olduğu, barışın can çekiştiği bir dönemde, barışı bayrak yaparak, özgürlüğü haykırarak tavır alır. Özgürlüğe ve barışa yönelik şiirler yazar. Ama o barış konusunu sınırlı bir olay olarak görmez. O dünya barışından sözeder. İnsanlık için barış ister. Denilebilir ki, ona göre yaşam barışla anlam kazanır, barışla özdeşleşir. Şiirlerindeki dünya gerçeği, barış gerçeğiyle bir bütün içerisinde ele alınır.

Şairin özgürlük ve barış gibi temalarla kurgulanan toplumculuk anlayışı, şiirlerinin genel karakterini oluşturur. İçten bir anlatımla ele alınan temaların başarılı işlenişi, şiirin dizelerine estetik bir anlatım kazandırır.

³⁷ Şafak dergisi, Sayı 142, sayfa 19, Ocak 2004

AK KUŞLAR

gözlerinde aşk
 gözlerinde sabır
 gözlerinde nöbet
 geceler boyu beklenen
 gündüzlerde hürriyet

kanatları ak
 tüyleri ak
 yüreği pak
 ürkütmeyin
 değmeyin siz onlara
 korkuları sevgiden yana
 kalpleri atıyor güm güm
 neredeyse çatlayacak

ak kuşlar
 ufuktan ufka uçan
 kuzeyden güneye
 doğudan batıya
 karlı dağda kızgın çölde
 kanatlarınızda tüm ümit
 ümit yarınlar için
 ümit insanlar için
 ümit bir dünya için ³⁸

³⁸ SAĞLAM, Feyyaz- Yunanistan'da (Batı Trakya) Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi, sayfa 135, İZMİR 1995

KAVGA

el sıkıp kucaklaşacaklar
bir dinlenme anında
yorgunluklarını unutup
dostlarını soracaklar
yitirilenler ayrılanlar
katılmayanlar
kavgayı sürdürmek gerek
inançlarından cesaret bulup
and içecekler
sevgilinin gözleri için
bebeğin yumak elleri
anaların babaların kederi
toprak hava ve su için
yürüyecekler
gözlerini dikip hak isteyecekler
bu tozlanmış
küflenmiş
bu ayaklar altına alınıp
çiğnenmiş
ne varsa yakışır
insan saygınlığına
sabır verecekler
kendilerini asan
bardağı doldurup
taşan
yumruklarını bayrak yapacaklar
selam duracaksınız
fırtınalar kopacak
yüreklerin atışından
korkacaksınız
çilek mevsiminde bir gün

bahçelerdeyken insanlar
yalnızlığıyla bir çocuğun
bayramsız yanacaksınız

karlar eriyip
buzlar çözümlünde
el sıkıp kucaklaşacaklar
yaşam güzel mi güzel
sevgilinin dudağında gül
çocukların sesi bülbül
özlem giderecekler³⁹

Yerli Türk şiirinde barış teması yaygın olarak ele alınır. Bu durum barışa atfedilen önemin toplumda yaygın olarak benimsendiğini gösterir. Barış çoğu kez geleceğe taşınan bir umut olarak, güzel günlerin ilerdeki bir tarihte gerçekleşmesi olarak düşünülür. Oysa yakın olduğunu düşündüğü ak günlerin gelmesini bekleyen **Cihan Abbasoğlu**, kimi zaman düş kırıklığı yaşayarak bu ümitlerin sonuçsuz kaldığını görür.

ÜMİT

Bir bekleyiştir
Ak günler için
Sanki yakın gibi
Geldi gelecek

Bir sıkıntıdır
İyiliklerle dolu
Günlerce içimizde
Doğdu doğacak

³⁹ SAĞLAM, Feyyaz- Yunanistan'da (Batı Trakya) Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi, sayfa 137, İZMİR 1995

Bir çalışmadır

Yaratacak yaşatacak

Yarınlarla sonsuza

Gitti gidecek

Sanki birlik için

Eller toplanacak

Hep kuvvetli

Oldu olacak

Hayal gibi

Tükenen ümit

Beklerken

Hayatımızı bitirdi bitirecek⁴⁰

Savaşın mağdurları arasında ayırım yapılmaz. Savaş her canlıyı yakar. Bazan ateşle, bazan kederle. Bu keder anneleri bir kere değil, bin kere yakar. Anneler bu ateşi yaşamları boyunca kalplerinde taşırlar. Gözleri önünde evlatlarını yakan mermi, onları gece gündüz ömür boyu yakar.

Çağımızın yüzkarası olan bu savaşlarla ilgili, işlenen katliamlarla ilgili bir çok şey yazıldı, çizildi. Hatta bu katliamlar yargıya dahi intikal edip bir çok kişi savaş suçundan ağır cezalara çarptırıldı. Ama hiç bir mahkûmiyet, annelerin kucağında kıyılan o filizleri geri getirmedi. İnsanlık bu dehşet verici çocuğu olan bu canavardan bir türlü kurtulamadı.

Bir anne olarak, bir kadın olarak barışa selam yollayan **Şükran Raif**, erkek çocuklara beyaz güvercinle barışık olmayı öğretirken, barışa ilişkin kadının konumunu ve yaklaşımını dilegetirir.

BARIŞ İÇİN KADIN

Biz kadınlar,

Barış üstüne

⁴⁰ SAĞLAM, Feyyaz- Yunaistan'da (Batı Trakya) Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi, sayfa 195, İZMİR 1995

Şarkılar söylemeliyiz

Hep bir ağızdan
 Yarınları
 Barışın beyaz kanatlarında
 Kucaklayabilmek için,
 Beyaz güvercinler salıvermeliyiz
 Erkek çocuklarımızın yüreklerine
 Hep beraber
 Kadın duyarlılığını öğretmeliyiz onlara
 Bizden doğarlarsa savaşları yöneten
 Başlarına,
 Zeytin dalından çelenkler takmalıyız
 Doğurduğumuz gün
 Barış ninnileriyle doldurmalıyız kulaklarını
 Savaş kokan oyuncaklarını
 Minik ellerinden alıp
 Kucaklarını,
 Dostluk şarkılarına açtırmalıyız.
 Ellerimizdeki güç ve haz şekillendiriyorsa onları
 Beyinlerinden şiddeti almalı
 Yüreklerine,
 Sevgiyi sokmalıyız teker teker
 Tek bir amaca yönelip
 Hepimizin dilinde
 Dünyada barış, savaşız dünya
 Sloganımız olmalı
 İnsanlık adına,
 İnsanlık önünde,
 İnsanca eğilmeliyiz birlikte!⁴¹

⁴¹ SAĞLAM, Feyyaz- Yunanistan'da (Batı Trakya) Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi, Sayfa 189, İZMİR 1995

Yerli Türk şiirine güç katıp yeni bir soluk aldırın ve onu Yunanistan (Batı Trakya) dışında hakkıyla temsil eden **İbrahim Baltalı** da barış temasını ustalıklı işleyen şairler arasında yer alır. Bosna-Hesekli anaların çığlıklarıyla, kan sesleriyle uyanan sabah, dünyaya hükmeden insanların taş gibi katılmış yüreklerini bir nebze kıpırdatamaz. İbrahim Baltalı Bosna-Hersek'teki insanlık dramını şiirinin dizelerine taşırken vurdum duymaz davranan insanlığa kendi hisleriyle seslenir.

BOSNA-HERSEK

bir kavgadır sürüp gider
rüzgarın çocuklarında
binlerce insan sürüklenir
yapayalnız buz kaldırımlarda
suç hep güllerin olur
sönerken boncuk gözler BOSNA-HERSEK'TE

kan sesleriyle uyanır sabah
balyoz gibi iner anaların çığlıkları
açlık susuzluk yaklaşır dalga dalga
kararır gökyüzü ihanet edercesine
kırılırken bebek eller BOSNA-HERSEK'TE

gün erir yıkık duvarlarda
ay parlar geçer susuz dudaklardan
dayanılmaz yalnızlık başlar ev içlerinde
ayak sesleri kurşun sesleri deler geçeri
yalvarırken bir çift el BOSNA-HERSEK'TE ⁴²

⁴²SAĞLAM, Feyyaz- Yunanistan'da (Batı Trakya) Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi, Sayfa 180, İZMİR 1995

Yerli Türk şiirinin öncü kuşağından kabul edilen **Mustafa Tahsinoğlu**'nun şiiri toplumcu bir karakter taşır. 1970'li yıllarda yazdığı “Barış Kuşları” adlı şiiri, onun bir bakıma dünya görüşü ile şiir anlayışını özetlerken “Barışı Çalıya Astılar” adlı şiiri ise Batı Trakya'daki siyasal düzenin korkutmaya, yıldırmaya dayalı uygulamalara ele alınır. Bölge barışını sıkıntıya sokan bu uygulamalar toplumsal yaşamın her alanında kendini hissettirir. Türk toplumunun en yaşamsal sayılabilecek kurumu olan azınlık eğitimi baskıcı düzenin en çok üzerine gittiği kurumdur. Şairin bu düşünce ve kaygılarını ifade eden mısraları alıntılıyoruz:

BARIŞ KUŞLARI

Gel derim bütün mevsimlerine
 Senenin
 Karıştır karıştır hepsini
 Bahar yap serin serin
 Bütün boyalarını kullansam
 Doğanın
 Tek renk yap boya insanları
 Sanki hepsi çocukları bir ananın
 Uçan kuşlara yükle
 Sevgi bağlarını
 Örsünler uçtukça
 Bir uçtan , bir uca.⁴³

⁴³ BKZ Aynı eser, Sayfa 105

BARIŞI ÇALIYA ASTILAR

Ürkütülüp uçurulan kuşlarız,
Yere kondurulmak istenmeyen.
Barış simgesi ne beyaz, ne de defne dalı;
Elde silah, kuşlarda gözler...

Ürkütülüp uçurulan kuşlarız,
Yere kondurulmak istenmeyen.
Zira beyazlığımıza kara attılar,
Öğretime ve bilime kilit taktılar.

Ürkütülüp uçurulan kuşlarız,
Yere kondurulmak istenmeyen.
Yine de bizim için barış simgesi
Beyaz ve de defne dalı.
Yalnız onlar barışı çalıya astı,
Sonra da hepsi barıştan yanayız diye çalım sattı.⁴⁴

g- Toplumsal Sorunlar:

Batı Trakya Türk şiirinin en yoğun olarak ele aldığı bir başka konu da toplumun gündeminde çözüm arayan sorunlardır. Gerçi yukarıda çeşitli başlıklar altında göç, barış v.b. gibi tahlil edilmeye çalışılan konuların tümü toplumsal içerikli konulardır. Ancak bu sorunlardan başka toplumda kangrenleşmiş eğitim, ekonomi ve özgürlük gibi insanların günlük yaşamını ön plana çıkaran konular şiirde ağırlıklı olarak yerini alır.

Batı Trakya Türk toplumu tüm iyileşmelere karşın günümüzde dahi eşit yurttaş ilkesinden yoksun, ayrımcı bir uygulamayla karşı karşıyadır. Eğitim, devletin özen ve ısrarla çözmekten kaçındığı azınlık toplumunun bir numaralı sorunu olmaya devam etmektedir. Öte yandan Türk toplumunun ülkenin ekonomik sistemine dahil

⁴⁴ SAĞLAM, Feyyaz- Yunanistan'da (Batı Trakya) Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi, sayfa 110, İZMİR 1995

edilmesi için –atılan cesur adımlara karşın- gerekli olan altyapı sorunları aşılamamıştır. Devlet sektörü, azınlığı bünyesine almaya hazır olmadığı, ekonomik yönden güçlenmesine sıcak bakmadığı görülmektedir. Türk toplumu daha ziyade tarım ve işçilik alanlarına sevkedilmektedir.

Toplumsal sorunlar arasında acil çözüm bekleyen başka bir konu da ifade özgürlüğüdür. Batı Trakya’da “Türk olmak” fobisi, Yunan toplumunun belli bir kesiminin hoşgörüsüne karşın, bu sorun gündemde kalmaya devam ediyor. “Türk” adı altında dernek kurup çalıştırmak mahkeme kararıyla yasaklanmıştır. Önceden “Türk” ismiyle kurulmuş olan dernekler yine aynı gerekçeyle “Türk” ismini kullanamamaktadırlar. O nedenle kendilerini “Türk” olarak tanımlayan kimselere ayrımcı muamele yapmaktan vazgeçilmemiştir.

Ayrı bir başlık altında incelenecek olan dini kısıtlamalar, toplumun kanayan yarası olmaya devam etmektedir. Bu sorunlar Batı Trakya Türk şiirinde psikolojik boyutlarıyla ele alınmış, kimi zaman yumuşak bir üslupla, kimi zaman da sert eleştiriler yöneltilerek işlenmiştir. Toplumsal sorunlara temas eden şiirlerden bazıları şunlardır:

Batı Trakya Türk toplumunun sorunlarını şiirlerine ilk olarak taşıyan şairler arasında **Asım Haliloğlu** gelir. Sembolist ve natüralist öğelerden esinlenilerek bu akımların etkisiyle ele alınan konular, düzgün ve akıcı bir Türkçeyle şiire yansır. Şair, hukuk bilgisiyle ve gazeteci gözlemiyle toplumunun sorunlarını en iyi bilen ve tahlil edenlerdendir. Yaşamı süresince, o toplumun içinde, toplum da onun içinde yaşamıştır. O nedenle şiirlerinde hayali öğeler yoktur. Şiirleri, gerçekçi çizgiler taşır. “Yaslı Bulut ve Ben” şiiri, onun gözleminin bir ürünüdür:

Çal dağından çıkan bulut
Yaslı yaslı ne bakarsın
Hiç birinden yok mu umut
Hangisine yas tutarsın?

Yaka⁴⁵ sana veda etmiş
Ova⁴⁶,ya da kahrı yetmiş

⁴⁵ Batı Trakya’da dağlık bölge ile ova arasındaki bölge

Orta kolda diken bitmiş
Hangisine yas tutarsın?

Balkanlar'ı balta almış
Ormanlara yağma kalmış
Meralara eller dalmış
Hangisine yas tutarsın?

Yağmurunla ağla bulut
Şimşeginleçağla bulut
Şen gönlümü dağla bulut
Hangisine yas tutarsın?

Benim bahtım senden kara
Canım bulut! inan buna
Olur mu bunca yara
Hangisine yas tutarsın?

Karasu'yum(5) kara kara
Cümlealem düşmüş dara
Bir hâl oldu bu diyara
Hangisine yas tutarsın?

Namlı köyüm Kireççiler
Dört bir yanı viraneler
Hayal orda eski günler
Hangisine yas tutarsın?

Sivritepe'm düşüncede
Türk azalmış İskeçe'de
Tad kalmamış gün gecede

Hangisine yas tutarsın?

Balkan Türkü şaşkın şaşkın
Onun derdi başta aşkın
Deli gönül selden taşkın
Hangisine yas tutarsın?

Rodop ile Karlık dağı
Yeşillikler cennet bağı
Boynu bükük dert yatağı
Hangisine yas tutarsın?

Meriçnehri gamlı akar
Sinesinde sırlar saklar
Ordan geçer ahlar vahlar
Hangisine yas tutarsın?

Dedeâğaç güçler yolu
Hep boşalmış sağı solu
Bizsiz bağlı kalmış kolu
Hangisine yas tutarsın?⁴⁷

.....

Bir hayli uzun olan şiir, 4+4 hece ölçüsüyle yazılmış olup her kıtanın kendi içinde bir kafiye düzeni vardır. İlk kıtada 1. ile 3., 2.ile 4.mısraları kafiyelidir. Her kıtanın son mısraı tekrar edilir.

Asım Haliloğlu, uzun yıllar önce yazdığı bu şiirde gizemli bir anlatımla Batı Trakya Türk toplumunun karşılaştığı sorunları gözler önüne serer. Şiirde, romantik öğelerle bezenmiş yer adlarından bahseden şair, o yerleri, insanlarla olan ilişkilerini bir bütünlük içerisinde ele alır. Şair, “Meriç nehri gamlı akar, sinesinde sırlar saklar” derken Meriç civarında insanların Türkiye’ye göç etmesi ve köylerin boşalmasıyla

⁴⁷ Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi, cilt 9,sayfa 145, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1997

suskunluğa bürünen nehrin ve genelde Batı Trakya'nın durumunu anlatır. Şair, bir bakıma istiarelere yer vererek memleketinin bir sembolü olan Karasu nehrini kişileştirip, gamlı akmasıyla bir anlam verir.

ÖZGÜRLÜK

merhaba poturlu amca
 balkan kolunda yaşayan
 yasak bölgede
 duyuyor musun
 sorunların çözümü
 en sağlıklı biçimde
 özgürlük biliyor musun

bu yapılanlara
 sen de diyorsun
 okula kitap
 alamazsın
 kendi dilini kullanamazsın
 yetkililer özgürsün
 bir derdin yok der
 yalanlayamazsın
 bak hanım yenge
 elleri çatlak
 odun taşımaktan
 kazma kürek sallamaktan
 gözleri patlak
 birinci çocuğun ölümüne
 üçüncünün sakatlığına ağlamaktan
 için için yanmaktan
 inan ki sadece değil bu
 bir iyi niyet
 insanlar bağırır:liberty
 insanlar bağırır:fereiheit
 yaşamın anlamı bu

insanalrı bağlayan

ha hürriyet

ha özgürlük ⁴⁸

Mehmet Çolak'a ait olan bu şiir Batı Trakya Türk insanının günü gününe yaşamakta olduğu sorunlar karşısında bakış açısını sergiler. Diğer adı Balkan Kolu olnan Dağlık bölgenin kendine özgü “yasak bölge” gibi siyasal uygulamalardan dem vurup Türk azınlığın ortak bir sorunu olan eğitim ve özgürlük konularının yanısıra Türk kadınının sosyal konumu işlenir.

Batı Trakya Türk edebiyatının köşe taşlarından biri sayılan **Rahmi Ali**'nin şiir türünde verdiği toplumsal içerikli ürünleri dikkat çeker. Toplumun sorunlarına aydın bir bakış açısıyla eğilen şair, azınlık olmanın getirdiği sıkıntıları bir bir sayarak temas eder. Toplumun çeşitli kesimlerinin gündemindeki sorunları tespit eden Rahmi Ali, o sorunların doğurduğu sonuçlar sonuçlar üzerinde durur. “Azınlık” adlı şiirinde, geleceğe olan umudunu yitirmezken duygu ve düşüncelerini şu şekilde ifade eder:

AZINLIK

Azınlık

Hudutta bir yolcu

Asmalık'ta istimlak edilen bir tarla

Yeni Cami'ye giren bir cemaattir

Azınlık

Yasak dağ bölgesinde

Yürekleri salt coşkuyla dolu

Kader dolu gözlemdir

Azınlık

Yarısı kopmuşbir minare

Almanya'da bir işçi

İzmir'den Ege'ye bakan bir gelin

Ve Rumeli türküleri dinleyen ninemdir

⁴⁸ SAĞLAM, Feyyaz- Yunanistan'da (Batı Trakya) Türk Şiiri Antolojisi, sayfa 134, İZMİR 1995

Azınlık

Herşeyden habersiz gülümseyen Neslihan

Ve geleceğine ağlıyan Emine'dir

Azınlık

Rodoplara başını dayamış bir sevgili

Şehirden kopup gelen sımsıcak bir Türkçedir

Azınlık

Tütün tarlalarında yıpranan

Anlamsız bir toplum değil çocuğum

Kendisiyle büyüyen bir düşüncedir ⁴⁹

Şair, azınlık statüsündeki Türk toplumunun sosyal ve psikolojik sıkıntılarından söz ederken, onların karşılaştığı sorunları örnekler vererek dilegetirir. Yaptığı çeşitli tespitler arasında “hudutta bir yolcu olmak”, “Asmalık'ta istimlak”, “Yasak dağ bölgesinde yaşamak”, “...gülümseyen Neslihan”, “...ağlayan Emine” v.b. gibi tanımlamalar, Batı Trakya Türk insanının en nesnel bir biçimde, yaşam ölçütlerinin fotoğrafını özetler.

Baskıların yapıldığı dönemde anavatan Türkiye, o insanlar için yeni bir umut olur. Yeni umutlar peşinde koşup “hudutta yolcu olmak”, Batı Trakya Türkleri açısından sosyal, ekonomik ve psikolojik boyutları ön plana çıkaran yeni serüvenlerin başlaması demektir.

Batı Trakya Türkünü yeni umutlar arayışına iten nedenler, şairin bir bir sıraladığı girişi, çıkışı “yasak dağ bölgesinde” yaşamak veya bir çifçi açısından arazisi “istimlak edilmiş” bir vatandaş olmak gibi uygulamalar, Batı Trakya Türklerinin yaşamlarını belirleyen koşulları özetler. Şair, bir öğretmen duyarlılığıyla, azınlık toplumunun bu katı gerçekler karşısında, anlamını yitirmiş bir toplum olmadığını, umutlarının ise büyüyen ve güçlenen bir düşüncede hayat bulacağını söyler.

⁴⁹ Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi, Cilt 9, sayfa 98, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1997

Batı Trakya Türklerinde küçük yaştan itibaren şiire olan ilgisiyle tanınan **İbrahim Baltalı** toplumcu şiir anlayışını benimser. Yunan yönetiminin azınlığa bakış açısına ve uygulamalarına yer verildiği şiirlerinde, gizemli bir uslûp vardır. Şair, insanların günlük yaşamlarının konu olduğu şiirlerinin esin kaynağını, kendisi açıklamalar yaparak anlatmaktadır:

“

O yıllarda Yaka bölgesi insanı kan ağlamaktadır. O güzelim kiraz bahçeleri kamulaştırılıyor ve insanlar sefaletle itiliyordu. Ayaklanmalar, yürüyüşler devam ediyordu. Sonuç olarak bu insanlarımız, dağların eteklerine hapsediliyordu. Bugün bile o bölgeden geçtiğimde, yüreğim hala cız ediyor. Bir de orada yaşayanları ve geçimlerini bu tarlalardan sağlayan insanlarımızı düşünürsek bunun ne demek olduğunu daha anlamış oluruz.

Bizler yaş gereği, belki de olayın fazla farkında değildik. Fakat her nasılsa, o günlerde yaşanan olaylar ve insanımızın feryatları, bizim de yüreğimizin bir tarafına kazınmış, yıllar sonra da ortaya çıkmıştır”.

.....

“O bazen, Rodoplar’dan esen rüzgarla alınıdaki teri kurutmuş ve bazen yetiştirdiği tütünlerle kara kara rüyalara itilmiştir. Coşkusu akan sular gibi geçici olmuş ve sanki yarını bugünden çizilmiştir.

Sonuç olarak, insanlarımız yılmamış, çalışmaya devam etmiştir, fakat yüreklerindeki o toprak acısı hala dinmemiştir ve her halde dinmeyecektir de.

Toprak olarak bıraktığı o yollar, şimdi asfalt olmuştur, ama ne çare”.

YAĞMUR DÜŞER

Yağmur düşer
kızgın asfalta
buharlaşır sel olur
yürür gözlerimize

“İnsanımızın kurduğu düşler, her şartta devam etmiş ve yılmadan mücadelesini sürdürmüştür”.

Yağmur düşer
çıplak gövdelere

süzülür düş olur
boyanır kınalı ellere

“Zaman gelmiş, evini onaramamış, kapısız duvarlarda acılarını büyütmiştir”.

Yağmur düşer
kapısız duvarlara
korkar yer yüzü
su toplar dudakların

“Son olarak ne söylesek bu insanlarımızın dertlerine ortak olamayız. Çünkü oralarda yaşanan hatıralar, geri getirilebilir mi? Kesilen bir kiraz ağacı tekrar meyve verebilir mi? Ama işin en kötüsü, sabahleyin tatlı uykularından uyandıkları zaman, beton yığınlarını gören bu insanların, dudaklarının hala uçuklamaya devam etmesidir”.

Şairin kendisi tarafından tahlili yapılan şiirde, Yunan yönetiminin Türk köylüsünü çaresizliğe iten acımasız uygulamaları konu olur. Söz konusu uygulamaların muhakkak ki ekonomik boyutu çok önemlidir. Ancak şair, bu durumun insanlardaki kalıcı olan psikolojik boyutlarını da gözler önüne serer. Şair açısından dikkat çekilen asıl nokta, bu sorunun toplumsal yönünün vurgulanmasıdır.

Toplumun hassas bir kurumu olan ve darbeler üstüne darbe yiyen azınlık eğitimindeki sorunu konu alan “Sona Ersin Bu Soğuklar” adlı şiir, kimin tarafından yazıldığı bilinmemektedir. Yönetimin tepkisini üzerine çekmekten kaçınıldığını gösteren bu durum, bir çok yazar ve şair için geçerlidir. Şiirin sonunda “anonim” olarak kayda geçen bu şiirin nazım şekli dokuz dörtlükten oluştuğunu görmekteyiz. Belli bir kafiye düzeni ile yazılan şiirin genellikle sekiz heceden ibaret olduğu görülmektedir.

Şair, azınlık eğitiminin bugünkü durumunu genel hatlarıyla ele alıp siyasal düzeni hicveder.

SONA ERSİN BU SOĞUKLAR

- 1- Yönetimin tutumunda,
Görülüyor değişiklik.
Bugün yirmi birinci asırda,
Öğretmen kadromuz eksik.
- 2- Yapılan tüm girişimler,
Müspet sonuç getirmedi.
Çok üzüyor çocuk velileri,
Nahoş durum düzelmedi.
- 3- Progamdaki düzensizlik,
Seksen yılını dolduruyor.
Sürüp giden talihsizlik,
Açan gülü solduruyor.
- 4- Bulunsa da gücenenler,
Çok acı bugünkü durum.
Mini mini öğrenciler,
Çağdaş öğretimden mahrum.
- 5- Lozan Barış Antlaşması,
Hep çiğnenmek isteniyor.
Kimsenin yok acıması,
Öğretim köstekleniyor.
- 6- Bitsin artık bu haksızlık,
Tüm azınlık üzüyor.
Okullarda bilgisizlik,
Yıllardır devam ediyor.
- 7- Yasalar girsin devreye,
Kalksın ortadan engeller.

Neşe yayılsın çevreye,
Uçsun beyaz güvercinler.

8- Çok tedirginim yokuştan,
Çileleri asla unutamam.
Büşrâ'yım ta doğuştan,
Haksızlığa hiç dayanamam.

9- Bitmeyecek mi yokuşlar?
Rahatlasın azınlıklar.
Neredesin güzel bahar?
Sona ersin bu soğuklar.

Anonim

Ana tema olarak azınlık eğitimini işleyen bu şiir, ayrımcılığın ve baskıların mağdurları olan suçsuz, günahsız öğrencilerin içler acısı durumunu ifade eder. Lozan Antlaşması temelinde güvence altına alınan Türk azınlığın kültürel kimliği, çocukluk döneminden başlayarak toplumun bütün kesimlerini kapsayacak şekilde, adım adım aşındırılıyor. Bu tasarımın, bu siyasal anlayışın uygulama alanı, öncelikle eğitimidir. Oysa şiirde ifade edilen istemler, çağdaş eğitim, öğretmen tayini ve açıkçası yasaların uygulanması gibi iyi niyetli ve masum istemlerdir.

Bu şiirde ayrıca barışa ve kardeşliğe çağrı vardır. Baskılar olunca, barıştan söz edilemeyeceğine göre, "Uçsun beyaz güvercinler"den amaç, kanunsuz uygulamalarla önü tıkanan barışın yerleşmesi, hak ve hukukun herkes için geçerli olmasıdır.

Batı Trakya Türk şiirinde modern tarzın ilk temsilcisi olan **Mustafa Tahsinoğlu**, toplumsal konulara ilgi duyan şairler arasında yer alır. Öğretmenlik görevi nedeniyle başta okulda olmak üzere toplumun çeşitli kesimlerinde yaşanan aksamalara ve yanlış uygulamalara dikkat çeken Tahsinoğlu, şiirlerini genellikle serbest nazım birimiyle yazar. Toplumsal duyarlılığını en iyi ifade eden şiirlerinden bir tanesini alıntılıyoruz:

ILGAR⁵⁰

İçimde duygularım bir yumak,
 Çözüldü çözülecek.
 O yumakta insanım var,
 Acım var...
 Okulda çocuğum var.
 Bunun ötesinde
 Yaralarını telaşa düşüren,
 Ufukta bir ışık var.⁵¹

Toplumsal aydınlanma okulda başlayıp oradan toplumun diğer kesimlerine yayılıp gelişir. Bu açıdan öğretmen, toplumun etkin ve saygın bir üyesi olarak önemli bir görev üstlenir. Öğretmen aynı zamanda toplumda sorumluluk sahibi bir kişidir.

Şair, “İlgar” şiirinde toplumun içinde bulunduğu durumu ele alır. Onu en çok tedirgin eden düzenin kendisidir. Çünkü bu düzenin içinde azınlığın yeri yoktur. Azınlığın aleyhinde yapılan uygulamalar, hiç kimseyi mutlu etmez. Bu yanlış uygulamaların içinde en başta eğitim gelir. Azınlık eğitiminin yozlaştırılması yönünde herşey yapılır. Oysa sağlıklı bir toplumun yetişmesi, eğitimin kalitesine ve yapısına bağlıdır. Eğitimden çekinip korkmak, aydınlıktan korkmak demektir. Diğer bir deyişle azınlık toplumunun aydınlanmasını istememek demektir. Bu durum yarasaların yaşam düzenini çağırıştırır.

İnsanlar arasında karanlıktan korkup yarasalar gibi yaşayanlar da vardır. Bunlar, karanlık tutkunudurlar. Bu karanlık tutkunları, şiire konu olur.

Sembolist öğelerin rastlandığı şiirde şair, toplumun bu karanlık ortamından mutlaka çıkış bulacağını söyler. Bu çıkış da umuttur, ışıktır. Ufukta beliren ışık, karanlığı sevenleri telaşlandırır. Çünkü o ışık, güneşin ve aydınlanmanın müjdecisidir ki o durumda ne yarasalar ne de karanlıklar kalır.

⁵⁰Yöresel bir deyim olup algılanabilen görüntü anlamına gelir.

⁵¹ SAĞLAM, Feyyaz- Yunanistan’da (Batı Trakya) Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi, sayfa 108, İZMİR 1995

h- Din

Batı Trakya Türk toplumunun en köklü ve kalıcı kurumlarından olan din, yerli Türk şiirinde önemli bir yer tutar. Din bir toplumun ahlaki örgütlenmesinde çok önemli görev üstlenir. Batı Trakya Türk toplumu gibi başka dinlerin ve kültürlerin etkisini yoğun olarak hiseden bir toplum, bu değerlere daha da sıkı bağlanır. Ayrıca belirtmek gerekir ki Batı Trakya Türk toplumunda din olgusu, topyekün kültürün ayrılmaz bir ögesi olarak kabul edilir.

Din içerikli şiirin, Batı Trakya Türk şiirine girmesi, çeşitli nedenlerin yanısıra bir tepkiyi de beraberinde getirir. Bu tepki, yönetimin dini müesseseye karşı gereksiz müdahaleleriyle onu yönlendirme ve denetlemeye dönük izlediği siyasetin bir sonucu olarak görülebilir. Ayrıca bir genelleme yapmaksızın, böyle bir tepkinin oluşmasında, kimi fanatik Yunanlıların tahrik ve eylemleri de etkili olmuştur.

Batı Trakya Türk şiirinde din teması öteden beri bir ilgi görmektedir. Ancak son yirmi yılda, yukarıda belirttiğimiz nedenlerle din konulu şiir yazmaya dönük olan ilgi, bir ivme kazanmıştır. Sözkonusu şiirler, basında yer almakla kalmaz, düzenlenen dini etkinliklerde de öğrenciler tarafından okunmaktadır.

Tanrıya yalvarma, Peygamberi ve din savaşlarını övme gibi temaların yanısıra, dini müesseseye devletçe yapılan müdahaleler, cami ve diğer kutsal mekanlara bilinmeyen kişilerce düzenlenen saldırılar, yerli Türk şiirinin din içerikli konusunu oluşturur. Bu şiir ayrıca, kimi durumlarda ilgi alanını ülke dışına taşıyarak dünya üzerinde müslümanlara yapılan zulüm ve haksızlıklara da büyük bir hassasiyet gösterir. Din birliği nedeniyle, ABD'nin Irak halkına yaptığı zulüm ve katliam gibi Sırpların Boşnak müslümanlara reva gördüğü vahşet olayları, Batı Trakya Türk şiirine konu olur.

Batı Trakya Türk şiirinde ayrı bir yeri olup Kemalist şair olarak tanınan **Alirıza Saraçoğlu**'nun şiirleri, bir çeşitlilik gösterir. Din temasına da yer veren Saraçoğlu, daha ziyade çocuklara dönük şiirler yazar. Bu şiirler öğretici bir özellik taşır. Şiirlerinde Allah'a olan sevgisini ve yakınlığını şu dizelerle ifade eder:

Bir Allahım

Yar olan Sensin

Var olan Sensin

Bir olan Sensin

Lâ ilâhe illallah

Muhammed Resulullah

Göğsümde imân

Özümde Kur'ân

Dilimde her an

Lâ ilâhe illallah

Muhammed Resulullah

Eyler tefekkür

Nurlanır fikir

Dilimde zikir

Lâ ilâhe illallah

Muhammed Resulullah

İslam ve Türk'üm

Aydıdır fikrim

Dilimde şükürüm

Lâ ilâhe illallah

Muhammed Resulullah

Küçük zerreler

Büyük küreler

Kurt kuş hepsi der

Lâ ilâhe illallah

Muhammed Resulullah⁵²

⁵² SAĞLAM, Feyyaz- Batı Trakya Türkleri Çocuk Edebiyatı, sayfa 56 BTTDD Yayınları İstanbul 1990

Daha çok aşk konulu şiirleriyle ismini duyuran **Hüseyin Mazlum**, şiir yazma yeteneğini, din konulu şiirlerde de ortaya koyar. Tanrı aşkını şiirlerine yansıtan Mazlum, “GÜZEL ALLAH” adlı şiirini belli bir kafiye düzeni kullanarak hece ölçüsüyle yazmıştır.

El açıp hep seni andık,
Güzel Allah, kerim Allah,
Hak kitabına inandık,
Güzel Allah, kerim Allah.

Mestyledi bizi aşkın:
Çoluk, çocuk, erkek, kadın,
Dilimizde daim adın,
Güzel Allah, kerim Allah.

Aşkın bizi bizden alan,
Çıkardık, ne varsa yalan;
Sensin kalbimizde kalan,
Güzel Allah, kerim Allah.

Mazlum'dur; gerçeğin özü,
Yasla dolmuş iki gözü,
Dilinden düşmeyen sözü:
Güzel Allah, kerim Allah.⁵³

Dört kıtadan ibaret olan şiirin 1.2. ve 3. kıtalarında 1. mısra ile 3. mısra kafiyeli, yine 2. mısra ile 4. mısra birbiriyle kafiyelidir. Her kıtanın 4. mısraı tekrarlanırken şair, son kıtada kendi adını kullanır.

Batı Trakya Türk şiirine izlediği çizgilerle ayrı bir önem katan öğretmenokulu mezunu ve gazeteci **Halil Salih (Hâkî)**, divan şiiri anlayışını sürdürenler arasında yer alır. O serbest nazım ve hece ölçüsüyle yazdığı şiirlerden başka şair olarak, divan

⁵³ Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi, cilt 9, KÜLTÜR BAKANLIĞI Yayınları ANKARA, 1997; s. 126.

edebiyatının özelliklerini başarılı bir şekilde kullanması nedeniyle adını duyurmuştur. O nedenle gelenekçi şiir ekolünün temsilcilerinden kabul edilir. Şiir çalışmalarından örnekler Türkiye’de yayınlanmıştır.

Hâkî mahlasını kullanan şairin, yazdığı şiirler arasında din konulu şiirlere de önem verdiğini görmekteyiz. Hz. Muhammed’in doğumuyla ilgili yazdığı şiirde duygularını şu şekilde ifade eder:

Bir nur doğuyor,
Bundan on dört asır evvel,
Sessiz, sedasız.

Büyüyor, geliyor,
Gülüyor, konuşuyor,
Ve bakıyor ki çevresine,
Halk bilgisiz, vefasız.

Şaşıyor gördükçe,
Kardeş kardeşi,
Baba evladını yok ederken
Bir hiç uğruna
Ve
Celalettin yoluna gidenler
Hesapsız.

Kimden, kime sığınsın?
Bir nizam ki,
Başı yok, sonu yok,
Hak yok, hakikat yok!
Gözler vahşî
Eller kitapsız.

Bırakıyor kendini,
Kendi haline,
Va’ d olunan talihine,

Yalnız, yapayalnız.

.....
 Gönüller doldu heyecanla,
 Mazlum güldü tatlı tatlı,
 Hak geldi, aydınlık oldu,
 Dünya baştan başa,
 O'nu saygıyla andı.

Adı MUHAMMED,
 Milyonların sevgilisi.
 Sevgisi gönüllerde,
 Kendi dillerde dolaşırken,
 Diyoruz ki:
 “Medet ya Resulallah medet,
 Bize şefaet et!”⁵⁴

Serbest nazımla yazılmış bu şiir, Hz. Muhammed’in peygamberliği sayesinde, karanlıklar içinde boğuşan insanlığın aydınlığa kavuşması, insanların hak yolunu, hakikat yolunu benimsemeleri anlatılır.

İlahiyat mezunu olup bugün Batı Trakya’da din görevlisi olarak çalışan **Remzi Abdullah**, şiir yazma konusunda iddialı isimler arasında yer alır. Çoğunlukla din konulu şiirlere yönelen Abdullah, şiirlerinde eleştirel bir üslûp kullanır. Sadece Batı Trakya’da değil, dünyanın bir çok yerinde saldırılara maruz kalan müslümanların acılarını şiirlerinde paylaşır. Genel olarak müslümanlara karşı gizli yürütülen bir husumetten söz eden şair, onların imanları ve inaçları sayesinde direnebildiklerini dizelerinde ifade eder:

BENİM ADIM MEHMET
 Benim adım Mehmet Mehmet
 Birileri söylerken eder zahmet
 Vardır!Onların gönlünde bir niyet
 İlâhi! Onların da kalbini islâh et.

⁵⁴ Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi, cilt 9, KÜLTÜR BAKANLIĞI Yayınları ANKARA, 1997; s. 104.

Yoktu Mehmet'in kitabı, okulu, öğretmeni,
 Hep farklı çaldılarsazların telini
 Ninni sandı Mehmet sazların sesini
 Uyandığında çoktan bükmüşlerdi belini.

İmzalamışlardı Mehmetlerle Lozan'ı
 Ezelden kaynatmışlardı kazanı.
 Kaynatılıyordu; dini, dili, kültürü, kitabı
 Uzaktan tütürülüyordu dumanı.

Ümidi kestirmiyordu Mehmet'in imanı
 Kur'anla coşturuyordu Balkanlar'da her anı
 Belleklerinde kaybediyorlardı her zamanı
 İlâhi yok etme bizdeki imanı

İmanla, Kur'anla yaşat Batı Trakya Türkünü,
 Milletimize giydirtme elalemin kürkünü
 Sönmesin iman, Kur'an, susmasın ezan
 İlesin milletimizin kulağında an be an

İnancın, manevi gücün önemi üzerinde duran şair, azınlık toplumu ve islam karşıtı güçlerin boş durmadıklarına dikkat çekerken, okul, öğretmen ve kitaptan yoksun bırakılan Batı Trakya Türkünün, ancak Kur'an'a olan bağlılığı ve inancı sayesinde selâmete erişeceğini söyler.

Şiirde işlenen temalar arasında tarihi olaylara da değinen şairin, sözkonusu şiiri, dini mesajlar içerir.

2003 yılında İskeçe iline bağlı Okçular köyü camiinin kundaklanması üzerine tepkisini ifade eden Remzi Abdullah, bu saldırının tarihteki saldırılardan bir yenisi olduğunu söyler:

GÖZÜMÜZÜN NURU YADİGARIMIZ

Okçular yadigâr bir eser
 Gelene gidene minâresi ile bir selâm çeker
 O bir medeniyetin temsilcisidir
 Allah aşkı ile tutuşan gönüllerin evidir

Medeniyetin beşiğidir diyorlar burası
 Meğerse uzakmış insanlıkla arası
 Aşındı yine Batı Trakya Türkünün yarası
 Bunlar tarihteki acılarımızdan aynısıdır

O, Batı Trakya Türkü'nün incisidir
 İçinde Bektaşî Mevlânâ ruhu gizlidir
 Sevgi, saygı aşılanmıştır Kavala yolunda
 Ruh hissedilmiştir taa Tuna boylarında

Yine sana iş düştü, ey yiğidim Mehmet
 Ne olur bu garibi yine sen inşâ et
 Her zamanki gibi sen önderlik et
 Böyle inşâ edilir medeniyet
 Unutma! Ödülünü sunacak Hz. Muhammed

Şair, ecdat yadigârı olan cami ve diğer kutsal eserler, bir milleti, bir medeniyeti temsil etmesi dolayısıyla böyle bir muameleyi hak etmediğini söyler. Çünkü bu mekânlar, Bektaşî ve Mevlânâ sevgisi ve şefkati ile doludur. Cami bir kin yuvası değil, Allah ve insanlık sevgisi ile tutuşan gönüllerin evidir. Bektaşî ve Mevlânâ, sevgi ve barışı simgelerler.

1- Ölüm:

Çeşitli temaların işlendiği Batı Trakya Türk şiirinde kimi şairler, hayatın kaçınılmaz bir yarası olan ölüm temasının sosyal, psikolojik gibi çeşitli versiyonlarını ele alırlar. Yerli Türk şiirinde ölüm teması, farklı boyutlar taşır. Ölüm, kimi zaman

sıkıntılardan, çilelerden bir kurtuluş olarak, kimi zaman mevlevi felsefesinde olduğu gibi bir kavuşma olarak, kimi zaman da kalpleri yakan ve bir daha haber alınamayan sonsuz bir ayrılık olarak karşımıza çıkar. Ancak ölüm, ne şekilde olursa olsun, arkasında acı ve gözyaşı bırakır. O acılar bazen, insanda öyle derin izler bırakır ki, en iyi ifadesini şiirde bulur. Sonra o ölüm olayı, kuşaktan kuşağa aktararak yaşatılır. Tıpkı Batı Trakya Türk şiirinde Dr. Sadık Ahmet'in ölüm olayı ya da aynı bölgede arkadaşlarınca öldürülen "Mehmet" adında bir genç için yakılan Türkü gibi bu yörenin şiirine konu olması gibi şiirlerdir.

Önceki bölümlerde çokça söz ettiğimiz **Alırza Saraçoğlu**, ölüm olgusunu bir kurtuluş gibi algılar. Ölümü, sıkıntılardan, çilelerin son bulduğu bir süreç olarak görür. Dünyada çektiği çilelerden yorgun düştüğünü ima eden şair, bu hayatın başka yerde devam etmesini ister. O nedenle ölümü, matem nedeni olarak görmez. Tersine ölümü, kutlanacak bir olay, bir bayram olarak görür.

Şair, ölüm temasını işlerken Mevlânâ'nın ölüm felsefesinden etkilendiğini görmekteyiz. Ölüm gününün, kendisi için bir düğün olduğunu şöyle ifade eder:

GELİYORUM EY TOPRAK

Çekilsin artık yeter, ufkuma kara perde
Bitsin buradaki hayat, başlasın başka yerde
Aç koynunu; cenneti benim önüme ser de
Geliyorum ey toprak, gönlümdeki o hazla...

Öldüğüm gün düğünüm-bayramım olsun benim
Bütün çektiğim çilem, o gün son bulsun benim
Gülmeyen yüzüm, bari orda gülsün benim
Geliyorum ey toprak, gönlümdeki o kızla..⁵⁵

Ölüm, ağlanacak bir olay değildir. İnsan, insanca yaşayıp görevini yerine getirmişse, bu evrene seven gözlerle bakmışsa, iyi işler yapmışsa, ölmüne neden ağlamalı, diyen **Kasım İmam**'ın ölüm olgusuna değişik bir bakış açısı vardır. Kaleme aldığı "Niçin Ağlamalı" adlı şiirinde duygu ve düşüncelerini şöyle açıklar:

⁵⁵ SAĞLAM, Feyyaz- Yunanistan'da (Batı Trakya) Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi, İzmir 1995, s. 74

Niçin ağlamalı ölümüne insanların?
 Gönülden yaşamışlarsa insanca,
 Seven gözlerle bakmışlarsa bu evrende,
 Arı gibi dolaşmışlarsa gonca, gonca...

Niçin ağlamalı ölümüne insanların?
 Çöl üstüne ağaç dikmişlerse,
 Yorgun düşen bunca yolcuya,
 Bir parça gölge vermişlerse...

Niçin ağlamalı ölümüne insanların?
 Güzel işler başarmışlarsa yaşadıkça,
 Değer katmışlarsa buldukları değerlere,
 Geri olanları yıkmışlarsa...

Niçin ağlamalı ölümüne insanların?
 Bilim yollarından geçmişlerse,
 Karanlıklar ortasında parlayan,
 Sanat pınarından içmişlerse...

Niçin ağlamalı ölümüne insanların?
 Özgürlüğe yeni bir can vermişlerse,
 Şu yıldızlı gök kubbenin altında,
 İyi işler görüp ölmüşlerse...⁵⁶

Ölüm çatmadan, sevgiyi yaşamak ve paylaşmak isteyen **Ferruh Mehmet Pazvantoğlu**, ölümün kendisinden değil, insanlarla birlikte yaşamak istediği sevgiye engel olabileceği düşüncesinden kaygılanır. Güzellik dolu duygularını dilegetiren şair şöyle der:

⁵⁶ Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi, cilt 9, Kültür Bakanlığı Yayınları ANKARA 1997, s. 4.

GÖNLÜM

Bütün sevgiler
 Bütün sevgililer
 Buyurun
 Öyle geniş ki gönlüm
 İsterseniz birer birer
 İsterseniz hep beraber
 Yalnız acele edin
 Yaklaşıyor ölüm
 Gün be gün⁵⁸

ÖLÜM

Bunca bilgi,
 bilinç
 şarkılar şiirler
 ömrün yarısı
 ince narin parmaklar
 piyanolar udlar
 vade dolmamalı
 ölüm son olmamalı⁵⁷

Batı Trakya Türklerinin hak ve özgürlük mücadelesinde liderlik vasıflarıyla tanıdığımız Dr. Sadık Ahmet'in kızı **Funda Sadık Ahmet**, babasının ölümü nedeniyle yazdığı bir çok şiirinden birisinde şöyle der:

Kah orada kah burada

Ayva sarı, nar kırmızı
 Allah aşkına baba
 Bana ne ayvalardan, narlardan
 Bana ne sarısından, alından
 Bana haber ver dönülmez diyarlardan!
 Bir 24 Temmuzda ekilip
 Bir 24 Temmuzda biçilen çınarlardan...
 Bırak baba, değil umurumda
 Ayvalar sarısıyla, narlar alıyla
 Dursun Bedri Rahmi'nin tablolarında
 Senin yerin
 Önce bende, sonra İskeçe'de

⁵⁷ SAĞLAM, Feyyaz- Yunanistan'da (Batı Trakya) Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi, sayfa 4, İZMİR 1995

⁵⁸ Aynı eser, sayfa 164

Say ki anamda
 Say ki halamda
 Say ki ağabeyimde, dayımda
 Say ki tüm Batı Trakya'da...
 Sen hala dönmedin
 24 Temmuzda gittiğin
 Gittiğin diyarlardan!
 Bırak baba
 Ayva sarısıyla, nar alıyla kalsın dalında
 Bir tek biz de acınla
 Kah orada kah burada...⁵⁹

24 Temmuz 1995 günü, Dr. Sadık Ahmet öldüğü gündür. Ölümüyle ilgili çok şey söylendi, çeşitli olasılıklar üzerinde duruldu. Traktörle çarpışmadan meydana gelen bu ölüm olayı, kimilerince kaza süsü verilmiş bir suikast, kimilerince de sıradan bir trafik kazasıydı. Ne olursa olsun o ölüm, Batı Trakya Türkü'nü derin sarstı. Ama kuşkusuz, en çok ailesini yaralayıp yıktı. Ailede yaşanan o duygu yüklü olay, şiire yansır.

Şair, babasını bir çınara benzetir. 24 Temmuz günü, Batı Trakya Türkleri için tarihi bir gündür. 1923 yılında 24 Temmuz günü, Batı Trakya Türklerinin hak ve hukukunu, güvence altına alan Lozan Antlaşması'nın imzalandığı gündür. Şairin 24 Temmuz gününe arıfta bulunması, sadece babasının ölüm tarihiyle ilgili değil, aynı zamanda Batı Trakya Türklerinin, sahip oldukları haklarının geri alınması olarak da görülebilir.

Şiir, serbest nazımla yazılmış olup kafiyeye önem verildiği görülmektedir.

Dr. Sadık Ahmet'in ölümünü şiirlerine yansıtan **İbrahim Baltalı**, toplumun o beklenmedik acı haber karşısında hissiyatını aşağıdaki dizelerle ifade etmeye çalışır:

⁵⁹ SADIK AHMET, Funda- Kardan Kız, sayfa 77, Ankara Ticaret Odası 2004

Sadık Ahmet Ölmüş Dediler

“Sadık Ahmet’in Anısına”

....Temmuz 1995

saat 22.00

TRT- Haberleri

ürkek akşamlarla

gözlerimize

coşkun seller boşandı

yıldızların kaçıştığı dağ başlarından

Sadık Ahmet ölmüş dediler

yüreklerimize kara bulutlar üşüştü

müslüman asfaltlarından kalkan

Sadık Ahmet ölmüş dediler

kulaklarımızda

hep o haykırış alkışlarla

“hakkımızı bir gün mutlaka alacağız”⁶⁰

k- Çocuk:

Batı Trakya Türk edebiyatı dediğimiz zaman, “Çocuk Edebiyatı” kuşkusuz bu edebiyatın en önemli kilometre taşını oluşturur. Araştırmacı Feyyaz Sağlam, Batı Trakya’da çocuk edebiyatına ilişkin, ayrı bir çalışma hazırlamıştır. Biz ise bu çalışmamızda, çocuklara ilişkin ürünleri, değerlendirip tanıtmak açısından ayrı bir başlık altında ele almayı, daha isabetli olur, kanısındayız. Konuları bakımından serbest şiirlerden başka öğretici nitelikler taşıyan şiirlerin yanısıra, manzum masal ve manzum hikayeler de vardır. Balkanlar’da çocuk edebiyatını çok önemseydiğini belirten Prof. Dr. Mustafa İsen, bu coğrafyada “Türk çocuk edebiyatından özellikle de

⁶⁰ Şafak dergisi- Sayı 100, sayfa 20

Türk çocuk şiirinden söz etmek aynı zamanda yörede Türk edebiyatından bahsetmek”le⁶¹ eşdeğer olduğunu belirtir. Balkanlar’da, dolayısıyla Batı Trakya’da yerli Türk edebiyatının gelişmesini, o yörede yetersiz olmasına karşın, okullarda Türkçenin okutulmasıyla doğrudan ilintili olduğunu söyler.

Batı Trakya Türk çocuk edebiyatıyla yakından ilgilenen ve bu konuda bir çalışması bulunan (Batı Trakya Türkleri Çocuk Edebiyatı) Feyyaz Sağlam, bu ürünün gelişmesini, çocuklara yönelik hizmet veren basının önemli katkılarına bağlı olduğunu söyler.⁶²

Anne, okul, Atatürk, din, tabiat, barış v.b. temaların işlendiği bu şiir çeşitlemesinden örnekler vermeye çalışalım.

Bir çok şiir türünde olduğu gibi bu türde de güzel şiirlerinde Yunus’un insanlık sevgisiyle çoşan ve din, dil, millet ayrımı yapmaksızın şefkat dolu duygularını ifade eden **Alırza Saraçoğlu**, şöyle der:

Ademin çocukları siz
Yarın iyi geçininiz
Kavgalardan kaçınınız
Yarımlar sizin olacak

Son verin düşmanlıklara
Sizler beyaz, sarı, kara
Selam bütün çocuklara
Yarımlar sizin olacak⁶³

Yerli Türk şiirine büyük katkılar yapan **Hüseyin Alibabaoğlu**, daha çok çocuk edebiyatına yönelik ürünler vermiştir. Şiirlerinde çeşitli temaları işleyen şair, daha ziyade öğretici bir amaç güder. Şairin ayrıca öğretmen olması, şiir yoluyla çocuklarla daha sağlıklı iletişim kurmasını sağlar. “Okulumuz” adlı şiirinde, okul içinde olduğu kadar, okul dışındaki işlerde de öğrencilerini çalışmaya özendirir:

Son buldu okulumuz

⁶¹ Şafak dergisi- Sayı 121, sayfa 11

⁶² SAĞLAM, Feyyaz- Batı Trakya Türkleri Çocuk Edebiyatı, sayfa 18, BTDD Yayınları 1990

⁶³ Batı Trakya Türkleri Çocuk Edebiyatı- sayfa 22, BTDD Yayınları 1990

Yoruldu kafamız kolumuz
Tatile başlıyoruz
Sınıfı geçenleri alkışlıyoruz

Tarlamız en yakın dostumuz
Sıyrılsın üzerimizdeki postumuz
Yeni gün yeni bir mevsim
Çalışmaya var hevesim

Bir mutluluk var içimde
Annem babam içimde
Çalışacağım tatilde
Neşe sevinç içinde

Boş durmayıp çalışacağım
Tarla işine de alışacağım
Tütün kırıp dizeceğim
Kötülerin kafasını ezeceğim.⁶⁴

Önceki bölümlerde kendisinden bahsettiğimiz **Asım Haliloğlu**, çocuklara yönelik ilk şiir örneklerini çalıştığı Akın gazetesinde verir. Tabiatı anlatan “Kar” adlı şiiri, bu türün en iyileri arasına girer:

Pençeremden seyredirim,
Ak pak olmuş çamlı dağlar.
Bu güzellik nedir derim,
Ak pak olmuş çamlı dağlar.

Dışarıda hava soğuk,
Kuş sesleri boğukboğuk,
Tüter baca oluk oluk,
Ak pak olmuş çamlı dağlar.

⁶⁴ Aynı eser, sayfa 98

Yamaçlara kurtlar inmiş,
 Çan sesleri yine dinmiş,
 Kelebekler neden sinmiş,
 Ak pak olmuş çamlı dağlar.

Bobim durmaz kuyruk sallar,
 Tekirciğim hep miyavlar,
 Üşümüş bu zavallılar,
 Ak pak olmuş çamlı dağlar.

Ah ne güzel bembeyaz kar.
 Lapa lapa durmaz yağar.
 Bu günde bir başkalık var,
 Ak pak olmuş çamlı dağlar.⁶⁵

Temalara göre gruplandırmaya çalıştığımız yerli Türk şiiri, elbette daha zengin bir çeşitlilik gösterir. Fakat konusu bakımından tarih, Türkiye, Batı Trakya Türk azınlığında siyasi çekişmeler v.b. gibi konulara ilişkin yazılan az sayıdaki şiirlerin gruplar halinde incelenmesi, teknik güçlükler nedeniyle olanaklı değildir. Çünkü söz konusu çalışma, bir antoloji değildir. Bu çalışmanın asıl amacı, Batı Trakya’da meydana gelen edebi birikimi çok yönlü olarak ve mümkün olduğunca tanıtmaktır.

Batı Trakya Türk edebiyatı adına yürütülen çok yönlü çalışmalar çerçevesinde Yunan edebiyatının dünyaca tanınmış edebiyat simalarına ait ürünlerinin çevirilip yer verilmesi bağlamında önemli bir kazanım olarak görmek gerekir. Çoğunlukla İbrahim Onsunoglu’nun Yannis Ritsos, Odiseas Elitis ve Konstantinos Kafafis’ten yaptığı şiir çevirileri, Batı Trakya Türk toplumunun, yaşadığı ülkenin şiirini tanıması ve yerli Türk şiirinin ufkunun genişlemesi bakımından, anılmaya değer çalışmalardır.

Ayrı gruplar altında incelenmesi uygun görülmeyen bu şiirlerin bazılarında kısaca sözetmek gerekirse; Batı Trakya’da seçim dönemlerinde Nuri Fettah tarafından yazılmış siyasi içerikli şiirden başka Türk tarihinin şanı ve namıyla coşan **Alirıza Saraçoğlu**’nun da “Tuna” adlı şiiri vardır. Gazi Osman Paşa’nın Plevne Savaşı’nı konu alan şair, duygularını şu şekilde ifade eder:

⁶⁵ SAĞLAM, Feyyaz- Batı Trakya Türkleri Çocuk Edebiyatı, sayfa 94, BTDD Yayınları 1990

Ne kahramanlar gördün dün,
Benim düşümdesin Tuna...
Söylenir hala türkün!
Benim dilimdesin Tuna...

Ne anılar gizli sende;
Dinlesem... bir söylesen de...
Akarsın yaban elinde!
Benim içimdesin Tuna...
.....
Karaorman'dan çıkarsın;
Nice yerleri sularsın,
Karadenize akarsın!
Yaban elindesin Tuna...⁶⁶

Bir zamanlar Türk diyarı olan, şimdi ise tarih olup başkalarının eline geçmiş bulunan Tuna nehrinin, ovalar üzerinden akması ve bereketli toprakları sulaması anlatılır. Nostaljik öge çerçevesinde ele alınan tarih teması, şairin tarih yorumunu da ortaya koyar.

2. Şiirde Kullanılan Nazım Şekilleri

Dış yapı itibarıyla yerli Türk şiirine baktığımızda, Batı Trakya Türk Şiiri, Türkiye şiirinin etkisinde kalarak geliştiğini görürüz. Şiir yazan kimseler, kendilerini Türkiye şiirinin temel felsefesine adapte ederler. Yerli şiirin başlangıç döneminde, ölçü, kafiye ve nazımın şekline önem verilir. Ancak yine de belirtmek gerekir ki, ilk yerli şiirde, kurallı nazım şekillerine tümüyle uyulduğu sonucu çıkarılmamalıdır. O dönemde de serbest nazım tarzında yazılmış şiirlere rastlamaktayız.

İlerleyen yıllarda, ölçüye dayalı (kurallı) nazım şekli, işlevini aşamalı olarak yitirmeye başlar. Bunun üzerine kurallı şiir anlayışından büsbütün vazgeçilmese de yerli Türk şiiri, serbest nazım şekline uygun olarak yeni bir anlayış benimser.

⁶⁶ Aynı eser, sayfa 122

Günümüzde yerli Türk şiirinin dış yapısıyla ilgili, bağlayıcı bir yönü bulunmamaktadır. Genel olarak serbest nazımla yazılan şiirlerde belli bir kafiye düzeni yer almaktadır..

Divan edebiyatına ait gazel ve şarkı türlerinin yanı sıra, halk edebiyatının destan, koşma, ilâhi gibi nazım şekillerine rastlanmaktadır. Görülebildiği kadarıyla divan edebiyatı türlerine sınırlı bir ilgi söz konusudur. Bu ilgi, daha ziyade gazel ve şarkı türlerine yoğunlaşır.

Genel olarak dörtlük nazım birimiyle başlayan yerli şiir, hece ölçüsünü kullanır. Bu ölçü $4 + 4 = 8$ duraklıdır:

Pençeremden / seyrederim,
Ak pak olmuş / çamlı dağlar.
Bu güzellik / nedir derim.
Ak pak olmuş / çamlı dağlar.

Ya da $4 + 3 = 7$ duraklı olanlarına rastlanır:

Kavalını çal çoban
Sürüleri sal çoban
Dere tepe dal çoban
Çoban çoban ah çoban

Halk edebiyatı şekillerinden $6 + 5 = 11$ duraklı destan türüne bir örnek:

“Elveda” diyerek gider soydaşım
Anayurt yolcusu, ona ne denir?
Gözü yaşlı kalır köyde kardaşım
Kader böyleymiş elden ne gelir?

Yine halk edebiyatı şekillerinden Hüseyin Mazlum'un, koşma nazım biçimiyle yazılmış şiirinden bir dördlük alıntılıyoruz:

Gönüller ağıdır, sırma saçların
 Kozlu'da bir tanesin güzel esmer!..
 Yaylar gibi oklar atar kaşların;
 Kozlu'da bir tanesin güzel esmer!...

Ceylan gözden, ne de yaman bakarsın
 Cümle gönülleri dağlar, yakarsın
 Yanağı allı, dudağı ballısın
 Kozlu'da bir tanesin güzel esmer!...

Batı Trakya Türk şiirinde, şiir kurallarına göre en çok ürün verenler arasında Asım Haliloğlu, Alırıza Saraçoğlu ve Hüseyin Mazlum gelir. Bu üç şairin dışında, ölçü kurallarına bağlı şiir yazarlar da vardır. Tıpkı sözünü ettiğimiz bu üç şairin serbest nâzım biçimiyle ürün verdikleri gibi, onların dışında da bir çok şairin, ölçü kurallarına bağlı şiir yazdıklarını belirtmek gerekir.

B. ÖYKÜ

Batı Trakya Türk edebiyatında öykü türü, şiir gibi en çok gelişme gösteren türlerdendir. Toplumcu anlayış, edebiyatın diğer türlerinde olduğu gibi öyküde de kendini gösterir. Yerli Türk edebiyatının ilk yıllarına dek uzanan öykü türü **Mehmet Hilmi** ile başlar. Yerli Türk edebiyatı açısından bir ilki simgeleyen “Gündüz Nene” adlı öykü, zenci bir aileden olan bir kadını konu alır.

Batı Trakya Türkleri’nin toplumsal örgütlenmesinde öncül rol oynaması nedeniyle seçkin bir yeri olan Mehmet Hilmi, yirmi dokuz yıllık yaşamına çok önemli hizmetler sığdırır. İskeçe Türk Birliği’nin kurucusu olan yazar, uzun dönem yöneticilik, öğretmenlik, gazetecilik ve işçilik yapar. Yoğun bir şekilde yürüttüğü çalışmaları nedeniyle yönetimin hedefi haline gelir. Uzun süren sürgün hayatından yorgun düşer ve genç yaşta vefat eder.

Edebi kişiliğiyle daha çok ilgilendiğimiz yazarın yaşadığı dönem, öykü türünün ve genel anlamda edebiyatta bir arayışın başlaması için, siyasi ortama rağmen, müsait imkanlar sağlar. O dönem itibariyle yakın zamana kadar, Osmanlı devletinin ikinci büyük kültür merkezi olan Selanik’in yakınlığı gözönüne alındığında, böyle bir arayışın umut verici olduğu anlaşılır. Unutmamak gerekir ki, Milli Edebiyat hareketinin önde gelen isimlerinden Ömer Seyfettin (“Mehdi”) gibi o yöreye yakın bir çok yazarlar, eserlerinde Batı Trakya’dan bahsederler.

Mehmet Hilmi’nin iyi bir Türkçeyle kaleme alınmış bu ilk öyküsünden sonra bu tür, Mücahit Mümin ve Rahmi Ali’yle gözle görülür bir sıçrama içine girer. Mücahit Mümin ve Rahmi Ali’den başka Mustafa Tahsinoğlu, Hüseyin Mahmutoğlu, Hüseyin Alibabaoğlu gibi imzalarla öykü geleneği giderek güçlenir. Ancak yerli Türk edebiyatında öykü türü, en önemli hamlesini, 90’lı yıllarda Şafak dergisinin kurulmasıyla yapar. Ondaki önceki dönemde azınlık basınının sayfa sıkıntısı nedeniyle yayınlanması güç olan öyküler, Şafak dergisinin kurulmasıyla yurtiçinde ve yurtdışında önemli bir okuyucu kitlesine ulaşma olanağı elde eder. Şafak dergisi ayrıca edebiyat meraklılarının denemelerini, çalışmalarını yayınlama adresi olur. Yer yer edebi tenkide de yer verilen dergi, kısa sürede geniş bir okuyucu kitlesi kazanır

Batı Trakya öykü türünde işlenen konular, şiirde işlenen konularla büyük bir benzerlik gösterir. Toplumsal konuların ağır bastığı öykülerde savaş, göç, aşk, yalnızlık, Yunanlılarla Türkler arasında iyi komşuluk ilişkileri, Batı Trakya

Türklerinin en önemli gelir kaynağı olan tütün, öğretmen öğrenci ilişkisi (okul), çocuk gibi konular işlenir.

Yerli Türk edebiyatının ilk dönemine ait manzum ve mensur öyküler vardır. Bu öyküler çoğunlukla, öğretici nitelikler taşıyan çocuklara yönelik öykülerdir. Rahmi Ali'nin “Ay ile Güneş” adlı öyküde, mitolojik öğelerle bezenmiş, iki çocuk arasında geçen sevgi olayı anlatılır. Rahmi Ali'nin ödüle layık görülen bu öyküsü, başarılı üslûbuyla dikkat çeker. Yine aynı yazara ait, çocuklar açısından Yunan İç Savaşı'nın etkilerinin anlatıldığı “Korkulu Günler” adlı öyküsü gibi beğeni kazanan çok sayıdaki öykülerinden sözedilebilir. Hüseyin Mahmutoğlu'nun “Cepheden Eve Giden Yol”, Alırıza Saraçoğlu'nun “Tarihî Müthiş Bir Rüya”, “İstanbul'un Ayasofya Öyküsü”, Nurten Akpınar'ın “Buyurun Beyler Almanya'ya”, Mustafa Tahsinoğlu'nun “Vize”, “Yuva”, Mücahit Mümin'in “İsmail Kaçmış”, “Kanca” v.b. öyküler, Batı Trakya Türk edebiyatında öykü geleneğine önemli bir güç katıp bu türün önünü açar.

Yukarıda da belirtildiği gibi, yerli Türk edebiyatının gelişmesine lokomotif görevi yapan Şafak dergisinin yayın hayatına başlamasından sonra, bütün edebiyat türlerinde olduğu gibi, öykü türünde de yoğun bir etkinliğin başladığına tanık olmaktayız.

Batı Trakya Türk edebiyatı açısından yeni bir dönem olarak kabul edebileceğimiz bu dönemde, önceki dönemlerden gelen yazarların yanısıra, yeteneklerini ortaya koyan yeni yazarların da yetiştiğini görmekteyiz.

Yunancadan şiir çevirisi yaparak edebiyatla tanışan Abdurrahim Subaşılar, öykü türüne de ilgi duymaya başlar. Yerel ağızın özelliklerini taşıyan “Tatuaj Tarık” adlı öykü, Subaşılar'ın altı öyküsünden biridir. Bu dönemde öykü türünün kazandığı imzalar arasında Hakan Mümin'i de zikretmek gerekir. Yazdığı öyküler arasında “Garip Bir Yıldızın Öyküsü”, Süleyman'la Ayşe arasında geçen bir aşk konusunu işler. Şiir türünde olduğu gibi, öykü türünde de başarılı bir çizgi yakalayan Mehmet Dükkancı, “Neogöçmen Portreler”ve “Kir Antonis ve Thia Anula” adlı öyküleri ile dikkat çeker. “Zahide Abla” adını taşıyan öyküsü ile Emre Ahmet, öykücüler kervanına katılan gençlerdendir. “Özledi...Yeni Gelin...Seniha...Aradı” adlı öyküsü ile Münevver Nazım da adı anılanlar arasındadır. Ondan fazla öykü yazan Şükran Raif'in “8 Numaralı Kapı” ve “Gece Aydınlatıyordu Yüreğini” öyküleri ile öyküdeki kararlı yükselişini sürdürür. İsmi vermek istemeyip A rumuzuyla şiir yazan Batı Trakyalı, öykü (“Ağaç”) türünde de başarılı çalışmalarıyla göz doldurur. Son olarak da R.T.A.

rumuzuyla, yirminin üzerinde öykü yazan Batı Trakyalı bir öykü yazarının burada “Ah Nezahat Hanım Vah...” adlı öyküsünü de anabiliriz.

Görülüyor ki son dönemde, Batı Trakya Türk edebiyatında öykü türü, önemli bir aşama kaydeder. Bunda Kuşkusuz Şafak dergisinin payı vardır. Ancak edebiyatta bu dinamiğin asıl itici gücü, otuz, kırk yıl önce öğretmenlerle olduğu gibi, son yirmi yılda binlerce Batı Trakyalı gencin öğrenimini Türkiye’de yapmış olmasıdır. Yazar Rahmi Ali’nin dediği gibi, bugün ortaya konulan öyküler sayıca çok olmayabilir. Ancak Batı Trakya Türk edebiyatında nitelik bakımından öykü türü, ilk sıralarda bulunur.

Batı Trakya Türk öyküsünün şekil özelliklerine baktığımız zaman, düz yazıyla yazılmış öykülerden başka çocuklara yönelik olarak manzum öykülere de rastlamaktayız. Asım Haliloğlu’nun “Köylünün Verdiği Ders” ve “Altın Yumurtlayan Tavuk”, Hüseyin Alibabaoğlu’na ait “Batı Trakya’da Yaşanmış Bir Hikâye: Alibaba ve Kayıp”tan başka Alirıza Saraçoğlu’na ait “Hazreti İbrahim ve Mecusî” adlı çalışmaları sayabiliriz. Batı Trakya Türk öyküsünün başka bir özelliği, hepsi olmasa da bir çok öykülerin kısa olmalarıdır. Bu durum da Feyyaz Sağlam’ın ifade ettiğine göre, basın yayın olanaklarının sınırlı olmasından kaynaklanıyor⁶⁷

1. Öykülerde Ele Alınan Konular

Konuları bakımından Batı Trakya Türk öyküsünü incelediğimizde, bu türün yaşamın çeşitli alanlarına temas ettiğini görmekteyiz. Ancak yine de Batı Trakya Türk toplumunun özel şartları nedeniyle, toplumsal ağırlıklı konular önde gelir. Öyküde toplumcu anlayış, ekonomik, kültürel, sosyal ve siyasi sorunları içine alır. Bu konuları farklı bir şekilde görmek icap ederse; eğitim, özgürlük, hak hukuk, iş olanakları gibi bir toplumun iç içe olduğu konular şeklinde algılamak gerekir.

Toplumsal sorunlar bağlamında, öykülerde göç olgusunun çok önemli bir yer tuttuğunu görmekteyiz. Batı Trakya Türk toplumunda zaten yığılmış olan sorunlara toprak kamulaştırılması sorunu eklenince, bu durum göçü zorunlu hale getirir. Çünkü toprak, onların tek serveti, tek geçim kaynağıdır. “Batı Trakya (Yunanistan) Türkleri de yaşamlarını bir göç olgusu ve göç etme düşüncesi içinde geçirmişlerdir. Yaşadıkları topraklara hiç bir zaman kalıcı bir gözle bakmamışlardır. Yüzlerce köy

⁶⁷ SAĞLAM, Feyyaz- Türk Kültürü, Sayı 325, Yıl XXVIII, sayfa 307.

boşalmış, çeşitli dönemlerde toplu göç olayları yaşanmıştır. Şehirdeki bazı Türk mahalleleri hatıralarıyla birlikte silinip gitmiştir. Bu göç olayları önemsiz haberler olarak bazı basın organlarında görülmüş olsa bile, olayları yaşayanların dışındakileri pek etkilememiştir. Azınlık halkının yaşamış olduğu bu göç olayları, 1960'lı yıllardan sonra bazı Batı Trakyalı Türk hikâyecileri tarafından ele alınıp işlenmiştir. Doğal olarak Batı Trakya Türk hikâyeciliğinin ağırlıklı konusu “göç” olmuştur. Bu yüzden dolaydır ki Batı Trakya Türkleri edebiyatı, bazılarınca bir “huzursuzluk edebiyatı” olarak adlandırılmıştır. Bu saptama doğrudur. Huzursuz bir toplumun edebiyatı da elbet “huzursuz” olacaktır. Bu hikâyeler içinde başka sorunlar da işlenmiştir ama, göç konusu her zaman ağırlıkta olmuştur.”⁶⁸ Ancak edebiyatın dolayısıyla da öykünün ele aldığı konular, toplumsal olmakla sınırlı değildir. Aştan başka çoğu durumlarda bir arada yaşayan Türklerle Yunanlılar arasındaki komşuluk ilişkileri, bireysel konular, çocuk ilişkileri, köy hayatı v.b. konular, yerli öykünün temasını oluşturur. Ayrıca çocuklara yönelik öykülerde zaman, mekân ve kahramanların gerçeküstü nitelikler taşıdığı görülmektedir.

a- Toplumsal Sorunlar

Öykü türünde toplumsal konulara yöneliş, Mücahit Mümin, Rahmi Ali ve Mustafa Tahsinoğlu'yla başlar. Toplumsal konuların eksenini “göç” oluşturur. Çaresizliğin içinde kararan dünya, yeni umutlarla aydınlanıp yeniden kurulmaya çalışılır. Bu yeni umutlar, yeni dünyalar, genellikle anavatan Türkiye'dir. Ama yine de öyle kolay değil göç edip sıfırdan başlamak. O nedenle göç olayı, keyfi bir olay değil, çaresizliğin bir sonucudur. Bir çok ailevi sorunları beraberinde taşıyan göç olgusu, parçalanmış ailelerin acısını da içinde saklar. Mücahit Mümin, “14.30 Yolcu Treni” adlı öyküsünde, göç olayının psikolojik boyutunu incelerken, insanların içinde buldukları belirsiz durum karşısında tepkilerine de yer verir. Mücahit'in öykülerini değerlendiren Batı Trakya'daki edebiyat otoritelerinden “A” rumuzuyla tanıdığımız yazar, şu görüşlere yer verir: “Emine bir karanlığa, bir bilinmezliğe doğru yolculuğa çıkmak üzeredir. Baba da kaygılıdır bu arada. Kızını çok düşünceli bir durumda görünce, içinden “acaba yanlış mı yaptık” diye sorgular kendini. Emine, evlenecek

⁶⁸ Şafak dergisi, sayı 144, sayfa1, Mart 2004.

olan adamın fotoğrafına bakarken orada, Çavuşların Rahmi'yi görür. Nedenini anlamadan ağlamaya başlar. Bir yerde “14.30 Yolcu Treni” umutsuzluğa doğru bir yolcu taşıyacaktı⁶⁹.

Benzeri konuları büyük bir ustalıkla öykülerinde işleyen **Rahmi Ali**, Batı Trakya Türklerinde en çok öykü yazan isimdir. Memleket hasretiyle yanan insanların duygularını, kendi duygu ve gözlemlerinde birleştirerek yansıtır:

“Muhacir Osman!...Denizin uçsuz bucaksız ufkundaydı gözleri ve durmadan soruyordu.

-Hasan Çavuşlar'ın tarlasının başındaki kaynarca durur mu? Buz gibiydi suyu... Salardık içine bostanları...Ama yoktur artık. (Sonra bir umutla soruyordu yine.) Yoksam durur mu yerinde? Bazı memleketlilere sorarım, kimi yok der, kimi var. Konuşurlar karı gibi.”⁷⁰

Bir yandan öğretmenlik, bir yandan da yazarlıkla uğraşan **Rahmi Ali**'nin en çok ürün verip yazar olarak şöhretini borçlu olduğu tür, toplumsal konulu öyküleridir. Toplumunu iyi gözlemleyen yazar, insanları keşfedip onların iç dünyalarına açılmayı ve tahlil etmeyi çok iyi bilir. “Bir İstanbul Yolcusu” adlı öyküsü, azınlık eğitiminin içinde bulunduğu kimi sorunlara temas eder. Batı Trakya'da okuma imkanı bulamayan öğrencilerin Türkiye'ye gitmelerinin getirdiği sıkıntılar anlatılır. Rahmi Ali'nin yazdığı “Zor İş” adlı öykü kitabında yer alan yine “Zor İş” adını taşıyan öyküsü, ülkesi Yunanistan'dan Türkiye'ye bir göç olayını konu alır. Çaresiz kalan Batı Trakyalı Türk'ün taşınmaz malını Yunanlılara satıp karşılığında binbir güçlükler arasında Türkiye'ye yerleşme düşüncesinin konusu işlenir. Yazarın, göçü anlatan başka bir öyküsü de “Muhacir Osman”dır. Türkiye'ye göç etmiş bir yaşlının memleketine olan özlemi ve hasreti anlatılır:

“İkide bir:

-Hay gidi haay! diyordu. Demek Osman Aga'nı görmeye geldin? Hem de ta buralara!

Bir çayevinde,önümüzde örtüsüz küçük bir masa, karşı karşıya oturuyorduk. Deniz altımızda, bizden ötedeydi. Kıyıya yanaşmış tekneler, çalışan, gezen , duran insanlar, asfaltta karşılıklı akıp giden vasıtalar sessiz, renkli bir kargaşalık içindeydiler.

⁶⁹ Aynı eser, sayfa 2

⁷⁰ Şafak dergisi, sayı 144, sayfa 2, Mart 2004

Osman Aga simit tablasını hemen yanımıza, çayevinin alçak kuruntuluğuna dayamıştı. Baktığımı anlayınca ezilir gibi oldu, gülümsemeye çalışarak:

-Napçan, dedi, burda büle.

Yukarı, Çimentepe sırtlarına baktı, eliyle gösterdi:

Ne olur burda? Ekin mi misir mi? Büle işte burda. Benzemez bizim memlekete.

İskemlesinin kıyısına biraz sonra kalkıp gidecekmiş gibi ilişmişti. Gözleri yüzümdeydi hep. Sakalları uzamıştı.

-Otursana, dedim, rahat olsana.

-Abe düşünme beni sen; rahatım ben. Sen bak kendi rahatına.

Gülümsedim, o da gülümsedi. Garson çaylarımızı getirdi. Cebimden bir Yunan sigarası çıkardım, kendisine uzattım.

-İçmem gâvurun sigarasını, dedi. Sert gelir bana. Bazı memleketliler geldiklerinde verirler bana; İçmem. Abe napçam ben sizin cıgaranızı, derim onlara. Anlatın memleketi, anlatın akranları... Onlar gülerler hep. Almışlardır birer saat kollarına, ikide bir bakarlar saatlara işimiz var, derler. Falancayı görmemiz lâzım, falan. Anlamaz sanırlar beni. Onlar simitçi Osman Aga'nın yanında oturup konuşmaya tenezzül etmezler be. Ondan bakarlar saatlarına gene gene.

-Al sen, dedim. Ben hususi seninle görüşmek için geldim İzmir'e. Babamın tembihi var. Adaşımı nasıl nasıl görmelisin, dedi.

Sigarayı aldı, elleri titriyordu. Bir hayli uğraştı sigarasını yakmak için.

-Sahi be, dedi. Adaşım nasıldır? Onunla ne odunlar keserdik biz. Ah...Ah...Ah!..Bir görmeliydin. O zaman küçüktün sen. Kimi Karabayır'a kadar çıkar, "bubaaa, ormancı geldi gene" diye bağırarak karşılardın bizi.

Caddeden bir grup kadın gülüşerek geçtiler. Karşı balkonda bir kadın görüldü, çamaşırları toplamaya başladı. Garsonun insanı rahatsız edici sesi duyuldu:

-Çay biiir! Demliler üç olsun!..

Gözlerim Muhacir Osman'ın yüzündeydi...

Önümüzdeki kalın zaman perdesini aralayıp onun yıllar önce belligime kazılmış olan yüzünü anımsamaya çalıştım. O, deminden beri, bir türlü salınmadığı iskemlesine adeta çökmüş, gözlerini denizin uçsuz bucaksız ufkuna dikmişti. Kendisini rahatsız etmemek için uzun süre sesimi çıkarmadım. Bakıyor, o bildiğim, benim pek yakından tanıdığım Osman Aga ile bu Muhacir Osman arasında bir türlü bir benzerlik, bir yakınlık bulamıyordum.

Biz çocuklar Osman Aga, derdik kendisine; büyükler ve akranlarıysa Uzunların Osman. Köyde adı en çok duyulanlardan biriydi. Güçlüydü, açık elliydi. Alabildiğine de şendi. Çayır biçmede, bağ bellemede, odun kesmede onun üstüne yoktu. Birinin çalışkanlığını mı övecekler, tıpkı Uzunların Osman, derlerdi. Ramazanda, bayramda davul mu çalınacak, bunu Osman Aga'dan başka becerecek birini kimse düşünmezdi. Hele "Bu Ramazan, davulu yine Uzunların Osman çalacak" dediler miydi biz çocukların bayramı olurdu. Bilirdik ki bizim çok sevdiğimiz manileri yine söyleyecek, hatta güzel havalarda sahur vakti dolaşırken ardı sıra gezmemize ses çıkarmayacak. O ne ses, ne canla başla davul çalmaydı öyle. Her kapıda durur, birer ikişer mani söyler, aynı şevk, aynı heyecan bir boyunca sürerdi. Gerek sahur vakitleri, gerekse bayram sabahları olsun, en çok sığırtmaç Hasan'ın kapısında durur, en güzel manileri de belki orada söylerdi. Raife Teyze sırtında yeni feracesiyle merdivenlerde görünür, krem başörtüsünün ucunu bir eliyle çenesinin altına tutturmaya çalışırdı. Elini çene altından çeker çekmez yeniden iki yana düşerdi başörtüsünün uçları, ince zarif boynu, harbollunun güvezi vurmuş ak gerdanı görünürdü. Bütün çocuklar susardık o ara, davulcu Osman Aga'nın ağzından çıkacak sözleri beklerdik; ya da bana öyle gelirdi. Sırtmaç Hasan'ın karısı Raife, elinde dört ucu işlemeli al mendil, merdivenler üzerinde saygıyla beklerdi. Gür tatlı bir ses bozardı sessizliği, ardından davulu tokmağı hızla inip kalkardı:

"Gökten indi bir yeşil melek/ Elhamdülillahi tebarek /A benim canım sultanım/ Bayramınız olsun mubarek"

.....

Bizim viranelikler (evler) ne alemde? Bozmuş, yenilemiş kalba Hacıların Bekir onları. Sen belkim de hatırlamazsın, çok çiçek vardı haremde. Papatkeler, hem de kır meneşeleri. Var mıdır gene haremde?

-Olduğu gibi duruyorlar, diyordum. Hatta kafesler bile. Çocuklar baharda ilk menekşeleri sizin avludan koparıyorlar yine. Bekir, avlunun günbatısına yaptı yeni evi. Hani bir iğde ağacı vardı eskiden, onun olduğu yere. Sizin evler olduğu gibi duruyor.

Seviniyor, dünyalar kendisine verilmiş gibi oluyordu.

-Uğlum Ali, getir bize iki çay gene.

-Ne o Muhacir Osman, bugün doğum günün müdür nedir?

Duymuyordu Osman Aga.

-Sıgırtmaç Hasan ne yapar? Sağ mıdır divane? Karısı Rayfe?.. Onun sağ koluna inme inmiş dediler, doğru mu?

-İkisi de iyi diyorum. Bir ara Raife Teyze'nin sağ koluna bir tutukluk gelmişti ama, önemli bir şey değil, demişti doktorlar.

Soruyordu Osman Aga. Bayram sabahlarını, hıdrellez günlerini, kuyuların işleyip işlemediklerini, akranlarını, evleri, sokakları, bazı belli başlı ağaçları soruyor, bunlarla ilgili en ayrıntılı bilgileri öğrenmek istiyordu. Bir ara sustu. Gözleri uzaklarda, denizin sonsuz maviliklerindeydi. Ardımızdaki masalarda müşteriler konuşuyorlar, garsonun o insanı rahatsız edici sesi ara sıra duyuluyordu. Uzakta bir plak satış mağazasından dokunaklı bir kadın sesi ta bize kadar geliyordu. Osman Aga ağır ağır döndürdü başını bana doğru. Dudakları kıpırdadı. Son sözünü söylemeye hazırlanan bir idam mahkûmu gibiydi. Güçlkle yutkundu.

-Karaçalılar... Mezarlığın sağ üst köşesinde çok karaçalı vardı bir zamanlar... Gene var mı?...

Hanidir bekliyordum bu soruyu. Hazırlıklıydım.

-Karaçalı ne gezer orda? dedim. Büyük bir gül ağacı var. Öyle güzel açıyor ki...

Elini uzattı.

-Ver bana o gavurun sigarasından, dedi. Sert olsun. İsterse yaksın gırtlakımı!...⁷¹

Öykünün önemli bir bölümünü alıntıladık. Bu bölümden de anlaşıldığı gibi, farklı boyutlarda ele alınan konuların bir ortak yönü vardır. Bu da toplumdur. Öykünün başkahramanı olan Muhacir Osman, göç olayının en çok psikolojik boyutlarını canlandırır. Göçe yol açan nesnel nedenler de değerlendirilir. Bu da işin başka bir yönüdür. Yazar bu öğelere bağlı olarak, insanın belleklerinde kazılan çocukluk anıları, toplumun geleneklerine ve o geleneklerden uzak yaşamının psikolojik boyutuna işaret eder.

Rahmi Ali, öykülerinde toplumsal konuları, öykü içerisinde gelişen diğer olaylarla bir bütünlük içerisinde ele alır. Yazar, toplumsal konuları, nostaljik öğelerle bütünleştirir. Yunanistan'da iç savaş yıllarında ölümden kurtulabilmesi için Türkiye'ye göç etmekten başka seçeneği olmayan öykünün kahramanı olan Muhacir

⁷¹ ALİ, Rahmi- Muhacir Osman, sayfa 50, Şafak Dergisi Yayınları Gümölcine (Komotini) 2002

Osman'ın çok yönlü serüveni, detaylı olarak anlatılır. Öykü içindeki bir birine bağlanmış yan ögeler, yazarın anlatım gücünü sergiler.

Toplumun kanayan bir yarası olan eğitime ilişkin düşünce ve kaygılarını, gerçeklerden yola çıkarak işleyen **Mustafa Tahsinoğlu**, “Yuva” adlı öyküsünde azınlık ileri gelenlerinin tutumlarını eleştirerek hatalı tercihlerine dikkat çeker. Küçük çocukları, azınlık toplumuna ait olmayan bir eğitim ortamına göndermenin doğurduğu sakıncalı sonuçlar üzerinde duran Tahsinoğlu, bu durumun yabancılık çeken çocuklara, Türk toplumuna yabancı olan davranışlar kazandırdıklarını belirtir.

Türk toplumunda yine eğitim konusunu çarpıcı örnekler vererek işleyen **Ali Rahmi**, “Bir İstanbul Yolcusu” öyküsünde, Yunan yetkililerinin azınlık sorununu örtbas eden açıklamalarının arasında eğitim sorununa, göç olgusuna parmak basar. Öyküde, eğitim olanaklarının yetersiz olması karşısında çocuklarını Türkiye'ye göndermek zorunda kalan azınlık insanının karşılaştığı çeşitli güçlükler anlatılır.

Rahmi Ali ayrıca, öykülerinde Türklerle Yunanlılar arasında oluşan komşuluk ve dostluk ilişkilerini dikkat çeken bir başarıyla çizerken sevgi ve dayanışmayı ön plana çıkarır. “Eleni'nin Gözyaşları”nda güzelliğine hayran olduğu Eleni'nin özürülü çocuğu yüzünden acısını paylaşır.

Şafak dergisi sahibi **Mücahit Mümin**, Batı Trakya Türklerinde edebiyat ortamını oluşturanlar arasında önde gelen isimledendir. Özellikle öykü türünde öncül bir rol üstlenmiş olan yazarın öyküleri, yurtiçinde ve yurtdışında büyük ilgi ve yankı uyandırmış, Batı Trakya'da öykü geleneğinin kaliteyi kovalayan bir aşamaya gelmesinde önemli katkıları olmuştur. Öykü türünden başka deneme, günce ve gezi anıları olan Mücahit Mümin'in bu çalışmalarında, toplumsal konular ön plana çıkar. Zaten yazar olarak da kendisi, olaylara toplumcu bir anlayışla yaklaşır. Renkli kişilikleri öykülerine taşıyan yazar, onları en ince ayrıntılarına kadar tahlil eder.

Yazdığı öyküler arasında “Almanyahılar” ve “Tulumba”da, yaşanan sosyal değişim içinde, aile fertleri arasında farklılaşan değer yargıları anlatılır. Yine sosyal konulu bir öykü olan “Kanca”, yazarın gözlemlerine dayalı gerçekleri sergileyen bir öyküdür. Batı Trakya'da fakir aileden gelip işsiz olan bir gencin kendini kurtarmaya çalışması, ancak daha sonra bir aşk olayı yüzünden içine düştüğü durumu anlatır.

Bir dönem Batı Trakya'da gençler arasında işsizlik, sorun olmaya başlar. Baskılar, yoğun olarak devam eder. Almanya'ya gitmek, gerçekleşmesi zor bir düşür. Çare olmaktan uzaktır. Atina'daki gemi şirketleri, yük gemilerinde çalışacak işçi ararlar. Buralarda çalışmak isteyenlerin amaçları da ortaktır: bir yandan dünyayı

dolaşmak, bir yandan da para kazanmak. Bu durum Batı Trakya'da özellikle Türk gençleri arasında çekici bir hal alır. “Kanca” yoksul bir aileden gelir. Bir süre gemilerde çalışıp sonra memleketine dönen gençlerdendir. Sonra aşık olduğu bir kız yüzünden işleri umduğu gibi gitmez:

“Abiciğim, bir cıgara versene...

Hiç düşünmeden hemen ceplerimi yokladım!... Bunu anladığım anda bu davranışına kızdım. Bir de, hekimlerin yasakladığından bu yana üstümde sigara taşımadığımı anımsayınca, kızgınlığım daha da arttı. İçimden verdim veriştirdim; kendimi bir güzel payladım. Bir başkasının karşısında boşa yakalanmak...Hoşa gidecek bir durum değildi. Adamakıllı canım sıkıldı. Sabahları, zaten burnumun ucunda, kaçmaya hazır duran keyfimi, birden uçup gitti.

Karşıma çıkarak, sabah sabah keyfimi kaçıran adama, can sıkıntısıyla, şöyle üstünkörü bir göz attım. Ellili yaşların eşiğinde görünüyordu. Saçı sakalı birbirine karışmıştı. Yüzünde gülümsemeye benzer çarpık bir sırıtma vardı. Ağzındaki dişlerin yarısı dökülmüş, dökülmeyenler de çok sigaradan sararmıştı. Gülümsemesini çarpıtan durumun nedeni buydu. Kısacası, tepeden tırnağa, hiç de iç açıcı bir görünümü yoktu. Bu kez kızgınlığım ona yöneldi. Sabah sabah, daha aklımı başıma devşirmeden, ne diye karşıma çıkmıştı. Üstelik,sanki kırk yıllık dostumuz gibi; öyle bir havayla benden sigara istiyordu. Tanıdığım biri değildi! Terslemeye benzer bir sesle:

-Kullanmıyorum... dedim.

Bir kaç gündür, alışılmışın dışında süren aşırı sıcaklar yüzünden, yolumun biraz uzamasına karşın, hiç olmazsa bir bölümünü sık ağaçların serin gölgesinde yürümüş olduğum için, işe gidip gelirken parktan geçiyordum. Bu adam da, daha sabahtan çöken bu vıcık vıcık sıcaklar gibi yapışkan ve bunaltıcı biriyse; yandık! diye düşündüm. Yağmurdan kaçarken doluya tutulmak işte buna derlerdi. Neyse, korktuğum başıma gelmedi. O hiç sesini çıkarmadan yolumdan çekildi; gidip az önce oturduğu oturağa oturdu. Yalnız, bir kaç adım uzlaştıktan sonra, arkamdan bağırdı:

-Abiciğim, desene senden de hayır kalmamış!...

Dönüp arkama bakmadım. Onunla uğraşmaya hiç niyetim yoktu. Yeteri kadar keyfimi kaçırmıştı zaten. Yürüdüm...

Onunla uğraşmaya hiç niyetim yoktu ama, yolda yürürken, bir yandan da kafamın bir yerlerinde, durmadan onunla uğraşmakta olduğumu anladım...

-Abiciğim, bir cıgara versene!...

Bu seste bana yabancı olmayan bir tını vardı. Bu kesindi. Belki ilk baştan beni durduran, bana bilinçsizce ceplerimi yoklatan da buydu.Evet, kesin öyleydi. Bunu şimdi açıkça algılayabiliyordum. Bu ses bana yabancı değildi. Ama, beynimin ve belleğimin tüm çabalarına karşın, onu nereden tanıdığımı bir türlü çıkartamıyordum...

Park çıkışının üç yüz adım kadar ötesindeki kavşakta durup yayalar için yeşil ışığın yanmasını beklerken de hep bunu düşünüyordum. Kafamda başka bir düşünceye yer kalmamıştı. Beynim, durmadan belleğimin karanlık noktalarını tarayarak, ille de bu sesin sahibini bulmaya çalışıyordu. Bu düğümü çözememsem sanki kafam çatlayacaktı. Sonunda, tam umudumu kestiğim bir anda, nasıl olduysa oldu, yeşil ışığın yanmasıyla birlikte birden kafamın içi de aydınlanıverdi. Düğüm çözülmüştü!... Nerdeyse sesli olarak bağıracaktım. Kendimi zor tuttum. İçimden:

-Kanca!... diye bağırdım.

Parkta karşıma çıkan adam Kanca Hüseyin'di. Bu ses onun sesiydi. Bundan şimdi hiç kuşku yoktu. O beni tanımişti. Ama nedense kendini bana tanıtmamıştı.Belki benim de kendisini tanıdığımı sanmıştı. Oysa, bir "Yes, gut!" deseydi, yeterdi; onu hemen tanıyacaktım...

Herkes karşıya geçerken ben gerisi geriye döndüm. Yolumun üstündeki tütüncüden bir paket sigara satın alıp yeniden parka girdim. Ama burada beklemediğim bir durumla karşılaştım. Kanca Hüseyin'i bıraktığım oturak şimdi boştu! Çevreme bakındım...Onu hiç bir yerlerde göremedim. Bozuldum. Şimdi de düş kırıklığına uğramıştım...

Boş oturağa oturup düşünmeye başladım. Böylesine duygusal davranmama bir anlam veremiyordum doğrusu. N'olmuştu sanki!...Kanca Hüseyin bir yakınım, ya da sıkı bir dostum muydu!..Hayır, değildi. O, benim için, yıllar öncesinden tanıdığım, renkli bir kişilikti sadece. Ne fazlası, ne de eksigiyle. Öyleyse bana ne oluyordu...Acı acı güldüm. Olan şuydu. Öyle bir yaşa gelmiştik ki, yaşamın güzelliklerinin gençliğimizle birlikte geride kaldığını sanıyor; bize gençliğimizi anımsatan en ufak anılara bile dört elle tutunuyorduk.Bunun böyle olmadığını bilmek önemli değildi. Aslında yaşamın her anı güzeldi. Yaşlanmakla tükettiklerimiz yaşamın güzellikleri değil, olsa olsa umutlarımızdı. Umutlarımız, gençliğimizin ne kadar harcasak, tükenmek bilmeyen sermayesiydi. Ya şimdi!...Kanca Hüseyin benim gençliğimden bir anıydı. Ama bugün gördüğüm kadarıyla o tüm umutlarını yitirmişti. Buna üzüldüm. Oturduğu bu oturaktan kalkıp gitmemiş olsaydı kendisine soracaktım. Değer miydi?... İster istemez gerilere gittim. Yirmi beş yıl öncelerine...

.....

O yıllar, baskıların çok yoğun olduğu yıllardı. Azınlık insanının, özellikle gençlerin önü, her yönden tıkanmıştı. “Almayacılık” da, şimdiki gibi, pek öyle kolay bir olay değildi. Yunanistan Avrupa Topluluğu’na henüz daha üye olmamıştı. Çıkış yolu olarak Almanya’yı düşünenler azdı. Bunun bile gerçekleşmesi için, bir sürü işlemlerden geçilmesi gerekiyordu da ondan. İşte o yıllar içinde bir “gemicilik” olayıdır konuşulmaya başlandı. Atina’daki şirketler, buradaki temsilcilikleri aracılığıyla, gemilerde, özellikle de yük gemilerinde çalışacak gençler arıyordu.”.....

.....

-“Merhabayın!... diye selam verdi.

O zaman tanıdık. Bu Hüseyin’di! Herkes ayağa kalktı:

- Ooo, Hüseyin! Hoşgeldin!.. diyerek kendisini hoşladık. Birileri sordu:

- Ne içersin...

Hüseyin oturduktan sonra:

-bir bira içeyim, dedi. Tamam. Yes, gud!..

kahveci birayı getirdi, sonra ekledi:

yes, gud, yok! dedi. Kusura bakma...Onu zaten anlamadım...

Hüseyin, bıyık altından güldü.

-yes, gud! Evet, iyi! demek, dedi. Yani, tamam! İngilizce!...

.....

-Bu ne, ba Hüseyin!..

Hüseyin şöyle bir gerindi:

-Kanca! dedi. Yes, gud!..

Bu, bir “gemi demiri” dövmesiydi. Hani gemilerin limanlara yanaştıklarında attıkları demir...ya da çapa. Hüseyin buna “Kanca” demişti. O günden sonra Hüseyin’in adı, “Kanca!” oldu; kaldı...”

.....

“Ancak, kendisini son olarak gördüğüm o yaz, Kanca, tüm bu beklentileri boşa çıkararak, değişik bir kişiliğe bürünmüştü. Her çeşit kışkırtmalara karşın, bir türlü poker oyununa yanaşmıyor; ardı arkasına içtiği birayı da artık ağzına bile koymuyordu. Günlerini, çınarın altında bir köşede, yalnız başına, sessizce oturarak geçiriyordu... Söyleti hemen yayılıverdi:

-Kanca sevdalanmış!..dediler.

Olayı, perde arkasından biraz araştırdım. Doğruydu. Köyde “Dul Halime” dedikleri bir kadın vardı. Bunun da bir kızı; Şefika...Kanca, işte bu kıza takılmıştı! Kendilerini biliyordum. Ana-kız birbirlerine çok bağlıydılar. Ayrılacak gibi değil. Bu yüzden Şefika, nerdeyse kapıda kalma yaşının eşğine gelmişti. Huyları da değişik insanlardı. Konu komşuyla hiç uyum sağlayamadıkları söyleniyordu. Kanca, arslan gibi bir delikanlıydı. Şefika'nın pek öyle bir dış güzelliği de yoktu. Kız kurusu bir şeydi. Şaşıtm. Ama Kanca'ya bir şey diyemezdim. İşime de girmiyordu aslında. Gönüldü bu. Nereye konacağı belli olmuyordu...”

.....

“Ben kendimle maytap oynatmam. Ağızlarımı kapattım. Bak ağabiciğim, kuru bir “Olmaz!” deselerdi, hiç kızmazdım. Yes, gud! Derdim. O kadar. Alır başımı giderdim. Ama “Bırak o kopartmayı! O, hane bakamaz...” demeleri, beni çok yaraladı. Ben bu sözün altında kalmam...Yalnız anacığima acıyorum...

Bu yara ile bu, çılgınca bir davranışa da kalkışabilir, diye düşündüm. İçten içe endişelendim. Onu yatıştırmak için:

-Boş ver be Hüseyin! dedim. Değer mi?..

Sözümü kesti:

-Yok, yok, ağabiciğim! dedi. Sen anlamıyorsun. Ben bunun altında kalmam...

Sonraki gün duydum. Gerçekten kalmamış. Hem de ilginç bir yöntemle. Analattılar; çok hoşuma gitti. Sabah erkenden köyün bakkalına uğramış. Bir çuval pirinç, bir çuval şeker, bir teneke de zeytinyağı almış, bunları yanında getirdiği el arabacığına doldurduktan sonra, götürüp, “...O, hane bakamaz!” diyen ana-kızın kapısının önüne bırakmış...Sonra da, keyifli bir ıslık tutturarak, çekip gitmiş...

Gidiş, o gidiş...Kanca'yı bir daha köyde gören olmadı. Ne de sonraki yıllar içinde kendisinden bir haber alabildim...

Bu sabahki karşılaşmamız olmasaydı, onu unutmuş gitmiştim...”⁷²

b- Bireysel Konular

Öykü türünde toplumsal konuların yanı sıra, bireysel konulara da temas eden bir çok yazarın çalışmalarına rastlanır. Bu öyküler aşk, yalnızlık, ölüm ve çocuk gibi konularda yoğunlaşır.

Aşk: Batı Trakya Türk edebiyatında aşk konusu, toplumsal sorunlardan sonra en çok ele alınan konudur. Güzellik, estetik ve psikolojik boyutun ön plana çıktığı aşk

⁷² Şafak dergisi, sayı 109, sayfa 9, Ocak 2001

konulu öykülerde kahramanlar genellikle Türk toplumuna mensup kişilerden oluşur. Çeşitli olaylar etrafında işlenen aşk, kimi zaman hüsrana olur, kimi zaman da dillere destan olur. Kimi zaman aşk, gerçek bir olayı yansıtır beraberinde sevgi, heyecan, gözyaşı içerir ve ölümle noktalanır, kimi zaman da platonik olmaktan öteye gitmez.

Toplumsal konulu öykülerde olduğu gibi aşk konulu öyküleriyle de dikkat çeken yazarlardan Rahmi Ali, “Emel” ve “Tütüncülerin Gelini”, Hakan Mümin, “Garip Bir Yıldızın Öyküsü”, Mustafa Tahsinoğlu “Şerefede”, Şükran Raif, “Mustafa’ların, Emine’lerin Hikâyesi” adlı öyküleriyle dikkat çekerler.

Rahmi Ali, “Tütüncülerin Gelini”nde gizli aşk temasını, göç olgusuyla birlikte ele alır. Öyküde büyüyen, gelişen ve beraberinde umutlar ve acılar taşıyan gizli bir aşk işlenir. Bu aşk, beklenmedik bir şekilde kızın Türkiye’ye gelin olmasıyla son bulur.

Platonik bir aşk konusunu Mustafa Tahsinoğlu, “Şerefede” adlı öyküde işler. Bir din görevlisinin Leylâ adında bir kıza aşık olması anlatılır. Yazar, öykü içinde geçen hem dış alemi, hem de öykü kahramanının iç dünyasını büyük bir ustalıkla tasvir eder.

Şükran Raif, diğer öykülerinde olduğu gibi, aşk konulu öykülerinde de başarısıyla göz doldurur. “Mustafa’ların, Emine’lerin Hikâyesi”nde on yedi, on sekiz yaşlarında iki gencin birbirlerini sevmeleri ve âşık olmaları anlatılır. Öyküde yan öge olarak büyük kızını Türkiye’ye gelin gönderen babanın düşünce ve duygularına yer verilir. Kızın babası, hiç olmazsa ikinci kızını yakınında tutarak ileride torunlarını sık sık görebileceğini düşünür. “...Babam farkına varır, ancak belli etmezdi. Beni kırmaktan çekinirdi. Bursa’ya gelin giden ablamdan sonra umudu beni memlekette kalacak bir gençle evlendirmek, torunlarını hiç değilse haftada bir kez görebilmektir”. Ancak baba, ikinci kızını da göç etmekten alıkoymaz.

“Mustafa’nın askere gitmesine kırk-kırk beş gün vardı. O akşam motosikletinin sesi duyulmadı. Mustafa görünürlerde yoktu. Yine bir aksilik çıktı, gelemedi, diye düşünüyordum. İçimi anlaşılmasız bir korku, yüreğimi ise ateş sarmıştı. Böyle üç beş gün geçti. Gelen yok, Mustafa görünmüyordu. Onu tanıyan hiç kimseyi bilmiyordum. Kime, nereye sorsaydım? İçimdeki anlatılmaz korku, biraz daha büyüyordu. Her an kötü bir şey duyma korkusuyla yaşıyordum. Olmadık şeyler geliyordu aklıma. Hiç bu kadar zaman gelmemezlik etmemişti. Acı haber tez duyulur, deyip içimi ferah tutmaya çalışıyordum. Ama ona bir şey olmadıysa neden gelmiyordu? Aradan bir hafta daha geçti. Mustafa’yı son gördüğümünden bu yana

geçmiş kahredici on beş gün. Artık akşam üstleri kapı önüne çıkmaz olmuşum. Beni dışarıya çeken hiç bir şey kalmamıştı. Ayrıca için için kızılıyordum da.

Bir sabah kapı çalındı. Koşup açtım. Hacı Molla'nın gelini Ayşe:

-Bu teyze sizi arıyor, dedi, yanındaki yabancı kadını göstererek. Buyur ettim. Halinden içeri girmeye zaten niyetli olduğu belliydi. Hal hatırdan sonra Mustafa'nın halası olduğunu söyledi. Kalbim çarpmaya başlamıştı. Ne haberle gelmişti acaba? Sözü hiç uzatmadı. Mustafa on beş gün önce hiç kimseyle vedalaşmadan ani bir kararla Türkiye'ye kaçmıştı. Gittikten bir hafta sonra da haber salmıştı: Emine meraklanmasın, sözüm sözdür diye.

Yüreğime su serpildi o an. Sonra da zavallı, evet zavallı babamı düşündüm. Haftada bir görmeyi arzuladığı torunları geldi aklıma. Hayallerine bu kez yine kar yağmıştı. Çünkü benim yerim Mustafa'nın yanındaydı. Ondan ayrı kalmayı hiç mi hiç düşünmemiştim.⁷³

Batı Trakya Türk öyküsünün en belirgin yönü, ya da ortak yanı nedir, diye sorulsa, kuşkusuz herkes “göç” diye cevap verir. Çünkü göç olgusu, toplumun her kesimini, her bireyini az veya çok etkilemiştir. Bu durum da aynen öykülere yansır.

Çocuk: Batı Trakya Türk edebiyatında çocuk, ilk yıllardan beri önemli bir yer tutar. O nedenle çocuklara yönelik ya da çocukları konu alan yazılmış şiirler olduğu gibi çocuğu anlatan, onun dünyasına temas eden öykülere de rastlanır. Bu tür öykülerde hâkim anlayış, çalışan, beş kuruş para kazanmak düşüncesinde olan çocuklara karşı bir acıma, bir sempatiden ibarettir. Çocukların gözlemlerine geniş yer verilerek yoksulluk içinde geçen yaşamlarından kesitler verilir.

Mustafa Tahsinoğlu, öykünün kahramanlarından Ali'nin küçükken yaşadığı bir anısını öyküleştirebilir. Batı Trakya'da kıtlığın kol gezdiği bir dönemde, dedesinin kendisine vaadettiği hediye için tarla işlerine yardım eden Ali adındaki bir çocukla, savaş nedeniyle babası askere alınmış Tufan adındaki fakir bir çocuğun yaşamlarından kesitler sunulur. Savaşın bitmesini ve babasının sağ gelmesini bekleyen çocuğun kötü haberi alması üzerine onun psikolojik durumu ve arkadaşının tepkisi anlatılır.

“İşte şu yoldan giderdi suya...

⁷³ Şafak dergisi, Sayı 139, sayfa 10, Ekim 2003

(Eşeği suyun içine çekmiş, varilleri doldurmuştu. Eşek dönerken suyun içine düşmüş, onu kaldırmaya çalışıyordu. O sırada Hacı İmam'ın büyük oğlu arabayla suya gelmişti. Daha arabayı çekmeden: Çek o eşeği önümden” diye haykırmıştı. Sonra hemen arabadan atlamış, elindeki övendirile eşeğe var gücüyle vurmuştu. Eşek de bir koşu sarıçalıların arasına gitmişti. İşte orada ayağına sarıçalılar batmış, düğünük olmuştu...

Tüm bunlara acıyla karışık bir merakla katlanmıştı. İşin ucunda hediye vardı. Tütün ekimi sonunda bir gün dedesi çağırmış, hediyesini vermişti. Bu bir kısa pantolundu. Pantolonu kolunun altına kıstırılmış, eve dönerken Tufan'ı görmüştü. Ona doğru koşmuş:

-Bak, dedem bana hediyesini aldı! Bir pantolon! Artık kara dondan kurtuldum...

Arkadaşının ağlamış olduğunu görünce:

-Niye ağladın?.. Ne oldu?.. diye korka korka sormuştu.

-Zabitten mektup geldi. Babamın eşyalarını göndermişler. Babam vurulup ölmüş! demişti hiçkırıklarla...

Ali bunu duyunca elinden pantolonu fırlatıp atmış, sınıksıkı sarılmıştı arkadaşına. Hiç ayrılmayacakmışçasına...) ⁷⁴

Görüldüğü gibi Batı Trakya Türk edebiyatında, edebi tür ne olursa olsun, işlenen konular ne olursa olsun, mutlaka toplumcu bir anlayış, ya da toplumsal düzenle bir bağlantı göze çarpar. Bundan her zaman, her yerde olduğu gibi çocuklar da nasibini alır.

Öykülerinde çocuk konusuna güçlü üslûbuyla ve başarılı iç ve dış âlem tasvirleriyle dikkat çeken **Rahmi Ali**, “Karpuz Satan Çocuk” adlı öyküsünde, bir çocukluk anısından yola çıkılarak, karpuz satan bir çocuğun durumuyla bir bağlantı kurulur. Öyküde Recep adındaki kişinin çocukluk döneminde yaşanan yokluk ve sıkıntılar karşısında babasıyla şehre gidip odunlarına sokak sokak alıcı aramaları anlatılır. Recep kendi çocukluk dönemini anımsayarak çocuğa yardımcı olmak ister.

“- Haydi, bostancı!...

Neredeyse akşam oluyordu. Çocuk bir daha bağırdı. Traktörün sesi daha yakından duyuldu, geldi, tam karşı yolun karşısında durdu. Recep, küçük çocuğunu traktörün yanına gönderdi.

⁷⁴ Aynı eser, sayfa 9.

-Git, söyle, dedi, traktörü buraya sürsünler.

Çocuk gitti, adam traktörü yanlarına sürdü, durdu.

-Kolay gelsin arkadaş.

-Allah razı olsun, dedi Recep.

Gitti, karpuzlara baktı. Yüz kilo kadar bir şey kalmıştı.

-Hepsini alıyorum, dedi. Ne gelirse... İster çek, ister öyle, götürü usulü. Nasıl istersen.

Çocuğun gözlerinin içi güldü. Sevindiği her halinden belliydi. Karpuzları indirdiler, parasını ödedi, traktör çekildi. Adam:

-Sağ ol arkadaş, dedi. Vakitle evimize varacağız.Karpuzları güle güle yiyin. Benden geçmişse kat kat helâl olsun.

-Yolunuz açık olsun, dedi Recep. Siz de paradan hayır görün.

Birazdan karısı geldi.

-Ayol, dedi, senin başına sıcak vurmuş bugün. Bu kadar karpuzu ne yapacaksın?

Recep mutlu mutlu gülümsedi. “Yeriz,” dedi. “Karpuz iyidir.” Sonra, uzaklaşmakta olan traktörün ardından baktı. “Şu çocuk var ya,” dedi, “O olmasa karpuzların hepsini almazdım. Ama o çocuk!...”⁷⁵

Kadın bir şey anlamadı. İki çocuğuyla birlikte karpuzları taşımaya başladı.(2)

Rahmi Ali'nin öykülerinde, yalın ve akıcı anlatımın yanı sıra insani boyut çok önemli yer tutar. Öykülerinden insan sevgisi hiç eksilmez. Tersine onu büyüten ve yayan bir güç her zaman sezilir.

Yalnızlık: Yerli öyküde yalnızlık teması, başlı başına bir konu olarak karşımıza çıkmasa da öykü içinde yalnızlık çeken karakterlere sıkça rastlanır. Yalnızlığın kaynağında olağan durumlar dışında, toplumsal düzenin neden olduğu yalnızlık olayları unutmamak gerekir. Yalnızlık olayları, ya göç nedeniyle parçalanmış ailelerin durumundan bahsedilir, ya da memlekette iş bulamayan bir çok Batı Trakyalının Almanya, Avustralya v.b memleketlere gitmeleri veya da aylarca bir kara parçası görmeden denizlerde yaşamaları anlatılır.

Öykülerde toplumsal konuların farklı yönlerini ve kendine özgü üslûbuyla ele alan **Aburrahim Subaşlar**, “Tatuaj Tarık” adlı öyküsünde Tarık isimli bir genci ve

⁷⁵ ALİ, Rahmi- ZOR İŞ (Hikâyeler), sayfa 44, Gümölcine (Komotini) 2002

annesini anlatır. Yerel ağzın ağırlıklı olarak kullanıldığı öykü, Tarık'ın gemicilik hayatı ve buna karşı çıkan annesi etrafında gelişir. Tarık'ın annesi Cemile Teyze, namazından, niyazından geri kalmayan , dul kalmış ve yalnızlık çeken bir kadındır. Nişanlı oğlunun gemilere gitmeyip evlenmesini ister. Ancak oğlunu ikna edemeyip yeniden gemilere gitmesi ve ondan uzun süre mektup alamaması üzerine Cemile Teyze kalp krizi geçirir ve vefat eder.

“

Bana bak aretlik, dedi Tarık. Bir ara gözlerini tavana diktive bir süre böylece kaldıktan sonra sürdürdü konuşmasını: “Ah be aretlicem. Hatırlıysın diil mi, Sut Afrika'daki o iki kadınla meceramızı. Ne günlerdi o günler yav... (Bir kaç kez hıkladı ve devam etti). Vay anasına yav. Aretlik, ben şerfoş muyum be yav? (Engin'in yanıt vermesini beklemeden devam etti). Bana bak aretlik, sana bi şey söyleyim mi ben? Bizim avratlarda iş yok aretlik. Neeerde, Sut Afrika'daki avratlar. Brezilya'daki çikolata rengi tenli kızlar. Hele Pamela diye birini tanımıştım. Hey gidi günler hey. Bizimkiler terden işi işi kokuyular aretlik ba. Halbuki Brezilya'da... Ah anasına ah. Valla hınzırın kaltakları, şüüle bi banyo yapıylar, ondan sonra mis gibi kokular içinde geliyler insanın yanına. Bizimkilerde neerde. Bizimkiler...Bizimkiler yabani aretlik yabani. İnsanı nasıl memnun etçekleeni bilmiyler. Bunlar ince işler aretlik... (Hık, hık, hık.. Ve başını masanın üzerine bırakıp, yediklerini, içtiklerini çıkarmaya başladı)...”

Engin de iyi tutmuştu kafayı. Ama hiç olmazsa o ayakta durabiliyordu. Tanıdığı bir Rumdan traktörle kendilerini köye kadar atmasını rica etti. Sabaha karşı üçte köye vardılar. Önce Tarık'ı zar zor evinekadar götürebildi. Kendisi de yollarda yalpa yapa yapa evine gitti.

Engin sonraki gün işine gidemedi. Öğleye doğru uyanarak önce sade bir kahve içti ve ondan sonra Tarık'ın evine gitti. Cemile Teyze'yi evde ağlarken buldu. Tarık, annesine, bir gün önce kendisine gemi kaptanından telefon geldiğini, Atina'ya kadar gidip alacaklı olduğu maaşlarını alarak bir kaç gün sonra döneceğini söylemiş. Ama annesi inanmıyordu. Çünkü giderken yanına bir giysi ve uzun yolculuğa çıkarken götürdüğü daha başka eşyalarını da almıştı.

O günden sonra Tarık'tan hiç bir haber alınamadı. Ne mektup geldi ne de telefon. Cemile Teyze dört ay sonra kalp krizi geçirdi ve yakınları tarafından hastaneye kaldırılırken yolda öldü.

Kebire dokuz ay sonra Türkiye'ye gitti ve İzmit'te eşi ölmüş olan bir dul adamla evlendi.⁷⁶

Yazar bu öyküde, hayali olaylara değil, gerçek olaylara temas eder. Bir yandan yalnızlık hayatının insan ruhu üzerindeki etkilerden söz ederken, bir yandan da farklı değer yargılarına sahip toplumların gençler üzerindeki etkileri sergiler.

Sonuçta memlekette iş bulamayıp gemici olmaya karar veren bir gencin memleketinden soğuması ve arkasında bıraktığı annesinin kötü sonu anlatılır.

2. Öykülerde Olay

Yerli öykünün en belirgin özelliği üzerinde durulacak olursa, bu özelliğin, olayların gerçeklerle olan ilişkisinden ibaret olduğu görülür. Öyküde yer alan olay veya olaylar, çocuklar için yazılmış bir kaç öyküde geçen olaylar dışında, bire bir yaşanmış olaylar olup belli bir mekân ve zamana aittir. Hemen hemen her öyküde az veya çok yer alan göç olayı, hayali bir olay değildir. Tıpkı göç olayını doğuran nedenlerin hayali olmadığı gibi. Mekânı ve zamanı bellidir. Eğitimsiz ve işsiz kalan gençlerin hayatlarında belki de hiç görmedikleri denizi bir kurtuluş umudu olarak görmelerinin öyküleştirilmesi de bir hayal ürünü değildir. Eğitim olanağından yoksun çocukların Türkiye'ye gitmeleri, kızının hayatını kurtarmak isteyen babanın, onu Türkiye'ye gelin göndermesi, askere gitmesine kısa bir süre kala gençlerin Türkiye'ye kaçması, Yunanlı komşularla, Türkler arasında kurulan dostluklarla oluşan sıcak ilişkiler ve yardımlaşmalar gibi konuların hepsi gerçeklerden esinlenilerek öykülere konu olmuş olaylardır.

Toprak, Batı Trakya Türklerinin en önemli serveti ve gelir kaynağıdır. Türklere ait binlerce dönümlük arazilerin devletçe kamulaştırılması, yüzlerce, binlerce aileyi, aç ve sefil bırakır. Bu durum, bir çok kişinin başına gelir korkusuyla herkes evini, tarlasını satıp Türkiye'ye göç etme hesapları yapmaya başlar. Türklere arazi satın alabilmek için iyi koşullarla devletten kredi alabilen Yunanlılar, köy köy dolaşarak satılık arazi isterler. Türkler, buna her ne kadar mahkûm olduğunu bilseler de, sonu bilinmez bu yolculuk konusunda uzun uzun düşünürler.

Özetlenmeye çalışılan ve yaşanmış olan bu olayın öyküdeki adı, "Zor İş"tir. Yazar, hiç bir hayali yönü olmayan bir olayı gözlemlemiş, bu olayın psikolojik boyutunu, kahramanların ruh alemine dahil ederek öyküleştirir.

⁷⁶ Şafak dergisi, Sayı 109, sayfa 22, Ocak 2001

Toplumun, toprak kadar, belki ondan da çok yaşamsal öneme sahip olan azınlık eğitiminin devletçe yozlaştırılması karşısında, çocuğunu yurtdışında okutmak zorunda bırakılan Batı Trakyalı babanın ve annenin kaygıları, öyküye konu olur.

Hiç bir anne, hiç bir baba, on, on bir yaşındaki kız veya erkek çocuğunu, okuması için, başka bir ülkeye göndermek istemez. Batı Trakya'da 1980'li yıllardan sonra, devletin azınlık ortaokullarında okuyacak öğrencilerin sayısını, sembolik bir düzeyde sınırlandırması üzerine, yüzlerce, binlerce çocuk, anavatan Türkiye'nin yolunu tutar. Bu durum bir çok aileyi, bir çok öğrenciyi tedirgin eder. Çünkü her ana baba çocuğunu göndermek istese dahi, çeşitli zorluklar nedeniyle gönderemezler. Bir çok aile ise, çocuğunu yanından ayırmayı ve bilinmeyen uzak yerlere göndermeyi göze alamaz. Onların çocukları ya hiç okumaz ya din-ahlak ve Türkçe gibi kendi toplumunun ahlaki değerlerinden yoksun, devlet okullarında okurlar, ya da uzak olsa da bu gençler öz kültüründen kopmaması için Türkiye'ye gönderilir:

“... Bir Yunanlı yetkili Batı Trakya'da yaşayan Müslüman azınlığın bütün anayasal haklardan yararlandığını, bu azınlığın hiç bir sorunu bulunmadığını açıklıyordu bir soru üzerine. ‘Evet’ dedi Arif. ‘Hiç bir sorunumuz yok. Şimdi, şu anda bu telefonun başında keyfimden bekliyorum. Yüreğim keyfimden çarpıyor böyle!...Ne olurdu sanki Celal Bayar Lisesi normal çalışsaydı da kızım da burada okusaydı; akşam olunca evine, aramıza dönseydi. Hep birlikte yeseydik yemeğimizi, derslerini hazırlasa, birbirimize iyi geceler dileyerek yatsaydık...”⁷⁷

Alıntıladığımız bu diyalog, yukarıda söylediklerimizi de desteklemektedir. Diyalogta, öğrenim için Türkiye'de bulunan kızının hastalanması üzerine telefon bekleyen bir babanın sitemleri dile getirilir. Bu olay gerçeklerden yola çıkılarak mekân ve zamana bağlı olarak öyküye nakledilmiştir. Yazarın hayalinde canlanan olay, bir gözlemin ürünüdür.

Canlı karakterlerin yer aldığı “Tatuaj Tarık” adlı öyküde birbirine bağlı olarak iki olay gelişir. Tatuaj Tarık adındaki genç, uzun süre gemilerde çalışır. Gemi hayatı onu, kendi dünyasından koparıp farklı alışkanlıklarla bir dünya içine götürür. O bir süre için memleketine gidip annesinin ısrarı üzerine nişanlandıysa da, bir bahane uydurup bir türlü kopamadığı gemi hayatına yeniden döner. Yalnızlık içinde yaşayan annesi

⁷⁷ ALİ, Rahmi- Zor İş (Hikâyeler), sayfa 80, Şafak Yayınları Gümölcine (KOMOTİNİ) 2002

Cemile Hanım ise, oğlunun bu durumu karşısında çok üzülür. Cemile Hanım, uzun süre ondan mektup alamayınca, kalp krizi geçirir ve ölür.

Öyküde iki olay sözkonusudur. Belli bir mekân ve zaman içerisinde, birbirine bağlı bir şekilde olaylar, öykünün iki kahramanı arasında gelişir.

“Karpuz Satan Çocuk” adlı öykü, iki olay etrafında gelişir. İki olayın iki önemli kahramanı; Karpuz Satan Çocuk ile Recep’tir. Recep Tütüncülükle uğraşan bir çifçidir. Tütününü kurutmak için iskeleyi yaparken karpuz satan bir çocuğun sesini duyar. Bu olay anında onu, çocukluk dönemine götürür. Zira Recep de küçükken parasızlık çektikleri bir dönemde, babasıyla birlikte şehirde sokak sokak odun satmalarını anımsar. Recep nedense, karpuz satan bu çocuğun sesinde adeta kendisini görür. Çocukluğunda yaşadığı o olay, baştan sonuna kadar kafasında canlanır. O çocuğu, Recep kadar hiç kimse anlayamaz. Sonunda çocuğu çağırır, traktörde kalan yüz kilo kadar karpuzun tamamını alır.

Öyküde, “Karpuz Satan Çocuk”un etrafında bir olay gelişir. Ancak bu olay, anılarda kalan benzeri bir olayı canlandırır. Öyküde gelişen iki olay arasında duygusal bir bağ söz konusudur. Bu her iki olay, somut gerçeklerden hareket edilerek öyküye nakledilmiştir.

Çocuklara yönelik olarak yazılmış öykülerden “Ay ile Güneş”te olağanüstü ve gerçeküstü bir olay anlatılır. Gerçeklerden uzak, daha çok didaktik bir öykü özelliğini taşır. Mekân, zaman ve şahıs kadrosu kavramları, öykünün genel yapısına uygun olarak gerçeküstü özelliklerden ibarettir.

3.Öykülerde Şahıs Kadrosu

Yerli Türk edebiyatının öykü türünde şahıs kadrosu genellikle yerli Türklerden ve zaman zaman Yunanlı kişilerden oluşur. Öykülerin bir çoğu, yazarın hâkim bakış açısıyla kaleme alınır. Çünkü Batı Trakya Türk edebiyatı konumundaki yazar, hayalinden çok gözlemlerine dayanarak ve kendisinde oluşan psikolojik etkilerin altında eserini yazar. Tasvir edilen olaylar hayali değildir. Gerçek hayattan kesitler söz konusudur. O nedenle çoğu öykülerde kahramanlardan biri, yazarın kendisi olur. Ne varki bir çok öyküde anlatıcı kahramanın adı geçmez. İsimsiz bir özne olarak öykü içinde yer alır ve önemli işlev yüklenir.

Anlatıcı durumundaki kişi, -yazarın kendisi olsa dahi, yazarlık gibi bir işlevi olmayıp îtibarî âleme ait olduğuna göre- kimi durumlarda eserin ikinci derecedeki

kahramanı olarak geçer. “Muhacir Osman” adlı öyküde bir çok isim geçer. Ancak birinci derecedeki kahraman “Muhacir Osman” iken, ikinci derecedeki kahraman da anlatıcı konumdaki kişidir. Sığırtmaç Hasan, Raife Teyze, Gülizar Hanım, Ferište ve garson öykünün diğer kahramanlarıdır.

“Muhacir Osman” öyküye yön veren kişidir. Öykü, onunla başlar, onunla biter. Köy çocuklarının sevdiği bir kişidir. Ramazan ayının ve bayramların sembolü olmuştur. Durumlar onu göçe zorlar. Ama o memleketini bir türlü unutamaz.

“Kanca” adlı öykü de yazarın hâkim bakış açısıyla yazılmıştır. Olay, öykünün başkahramanı olan “Kanca” ile anlatıcı ve önemli derecede öykünün gidişatını etkileyen Şefika adında bir kız ile onun annesi “Dul Halime” arasında gelişir. Gerçek adı Hüseyin olan “Kanca”, öyküde güçlü bir karakter sergiler. Gururlu ve eli açık biridir. Ancak öykünün sonunda, hak etmediği hakaretlerin altında kalmayıp kız tarafına gerekli cevabı veriyse de daha sonra kayıplara karışır.

“Tatuaj Tarık”ta yazar, anlatıcı olarak yer almaz. Kahramanlar gerçek kişilerdir. Öyküde “Tatuaj Tarık” başkahraman, annesi Emine Hanım ise ikinci derecede kahraman konumdadır. “Tatuaj Tarık”ın nişanlısı Kebire, arkadaşı Engin ve yabancı limanlarda tanıdığı Pamela öykünün diğer kahramanlarıdır.

Yerli öyküde sempatik, cana yakın ve yardımsever Yunanlı karakterlere de geniş yer verilir. Bunlardan Eleni, güzelliği ve Türklere olan yakınlığıyla, ama aynı zamanda da engelli çocuk sahibi bir anne olması nedeniyle çektiği üzüntü dolayısıyla dikkat çeken öykünün birinci derecedeki kahramanıdır. Eleni’nin kocası İlias yakışıklı ve Türklere birlikte çalışan bir ustabaşı, Eleni’yi engelli çocuğu nedeniyle suçlayan ve içkiyi fazla kaçıran bir kişidir. İlias, aynı zamanda annesinin tavsiyeleri üzerine, Türkleri gerçek dost bilen öykünün önemli kahramanlarından. Anlatıcı ise, kendisiyle ilgilenmesi, ona resimler yapması ve özellikle de köyün camisini çizmiş olması nedeniyle Eleni’yi çok seven, güzelliğine hayran kalan kendi çocukluk dönemini duygulara geniş yer vererek öyküye aktaran kişidir. Anlatıcı, Eleni’den sonra öykünün en önemli kahramanıdır. Anlatıcının babası Taşçı Ali Aga ve Rum öğretmen Kalyopi ise, öykünün diğer kahramanlarıdır.

Öyküde, her zaman gerçek şahıslar yer almaz. Kimi öykülerde hayali ve insanüstü niteliklere sahip kişiler yar alır. “Ay ile Güneş” isimli kahramanlar, aynı adı taşıyan öykünün iki önemli kahramanıdır. İkisi bir birinden güzeldir. Güneş erkek, Ay ise kızdır. Öyküde onlardan başka atlı bir adam, kime ait olduğu belli olmayan bir

sesten başka, Guguk kuşu gibi gerçeküstü kahramanlar söz konusudur. Bu eser çocuklara yönelik didaktik bir eserdir.

4. Öykülerde Zaman

Gerçeklerden yola çıkılarak gözleme dayalı olarak yazılan öykülerde zaman kavramı, belli bir döneme aittir. Bu dönem tarihsel verilere dayanarak seksen yılı geçmez. Çünkü Batı Trakya Türkleri yaklaşık olarak seksen yıl önce azınlık toplumu statüsünü kazandılar. Kaldı ki edebiyat açısından bu durumun biraz farklı olduğunu görmekteyiz. Batı Trakya Türk edebiyatında öykü, bir iki örnek dışında, 1960'lı yıllardan sonra yavaş yavaş kendini göstermeye başlar. O nedenle olay veya olaylar zincirinin tezahürü ile bu olayların anlatıcı tarafından nakledilişi ve okuyucu üçgeni arasındaki zaman unsuru bir farklılık göstermez. Genel olarak öykülere konu olan olaylar, 1950'lerden 2000'li yıllara doğru geçen zaman içerisinde ele alınır. Bu olayların anlatıcı tarafından öyküye nakledilişi, farklı bir zamana mahsus değildir. Çünkü öyküye konu olan olaylar, kısa bir süre önce yaşanmış, hatta günümüzde dahi yaşamaya devam eden olaylardır. Kimi durumlarda yazar, geçmişteki kişisel gözlemlerinden yola çıkarak, belli başlı anıları öyküye taşır. Bu durumlarda olayın cereyan ettiği zamanla bu olayın öyküye nakledildiği zaman açısından bir zaman farkı göze çarpar.

Öykülerde zaman ögesi açısından şu hususun belirtilmesinde yarar vardır. Yazar, asıl olayı öyküleştirenken onun çocukluk döneminde yaşadığı benzeri olaylara da geniş yer verip bu olaylar arasında bir bağlantı kurar. Örneğin karpuz satan bir çocuğun durumu, yazarın başından geçen benzeri bir olayı çağrıştırır. Yazar, farklı zamanlara ait iki olayı aynı öykü içinde işler.

Çocuklara yönelik yazılmış öykülerde kullanılan zaman kavramı gerçek dışıdır. "Ay ile Güneş" hikâyesinde olduğu gibi zaman kavramını, öyküyü meydana getiren itibarî ögeler bütünü içinde ele alınır.

5. Öykülerde Mekân

Yerli Türk hikâyesinde ana mekân olarak çoğunlukla Batı Trakya seçilir. Batı Trakya'nın dışında İstanbul, Bursa, İzmir, gibi şehirler de öyküde geçen önemli mekânlardandır. Başkahramanın askerlik görevi nedeniyle sık sık nöbet beklediği “4 Numaralı Bekleme Kulesi”ni, Batı Trakya dışında açık bir mekân olarak görmek gerekir.

Bir çok öyküde Batı Trakya'nın köylerinde ve şehirlerinde başlayıp gelişen olayların Türkiye'nin çeşitli şehirlerinde bittiğini görmekteyiz. Bu mekânlar Yunanistan'dan İzmir'e göç edip kahvehane gibi kapalı mekânların yanı sıra, göçmen konumunda olan Muhacir Osman'ın bir türlü unutamayıp sorduğu memleketinin çeşitli açık mekânları sözkonusudur. Batı Trakya Türkleri tarım toplumu olduğundan, öykülerde doğal olarak geçen mekânlar da ekilen bir tarla, sokakta satılan ürünler şeklinde açık mekânlar sözkonusudur. Kapalı mekânlar ise, okul, ev, meyhane gibi mekânların dışında çocukların oynadıkları tarla kenarlarıdır. Ayrıca çocuklara yönelik yazılmış öykülerde gerçeküstü mekânlar dikkat çeker.

6. Öykülerde Kullanılan Teknikler

Yaklaşık olarak otuz yıllık bir geçmişe sahip olan yerli öykünün tekniğine baktığımızda, modern öyküye uygun bir yapı içinde olduğunu görürüz. Çoğunlukla yazarın öyküye bakış açısıyla kaleme alınan öykülerde, yaşamın gerçek olayları anlatılır. Yazar, öyküde geçen değişik olayları birbirine bağlarken, öykünün akışını hiç aksatmaz. Öykülerde genel olarak okuyucuyu yormayan, sürükleyici ve güçlü bir anlatım hâkimdir.

Eserler gözden geçirilip toplu bir değerlendirme yapılacak olursa şunları söylemek mümkündür:

- a. Öykülerde gösterme ve anlatma teknikleri mevcuttur.
- b. Özetleme tekniğine zamanda geriye dönüş veya ileriye sıçrama, atlama, geleceğe ani geçişlerle birlikte rastlanır. Karpuz Satan Çocuk adlı hikâyenin baş kahramanı Recep'in satıcı çocuğun sesiyle maziye dönüşü ve geçmişte yaşadığı bir olayı hatırlaması gibi.
- c. Öykülerde vazgeçilmez tekniklerden biri olan diyalog tekniğine sıkça rastlanır. Fazla sık olduğu söylenemese de Kanca adlı eserde olduğu gibi, başkahraman Kanca'nın sigara istemesi üzerine sinirlenen yazar-

anlatıcının kendisiyle iç diyalog ve iç monolog tekniği örneklerine de şahit oluruz.

- d. Eserlerde montaj tekniği de kullanılmıştır. Ali Rahmi'nin "Muhacir Osman" adlı öyküsünde Ramazan bayramlarında davulcular tarafından okunan manilerden birinin aynen alıntılanıp monte edildiğini görmekteyiz: "Gökten indi bir yeşil melek / Elhamdülillahi tebarek / A benim canım sultanım / Bayramınız olsun mübarek" (s.51.)
- e. Tasvir tekniği oldukça başarılı örnekleriyle sergilenir. Yazarlar bu teknik sayesinde okuyucuyu bambaşka bir aleme sürüklerler. Şahıs, mekân ve nesne tasvirlerine sıkça rastlamak mümkündür. Rahmi Ali'nin "Eleni'nin Gözyaşları" adlı öyküsündeki tasvirler gibi (s.20-25).

C. ROMAN

Batı Trakya Türk Edebiyatının en az ürün verdiği edebi tür, romandır. Roman türü kuşkusuz, edebi türler içinde belki de en çok zahmetli olanıdır. Roman önemli bilgi birikimi, iyi hafıza, gözlem, hayâl, sabır ve zaman gerektiren bir türdür. Batı Trakya Türkleri gibi edebiyatın yeni gelişmekte olduğu küçük bir toplumda yerli Türk edebiyatı, roman türünde ancak iki eser verebilmiştir. Roman tekniğine uygun bir biçimde yazılan bu iki romandan ilki Mehmet Arif (Kemal Şevket Batıbey)’e ait olan **Üzeyir Ağa** romanı, 1970’li yıllarda yazılmıştır. İkinci baskısını yapan romanın basım tarihi bulunmamaktadır. Bu türde önemli bir aşama kaydeden ikinci roman ise Tevfik Hüseyinoğlu’nun **Meslek Borcu** romanıdır. Öğretici olma kaygısıyla ve öğretmenlik idealiyle kaleme alınan roman, güçlü anlatımın yanı sıra Türkiye dışında konuşulan Türkçenin üstün örneklerinden sayılır. Adı geçen bu iki romandan başka, Rahmi Ali’ye ait henüz basılmamış olan **Girdaptakiler** adlı bir çalışma daha bulunmaktadır.

Batı Trakya Çağdaş Türk Edebiyatının roman türünde, bu edebiyatın genel yapısına ve ruhuna uygun olarak toplumcu bir anlayış hâkimdir. Üzeyir Ağa romanında toplumsal konuların yanı sıra ulusçuluk (Türkçülük) fikri ön plana çıkarken, Meslek Borcu romanında ise toplumsal düşünce ağır basar. Teknik açıdan bu iki romanı karşılaştırdığımız zaman Meslek Borcu romanının, Üzeyir Ağa romanına göre daha başarılı olduğu görülür. Üzeyir Ağa romanında yazarın, romanın normal akışını keserek tarihi bilgiler vermesi, yaptığı işin edebi bir çalışma olduğunu ima ederek konu içinde “tarih yazmadığını” belirtmesi, sonra da dipnota başvurması, romanın kurgu düzenini bozar. Meslek Borcu romanı ise, yazarın hâkim bakış açısıyla yazılmış bir roman olup teknik yapısını bozan unsurlara hemen hemen hiç rastlanmaz. Her iki romanda olay, şahıs kadrosu, zaman ve mekân unsurlarına yer verilmiştir. Adı geçen bu romanlar, gerçeklerden esinlenilerek kaleme alınmıştır.

Bugün Bulgaristan sınırları içinde bulunan bir köyde doğan, ancak daha sonra Gümülcine’ye yerleşen Mehmet Arif’in, “Kemal Şevket Batıbey” rumuzuyla yazdığı **Üzeyir Ağa** romanı, Batı Trakya Türk Edebiyatı açısından önemli bir eserdir. Kendi türünde ilk adım olması nedeniyle önemi daha da artan bu romanda, iki olay yan yana işlenir. Rusya’nın kışkırtmasıyla Balkan ülkeleri Osmanlı İmparatorluğu’na karşı ittifak kurarlar. Bu ülkelerin Osmanlı devletine savaş ilan etme olasılığı karşısında alınan önlemlerin yanı sıra, romanda Üzeyir Ağa’nın kızı Fatma’nın bir subay olan Zeki Bey’le aralarında geçen ve savaşla ilişkilendirilmiş olan aşkları işlenir. Romanın

başkahramanı olan Üzeyir Ağa, yardımsever, yurtsever ve siyasi olayların gidişatını takip eden basiretli ve iyi karakterli bir kişi olarak dikkat çeker.

Karlıköy, yeşil rengin tümüyle hâkim olduğu Üzeyir Ağa'nın köyüdür. Bu köy şehirden oldukça uzak Rodop dağlarının yamaçlarında kurulmuştur. Nüfusunun tamamı Türklere oluşturmaktadır. Üzeyir Ağa, bir savaş olasılığına karşı kalesi, siperi bulunmayan köyün, hiç değilse halkın korunması için bazı önlemler düşünür. Bölgede istikrar sağlanana kadar köy halkının geçici olarak Anadolu'ya yerleşmesine karar verilir. Üzeyir Ağa bu işe öncülük eder. Köy halkı uzun bir süre için Anadolu'ya yerleşip kendi düzenini kurarken, Üzeyir Ağa da Gümülcine'ye yerleşir. O, bir yandan az sayıda köyde kalan insanlarla ilgilenirken, diğer yandan da Anadolu'da bulunan köylüleriyle yakın temas içinde olur. Bu arada romanın ikinci derecede kahramanlarından damadı Zeki Bey, Üzeyir Ağa'nın büyük kızı Fatma ile nişanlanır. Zeki Bey Türk ordusunun üstün gücüne güvenen bir subaydır. Üzeyir Ağa ise, ordunun içine siyasetin girmiş olmasından ve Osmanlı devletinin dışişlerinden sorumlu bakanın bir Ermeni olmasından çok tedirgindir. Sözkonusu bakan, savaş olmaz gerekçesiyle 120 Türk taburunun terhis olmasına neden olur. Sonunda korkulan olur. “2200 yıllık Türk tarihinin sayılı felaketlerinden biri olacak Balkan Harbi bu suretle başlamış olur.”⁷⁸ Romanda yer alan hayâli öğelerin yanına realist olaylardan yola çıkıldığını da belirtmek gerekir.

Edirne civarında düşmanla savaşan Zeki Bey'in nişanlısı Fatma, annesi ve kardeşleri ve gelini Bulgarlara esir düşmemek için Gümülcine'deki evlerinde topluca intihar ederler. Karlıköy yakılır, yağmalanır. Zeki Bey sonunda Fatma'ya çok benzeyen Üzeyir Ağa'nın yeğeni Safiye ile evlenir.

Yazar, romanın ilk kısımlarında “KARLI KÖY”, TRABLUSGARP SAVAŞLARI” gibi başlıklar kullanarak eseri adeta roman olma havasından çıkarır. Tarihe ilişkin sık sık bilgiler verir. Osmanlı İmparatorluğu'ndan söz ederken her defasında “Osmanlı Türk İmparatorluğu” diye söz etmesi, bir avuç Türk askerinin Trablusgarp'ta yiğitçe savaşmalarını anlatması ve genel olarak yazarın Türk ulusunu yücelten sıfatlar kullanması, onun bu romanı milliyetçilik heyecanının etkisiyle yazdığını gösterir. Bu yönüyle eser romantik bir havaya bürünür. Ama tarihi olaylardan herhangi bir sapma olmayışı yönüyle de realist olduğunu söyleyebiliriz.

⁷⁸Üzeyir Ağa- sayfa 133, Dede Korkut Yayınları, İstanbul

Romanı realist çizgide değerlendirirken, yazarın yaşadığı dönemin siyasi cereyanlarından oldukça etkilendiğini görmekteyiz. Nitekim K. Ş. Batıbey'in romanın başında yer alan ibareden de bu etki açıkça anlaşılmaktadır. Yazar, "...eseri, bir vakitler TÜRK VATANI olan; BALKANLARI ve ESİR TÜRK İLLERİNİ müdafaa ederken şehit düşen Ecdatlarımızın aziz ruhlarına ithaf..." ettiğini açıkça ifade etmektedir.

Üzeyir Ağa romanında, teknik kurgu bazı öğeler açısından zayıf olmakla birlikte , bir romanda olması gereken olay, şahıs kadrosu, zaman ve mekân gibi öğelerin tamamı bulunmaktadır. Yazarın gözlemlerine geniş yer verdiği romanda anlatılan dönem, Balkanlarda siyasal, toplumsal değişim ve dönüşümlerin yarattığı yoğun çalkantıların yaşandığı bir döneme rastlar. Bu koşulların etkisinden kurtulamayan yazar, kısa bir süre sonra kendisini rahat hissetmediği bir ortamda bulur. İşte bu ortamda Türkcülük bilincini dışa vurmasında aracılık eden Üzeyir Ağa romanını yazar. Roman, kimi gerçeklerin temelinde kaleme alındıysa da, bazı hayali öğeler başarılı bir biçimde kullanılmamıştır. Bu durum da romana tekdüze bir şekil vermiştir.

Bu eser, Batı Trakya Türkleri gibi kültürel sınırlandırmaların hiç eksik olmadığı küçük bir toplumun edebiyatı adına önemli bir kazanım olduğu kesindir. Kendi başına bir roman olarak değerlendirildiğinde, eksik yanları olmasına karşın, Batı Trakya Türk Edebiyatının bütünü içinde hiç de yabana atılacak bir çalışma değildir.

Uzun yıllar Batı Trakya'da Türk azınlık ortaokul ve lise kısımlarında öğretmenlik yapan Tevfik Hüseyinoğlu, Batı Trakya Türk Edebiyatı adına roman türünde ilk başarılı romanı olan **Meslek Borcu**'nu yazar. Konusu okul çevresiyle ilişkilendirilmiş romanın öğretici yönü ön plana çıkar. Romanın bu özelliği, zaten romanın adından da ortaya çıkmaktadır. Gözlemlere geniş yer verilen romanda psikolojik çözümler de başarılı bir şekilde tasvir edilir. İnsan-çevre ilişkisine ayrıca önem atfeden yazar, uyuşturucu bağımlısı gençlerin düştükleri sefaletin çeşitli boyutlarını romanında resmeder. Hüseyinoğlu, romanını bir evlada benzetir. "Kitap yazmayı bir anlamda evlat büyütme bezetene"⁷⁹ yazarın, gece gündüz emek sarfedip zahmetlere katlanıp büyüttüğü ve görevini yapmış olmanın huzuruyla gurur duyduğu bu eseri, ızdırap çeken, konuşan ve aynı zamanda öğreten evladıdır.

⁷⁹ Söyleşi: Bilal Mustafa, ail: mustafab11@yahoo.com b.mustafa@gonuldengonule.com

Romanda ele alınan asıl olay, uyuşturucu bağımlısı olmuş bir gencin karşılaştığı güçlükler, bundan kurtulmak için harcadığı çabaların yanı sıra romanı sürükleyici kılan ikinci derecede önemli başka olaylar da gelişir. Romanın önemli kahramanlarından İhsan, Emine'yi sevmektedir. İhsan'ın Üniversite öğrenimine olumsuz etki edecek gibi görünen bu ilişkinin daha sonra “yapıcı bir kuvvete” dönüştüğü görülür. Yine romanın içinde gelişen olaylardan bir tanesi de ilerlemiş yaşına rağmen bir annenin okuma- yazmayı öğrenebilmesi için kararlı gayretidir. Genel olarak romanda öğreticilik kaygısı dikkat çeker. Belli ki yazar, romanı yazarken öğretmenlik vasıflarını sergileyerek öğretmeyi amaçlamaktadır. Yazara göre, topluma katılacak genç insanlara bilgi ve beceri kazandırmanın yanı sıra onlara okul dışında ve okul çağı sonrasında da doğru davranmalarını öğretmek, ve gerektiğinde yanlarında olup yardımcı olmak, bir eğitimcinin görevi ve borcudur. Roman, özetle bu mantık üzerinde kurgulanmıştır.

Yaşanmış, ya da yaşanabilecek olaylara bir geçiş niteliği taşıyan bu romanın yazılmasında asıl neden, yazarın böyle bir vakayı gözlemlemiş olmasıdır. Uyuşturucu felaketine geniş bir perspektiften yaklaşan yazar, bu felaketin insanlığın sorunu olduğunu ifade eder. “Uyuşturucu maddelere bulaşmak tehlikesibelirli sosyal kesimin, bir neslin ya da bir ülkenin problemi değildir, dünyadaki bütün insanları kapsayan sinsi bir iltettir. Uyuşturucu tehlikesi, özellikle genç nesilleri yakan, dumansız ve alevsiz yanan büyük bir yangındır. Uyuşturucu felaketini diğer sosyal felaketlerden ayıran bu belirgin özelliğidir. Uyuşturucu belası, esas gövdesi su altında bulunan, görülmeyen güçlü kütlesiyle gemileri alttan vurup batıran buzdağına benzer. Bu illet geliyor demez; nerede ve nasıl geleceği de bilinmez. Bunu sosyal bir depreme benzetmek de mümkün. Gelmeden önce gelebileceği ihtimallerini düşünerek duyarlı olmayı, olabildiğince önlemlerini almayı gerektirir.”⁸⁰ Uyuşturucu aleminin en kolay hedefi halinde gelen okul çağındaki öğrencileri de bu tehlike karşısında uyarmak isteyen yazar şöyle der: “Romanımda da belirttiğim gibi uyuşturucu belasının ayak sesleri okul kapılarından duyulmaya başlayınca, dikkatimi bu konu üzerinde yoğunlaştırdım, çalışmaya başladım.”⁸¹

Romanın tekniğiyle ilgili Rahmi Ali, bu romanı azınlığın kültür çizgisi içinde özenli ve yanlışsız bir dille yazılmış önemli bir kültür hizmeti olarak görürken,

⁸⁰ Söyleşi: mustafab11@yahoo.com mailto:b.mustafa@gonuldengonule.com

⁸¹ Mihenk dergisi- <http://www/mihenk/gr/guncel/0001/tevfk/htm>

gençlere, anne ve babalara bir mesaj iletme ihtiyacı içinde olmasının eseri zedelediğini söyler⁸².

Romanda olayları bir birine bağlayan yazar şahıs kadrosunu geniş tutar. Karakterler genellikle iyi ve özverili kişilerdir. Zaman olarak bu roman yakın geçmişi ve günümüzü anlatır. Romanın en çok geliştiği mekân Batı Trakya'dır. Ayrıca İstanbul ve Taşoz adası da romanda geçen mekânlardır.

Tevfik Hüseyinoğlu'nun Meslek Borcu romanı dışında öteden beri edebiyatla uğraştığı bilinmektedir. "Yazmak hayatımın bölünmez bir parçasıdır. Az ya da çok, bazen sürekli, bazen de kesintili hep yazmışımdır. Benim için okumak ve yazmak okumakla iç içedir, eş anlamlıdır. Yalnız bundan sonrası için aşamayacağım dağlar gibi yükselen, yıllar geçtikçe de büyüyen bir engel var. Ben yenmek istedikçe yenilgimi artıran, ben üstünegitmek istedikçe bütün ağırlığıyla üstüme çöken bir engel var. Yaşlanmaya başlamış olmam. Gücümün ne zamana ve nereye kadar yeteceğini bilmediğim için bundan sonrasını şansa bırakmak zorundayım. İnsan gücünün bittiği yerde şans da biter, kader başlar." diyen yazar, yaşlanmaktan her ne kadar yakınıyorsa da edebiyat çalışmalarını aralıksız sürdürdüğünü belirtmek gerekir. Kısa bir zaman önce roman türünde ortaya koyduğu başarılı çalışmayla adını duyuran Hüseyinoğlu, yeni bir çalışmanın içine girmiştir.

Bu iki eserin dışında K. Ş. Batıbey'e ait ve roman olduğu söylenen başka bir eserden daha söz edilmektedir. Yapılan araştırma ve değerlendirmelerin ışığında bu eserin bir roman olmadığı anlaşılmaktadır.

⁸² Şafak dergisi- sayı 120, sayfa 4, Ocak 2002

1. Romanlarda Ele Alınan Konular

Batı Trakya Türk Edebiyatına kazandırılan ve yukarıda adı geçen her iki romanda çok yönlü olarak toplumsal ve bireysel konular dikkatimizi çeker. Savaş ihtimaline karşı alınan önlemler hem toplumsal hem bireysel boyutlar içerir. Keza Meslek Borcu romanında olduğu gibi eserin eksenini oluşturan uyuşturucu vakasının hem toplumsal hem de bireysel boyutu vardır. Şimdi bu konuları kendi başlıkları altında ele alalım.

a. Toplumsal Konular

Batı Trakya Türk romanının hareket noktasını toplum oluşturur. Yazar, bireysel bir konuyu ele almakla birlikte, toplumun bir sorunu olan, hatta kendi toplumunun sınırlarını aşan bir konu olan uyuşturucu, cehalet, savaş ve göç gibi sorunlar üzerinde yoğunlaşır.

Bu bakış açısından hem Meslek Borcu hem Üzeyir Ağa romanları ağırlıklı olarak bu konular etrafında gelişirler.

Meslek Borcu romanının içinde gelişen asıl olay, uyuşturucu vakasıdır. Bu da toplumla doğrudan bağlantılı olan bir konudur.

Yaşanmış, ya da yaşanabilecek olaylara bir geçiş niteliği taşıyan bu romanın yazılmasında asıl neden, yazarın böyle uyuşturucu bağımlılığı gibi toplumsal bir vakayı gözlemlemiş olmasıdır. Uyuşturucu felaketine geniş bir perspektiften yaklaşan yazar, bu felaketin insanlığın sorunu olduğunu ifade eder:

“Uyuşturucu maddelere bulaşmak tehlikesibelirli sosyal kesimin, bir neslin ya da bir ülkenin problemi değildir, dünyadaki bütün insanları kapsayan sinsi bir illettir. Uyuşturucu tehlikesi, özellikle genç nesilleri yakan, dumansız ve alevsiz yanan büyük bir yangındır. Uyuşturucu felaketini diğer sosyal felaketlerden ayıran bu belirgin özelliğidir. Uyuşturucu belası, esas gövdesi su altında bulunan, görülmeyen güçlü kütleyle gemileri alttan vurup batıran buzdağına benzer. Bu illet geliyor demez; nerede ve nasıl geleceği de bilinmez. Bunu sosyal bir depreme benzetmek de mümkün. Gelmeden önce gelebileceği ihtimallerini düşünerek duyarlı olmayı, olabildiğince önlemlerini almayı gerektirir.”⁸³

Uyuşturucu aleminin en kolay hedefi halinde gelen okul çağındaki öğrencileri de bu tehlike karşısında uyararak isteyen yazar ardından şunları ifade eder:

⁸³ Söyleşi: mustafab 11 @ yahoo.commailto:b.mustafa@gonuldengonule. com

“Romanımda da belirttiğim gibi uyuşturucu belasının ayak sesleri okul kapılarından duyulmaya başlayınca, dikkatimi bu konu üzerinde yoğunlaştırdım, çalışmaya başladım.”⁸⁴

Aynı eserde yan bir öge olarak gelişen olaylardan bir tanesi de cehalettir. İlerlemiş yaşına rağmen bir annenin okuma- yazmayı öğrenebilmesi için kararlı gayreti anlatılır. Genel olarak romanda öğreticilik kaygısı dikkat çeker. Belli ki yazar, romanı yazarken öğretmenlik vasıflarını sergileyerek öğretmeyi de amaçlamaktadır. Yazara göre, topluma katılacak genç insanlara bilgi ve beceri kazandırmanın yanı sıra onlara okul dışında ve okul çağı sonrasında da doğru davranmalarını öğretmek ve gerektiğinde yanlarında olup yardımcı olmak, bir eğitimcinin görevi ve borcudur. Roman, özetle bu mantık üzerinde kurgulanmıştır. Bu yazarın toplumcu bir tarafı olduğunu da gözler önüne sermektedir. Eser zararlı maddelerden uzak durmayı ve eğitim alarak bilinçli olma mesajını da vermektedir.

Üzeyir Ağa romanının yazarı M.Ş. Batıbey de toplumcu bir kişilik sergiler. Eserde, savaşlardan büyük zararlar gören köylülerin, korkusunu duydukları Balkan Savaşlarının başlaması ihtimaline karşı bir takım çareler düşünülür. Nitekim bu işe öncülük eden Üzeyir Ağa, kendisinin de köyü olan Karlıköy halkının savaş mağduru olmaması için geçici olarak güven içinde kalabilecekleri Anadolu'ya yerleştirir. Çünkü savaş toplumda sarılması zor olan maddi ve manevi kayıplara sebebiyet verir. Bunun sonucunda göç, kaçınılmaz bir olgu olarak karşımıza çıkar.

b. Bireysel konular

Batı Trakya Türk romanı toplumsal konuların yanı sıra bireysel konuları da başarılı bir şekilde işler. Bu konuların ilk akla gelenlerini, aşk, gurbet ve memleket hasreti, ölüm, yalnızlık, özlem, meslek borcu şeklinde sıralayabiliriz. Bu konular arasında ayrı bir öneme sahip olan uyuşturucu bağımlısı bir gencin dramı çerçevesinde, romanın başkahramanı rolündeki kendi öğretmeninin onu kurtarmak için büyük özveride bulunarak sergilediği azim ve sorumluluktur. Turgut Bey'in, romanda gelişen olaylarla bütünleşen bir ilişki içinde olduğunu görmekteyiz.

Bu açıdan Meslek Borcu romanında ele alınan asıl olay, uyuşturucu bağımlısı olmuş bir gencin karşılaştığı güçlüklerdir, bundan kurtulmak için harcadığı çabalardır. Bu olaydan başka, romanı sürükleyici kılan ikinci derecede önemli başka olaylar da

⁸⁴ Mihenk dergisi- <http://www/mihenk/gr/guncel/0001/tevfk/htm>

gelişir. Romanın önemli kahramanlarından İhsan, Emine'yi sevmektedir. İhsan'ın Üniversite öğrenimine olumsuz etki edecek gibi görünen bu ilişkinin daha sonra “yapıcı bir kuvvete” dönüştüğü görülür.

Üzeyir Ağa romanını bireysel konular açısından değerlendirdiğimizde ise ön plana çıkan bireysel öneme sahip karakterlere rastlanmaz. Üzeyir Ağa'nın aldığı önemli insiyatifler dışında, damadı Zeki Bey'in kızı Fatma ile olan aşkı, ailesini kaybettikten sonra başkahramanın çektiği acı ve yalnızlık duygusu gibi bir kaç bireysel konuya rastlamak mümkündür.

2. Romanlarda Olay

İncelediğimiz romanlarda yer alan olay veya olaylar, bire bir yaşanmış olaylar olup belli bir mekân ve zamana aittir. Özellikle Kemâl Şevket Batıbey (Mehmet Arif)'in “Üzeyir Ağa” adlı romanında I. Balkan Harbi başlarken yaşanan göç olayı, hayali bir olay değildir. Tıpkı göç olayını doğuran nedenlerin (savaş, katliam, yapılan kötü muamele vb.) hayali olmaması gibi. Bunun yanı sıra Batı Trakya Türk romanının örneklerinden bir diğerini veren yazar Tefik Hüseyinoğlu'nun “Meslek Borcu” adlı romanında da ele alınan olaylar gerçektir. Bu olayların mekânı ve zamanı bellidir.

Romanda ele alınan asıl olay, uyuşturucu bağımlısı olmuş bir gencin karşılaştığı güçlükler, bundan kurtulmak için harcadığı çabalardan ibarettir. Bunun yanı sıra romanı sürükleyici kılan ikinci derecede önemli başka olaylar da gelişir. Roman, özetle bu mantık üzerinde kurgulanmıştır.

Yaşanmış, ya da yaşanabilecek olaylara bir geçiş niteliği taşıyan bu romanın yazılmasında asıl neden, yazarın böyle bir vakayı gözlemlemiş olmasıdır. Uyuşturucu felaketine geniş bir perspektiften yaklaşan yazar, bu felaketin insanlığın sorunu olduğunu da ifade eder.

Kısaca belirtmek gerekirse, Meslek Borcu romanında gelişen olaylar, Üzeyir Ağa romanındaki olaylara göre daha çok heyecan verici, sürükleyici ve birbirine bağlıdır.

3. Romanlarda Şahıs Kadrosu

Batı Trakya Türk romanında yer alan şahıslar tamamen gerçektir. Romanlarda hayali ve insanüstü niteliklere sahip kişiler ya da varlıklar asla yer almaz. Mevcut eserlerde birinci dereceden, yakınında olan ikinci dereceden ve üçüncü dereceden (figüran / dekoratif unsur) konumundaki kahramanlara rastlanmaktadır. Kahramanlar eserlerden anlaşıldığına göre gerçek hayattan alınmaktadır. Üzeyir Ağa adlı eserin Takdim kısmında verilen bilgiler bu kanaatimize oldukça uygundur:

“

Sayın yazar Kemâl Şevket Batıbey, 1912’lerde soydaşlarımıza reva görülen vahşetleri, bizzat yaşayanlardan dinlemiş, kendi gördükleriyle birleştirmiş ve elinizdeki eseri yazmıştır. Halen sağdır ve Yunanistan’da yaşamaktadır.” (s.8).

Eserin son sayfasındaki “Bir gün Üzeyir Ağa hastalandı. Kısa bir zaman sonra Edirne’de öldü. Tarih “1918” sonları idi.” ifadesi de bu düşüncemizi destekler mahiyettedir (s. 176).

Meslek Borcu adlı romandaki kahramanların da gerçek hayattan alındığını yazar Tevfik Hüseyinoğlu’nun Bilal Mustafa ile yaptığı söyleşisindeki şu ifadelerinden anlamaktayız:

“Eğitimci olmam ve otuz yılı aşkın bir süre 12-18 yaş gurubu gençlerle bir arada, iç içe bulunmam, yaşanan acıları da sevicileri de onlarla paylaşmam okul içinde ve dışında orta şiddette birkaç uyuşturucu depremi yaşamış olmam, beni bu konuda bir roman yazmak zorunluluğuna inandırmıştır.”

Şimdi romanlardaki şahıs kadrosunu sıralayalım.

Üzeyir Ağa adlı romanın başkahramanı da aynı adı taşımaktadır. Eserde Üzeyir Ağa’nın fiziki, sosyolojik ve psikolojik özelliklerine de yer verilmiştir. Aynı şekilde yakınında bulunan aile efradının ve damadının da bu tür özelliklerine yer verilmiştir. Figüran kahramanların ise bu tür özelliklerine hemen hemen hiç yer verilmemiştir. Genellikle isim olarak zikredilmiştir.

Eserdeki ikinci dereceden kahramanların isimleri de şu şekilde sıralanabilir: Yüzbaşı Zeki Bey, Üzeyir Ağa’nın karısı Behiye Hanım, Fatma, Zekiye, Ayşe, gelini Refiye, oğlu Recep, Üzeyir Ağa’nın kızkardeşi, kızkardeşinin kızı Safiye, Gümülcineli komşuları Cemile Hanım ile Hanife yenge ve yazardır. Figüratif kahramanlar ise fazlasıyla mevcuttur: Seyit Hoca, Koşukavaklı Mahmut Efendi, Gümülcineli komşu adamlar, Karlıköy’e yerleşen yeni evli genç adamlar ve onların narin genç eşleri vb.dir.

Meslek Borcu adlı romanda da önemli bir şahıs kadrosunun yer aldığını görmekteyiz. Eserin başkahramanı İhsan (Nihat)'dır. Ancak anlatıcı konumundaki Turgut Bey de İhsan kadar önemli bir şahıstır. Romanın başından sonuna kadar gelişen olaylar ve şahıslarla yakın ilişki içindedir. Şahıslar üzerinde belli bir etkiye sahiptir. Eserin ikinci derecedeki kahramanlarının önde gelenleri şunlardır: Dr.Muzaffer Bey, Cemile Hanım(İhsan'ın annesi), Sami (İhsan'ın babası), İhsan'ın nişanlısı Emine, Dr. Engin Bey, Dr.Karavasilis ile Zeynep abladır. Yunan polisler ve mahkeme hakimi vb. ise figüran kahramanların başlıcalarıdır.

4. Romanlarda Zaman

İncelediğimiz romanlarda anlatılan zaman dilimlerine bakıldığında değişik dönemlere ait olduğu görülmektedir. Gerek geriye dönüşlerle, gerekse zaman sıçramalarıyla anlatılan tarihi zaman dilimlerini şu şekilde sıralamak mümkündür. İkinci Meşrutiyatin ilanı ve ardından gelen İttihat ve Terakki dönemi (1908), Trablusgarp Harbi (1911), Birinci Balkan Harbi (1912), İkinci Balkan Harbi (1913), Birinci Dünya Savaşı (1914-1918), ardından yaşanan mütareke dönemi, 19 Mayıs 1919- 9 Eylül 1922 tarihinde milletçe verilen bağımsızlık mücadelesi, Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyetin ilanına kadar süren zaman dilimleri sıralanmaktadır. Bu zaman dilimleri değişik sayfalarda tarih verilerek anlatılır. Roman Balkan Savaşı'nın patlak verdiği bir yaz günü başlar.

Meslek Borcu romanında zaman ögesi farklı durumlar arzeder. Olayların geliştiği zamanlar içersinde geçmişe dönüşler yapılır. Ancak genel olarak asıl olayın yer aldığı süreç, 10 yıllık bir zamana sığdırılmıştır. Çünkü Turgut Bey'in öğrencisi olan İhsan liseyi bitirir ve üniversite öğrenimine devam eder. Üniversite öğrencisiyken romandaki vaka başlar. Yazar, romanın içinde Dr. Engin'in çalıştığı Sınır Tanımayan Doktorlar Kurumu'nun 1999 yılında Nobel Barış Ödülünü aldığını belirtir. İhsan'nın orta öğrenimdeyken çekilmiş resimlere bakan öğretmeni Turgut Bey, yıllar öncesine döner. Romanlarda başlangıç ve bitiş tarihleri ile ilgili bilgilere rastlanmaz.

5. Romanlarda Mekân

Yerli Türk Romanlarında ana mekân olarak çoğunlukla Batı Trakya seçilir. **Üzeyir Ağa** adlı romanda, vakaların başlangıç yeri Karlıköy'dür. Burası tanıtılırken yakınında olduğu anlaşılan Koşukavak'tan da bahsedilir. Romanda vakalar, zamanla Anadolu'ya taşar. Anadolu bu yönüyle güven veren , bir an önce varılmak istenen hedef mekân durumundadır aynı zamanda. Köylülerini Anadolu içlerindeki Paşa Çiftliğine yerleştiren Üzeyir Ağa, akrabalarını ziyaret edebilmek düşüncesiyle ailesini de yanına alarak kısa bir süreliğine Gümülcine'ye yerleşir. Fakat, ailesinin buradaki komşularından memnun olması dolayısıyla süreyi biraz daha uzatır. Dolayısıyla Rodop Balkanlarında, Bulgaristan sınırına yakın olan Karlıköy'ün tanıtımıyla başlayan vakalar, buranın dışına taştıktan sonra Batı Trakya'daki daha büyük bir mekân olan Gümülcine şehrine kayar. Üzeyir Ağa'nın İstanbul'a gittiği birkaç gün için buraya da taşar. Romanın sonlarına doğru Zeki Bey'in görevi yine Edirne'dedir. Bu sebeple vakalar buraya doğru yönelir. Vakalar, Üzeyir Ağa Edirne'de öldükten sonra Zeki ile Safiye'nin buradan ayrılarak yerleştikleri Kastamonu'da sonlanır.

Batı Trakya'nın dışında Bursa, İzmir, Kırklareli ve Aydın (Söke) gibi şehirler de romanlarda adı geçen önemli mekânlardır.

Savaşların yapıldığı sıcak temas yerlerinin başında Trablusgarp, İzmir ve Edirne gelmektedir. İzmir, damat Yüzbaşı Zeki Bey'in görev yaptığı, Edirne ise savunmasına katıldığı büyük mekânlar olarak anılırlar. Zeki Bey'in romanın sonlarına doğru Filistin cephesine gönderildiğini görmekteyiz. Eserde muharebe yapılan yer adlarına Lüleburgaz, Pınarhisar ve Çatalca'yı da eklemek gerekir. Buralar çok kısa bilgiler verilerek zikredilen yerleşim yerleri adlarıdır. Edirne savunması aylarca başarıyla sürdürülen bir il olarak isimce geçer. Sıraladığımız bu yerler aynı zamanda çeşitli çatışmaların yaşandığı ve sıcak temasların gerçekleştiği muharebe yerleridir. Bu yerlere Kırcaali, Dedeğaç, Soflu, Edirne Hasköy ile Meriç'i de eklemeliyiz.

Romanda vakaların yaşandığı kapalı mekânların başlıcalarını ise şu şekilde sıralayabiliriz: Üzeyir Ağa'nın Karlıköy'deki evi, Üzeyir Ağa'nın Gümülcine'deki Kesikbaş Mahallesinde kiraladığı ev(daha sonra Hacı Bekirlerin oturduğu ev), Zeki Beyin Gümülcine'de sokak başında bulunan iki katlı evi, Gümülcine'deki evin yakınındaki mahalle kahvesi, Üzeyir Ağa'nın Anadolu'da bulunan Mustafa Kemâl Paşa kasabası (eski adı : Kirmasti) yakınındaki Paşa çiftliği, Paşa Çiftliğinde misafir kaldığı ev, İstanbul'daki Osmanlı Bankası, İstanbul'da gidilen Noter, Üzeyir Ağa'nın Kavaklıdere katliamından kaçtıktan sonra yanına sığınıp bir müddet

gizlendiği Semetli Köyü'ndeki yaşlı kadına ait ev, Sarıkışla, Kesikbaş Camii, Üzeyir Ağa'nın kızkardeşinin Paşa Çiftliğindeki evi, Aydın'ın ilçesi Söke yakınlarında alınan çiftlik, Üzeyir Ağa'nın Edirne'de satın aldığı fırın ve Kastamonu'daki evdir.

Adı geçen kapalı mekânlar; Harbiye Nezareti, Zeki Bey'in tayin edildiği Kırklareli'deki Abdullah Paşa Karargâhı'dır.

Kavaklıdere (Gümölcine'ye beş kilometre uzakta, Semetli Köyü yolunda bulunan bir deredir.) , Kuşlandı ve Karatepe ise katliam yapılan yer adlarıdır. Son ikisi sadece isim olarak geçer.

Meslek Borcu adlı roman,uzun yıllar Batı Trakya'da Türk azınlık ortaokul ve lise kısımlarında öğretmenlik yapan Tevfik Hüseyinoğlu tarafından yazılmıştır.Batı Trakya Türk Edebiyatı adına roman türünde ilk başarılı eserdir. Konusu okul çevresiyle ilişkilendirilmiş romanın öğretici yönü ön plandadır. Romanın bu özelliği, zaten romanın adından da ortaya çıkmaktadır. Gözlemlere geniş yer verilen romanda psikolojik çözümler de başarılı bir şekilde tasvir edilir. İnsan-çevre ilişkisine ayrıca önem atfeden yazar, uyuşturucu bağımlısı gençlerin düştükleri sefaletin çeşitli boyutlarını romanında resmeder.

Romanda olayları birbirine bağlayan yazar, şahıs kadrosunu geniş tutar. Karakterler genellikle iyi ve özverili kişilerdir. Zaman olarak bu roman yakın geçmiş ve günümüzü anlatır. Romanın en çok geliştiği mekân Batı Trakya'dır. Vakalar, İhsan'ın ailesinin yaşadığı İskeçe yakınlarında bulunan Ayvacık Köyü'nde başlar. İhsan'ın babası Sami'yi aramak için Turgut Bey'in gittiği ve adı belirtilmeyen köy (mevlit okunan köy) sonrasında İskeçe'ye kayar. Burası aynı zamanda vakaların ana mekânı durumundadır. Turgut Bey'in ailesi, Gümölcine'deki evlerinde oturmaktadır. Bu yüzden buraya da vakaların taşması söz konusudur. Yine Batı Trakya'nın önemli yerleşim yerlerinden Kavala şehri ile yakınındaki Taşöz adası da eserdeki mekânlardandır. İhsan'ın okuduğu üniversite İstanbul'da olduğu için burayı da unutmamak gerekir.

Eserdeki kapalı mekânlardan başlıcaları; İhsan'ın ailesinin yaşadığı Ayvacık köyündeki ev, Turgut Bey'in İskeçe'de oturduğu ev, Turgut Bey'in ailesinin yaşadığı Gümölcine'deki ev, Turgut Bey'in görev yaptığı İskeçe Azınlık Ortaokulu ve Lisesi, Dr.Muzaffer'in yazıhanesi, Kavala Adliyesi, İhsan'ın Taşöz adasında çalıştığı hotel, İhsan'ın İstanbul'da kaldığı ev ve uyuşturucuların satıldığı kafeteyalardır.

Eserde hristiyan ile Türk mezarlıkları arasında bir mukayese de yapılmakta ve toprağın altında kardeşçe yaşadıkları , barış ve huzur içinde uydukları vurgulanmaktadır. Yazar bu yolla dostluk ve kardeşlik mesajını vermektedir.

6. Romanlarda Kullanılan Teknikler

Batı Trakya Türk romanının oldukça sınırlı sayıda yazılmış olan örneklerinde -bir iki teknik dışında- değişik roman tekniklerinin kullanıldığını görmek mümkündür. Romanlarda kullanılan bu teknikleri şu şekilde sıralayabiliriz: Anlatma ve Gösterme, Tasvir, Diyalog, İç Diyalog, Geriye Dönüş, Özetleme, Montaj, Otabiyografik, Mektup ve Leit-motiv.

Şimdi bu tekniklere romanlardan alıntılar yaparak birer örnek verelim.

Anlatma ve gösterme teknikleri eserlerde oldukça sık ve çoğunlukla birlikte kullanılır. Meslek Borcu adlı eserin başlangıç kısmında yazar-anlatıcı konumunda olan Tevfik Hüseyinoğlu'nun, romanın başkahramanı kadar önemli olan öğretmen Turgut Bey'in uyuşturucu kullanan öğrencisi İhsan'ın ailesinin yaşadığı Batı Trakya'daki Ayvacık köyüne girişini anlattığı ifadeler bu iki tekniğe oldukça güzel bir örnek teşkil etmektedir:

“ Çalı kümelerinin ve böğürtlenlerin istilâsına uğramış Ayvacık köyüne girdim. Yıllarca önünden, yanından insan geçmemiş, sivaları dökülmüş, içlerinde hayat eseri olmayan bakımsız, belki de sahipsiz evler... Çatıları çökmüş olan bu harabelere, ayakta durmak gücü veren bakımlı evlerde vardı. İçlerinde hayat eseri kalmamış evlerin sevimliliği, ölümle hayat arasındaki benzersizliği simgeliyordu. Köyün genel görünüşü, usta bir ressamın fırçasından çıkmış hazin bir tabloyu andırıyordu.”⁸⁵

Tasvir tekniği, edebi eserlerde sıkça başvurulan tekniklerdendir. Her iki romanda da bu tekniğe rastlamaktayız. Tasvirler bazen şahıs, bazen mekân, bazen de nesne tasvirleri şeklinde yapılır.

Meslek Borcu romanında, Dr. Muzaffer Köse'nin muayenehanesindeki bekleme odası Öğretmen Turgut Bey tarafından şu şekilde tarif edilir:

“Beklemek zorundaydım. Oturduğum yerden etrafı gözden geçirdim.

⁸⁵ a.g.e., s.9.

Normal bir bekleme odası. Üç tarafına dizilmiş koltuklar. Ortadaki küçük masanın üstünde, Türkçe ve Yunanca gazeteler, dergiler... Karşı duvarın ortasına asılmış insan vücudu şeması. Kalpten pompalanan kanı vücudun her yerine ulaştıran kalın aort damarı uzadıkça kollara ayrılıyor, inceliyor ve beyinden tırnak ucuna kadar ulaşan kılcal damarlar ağını örüyordu. Yan duvarda iki levha. Birinde: ‘Alkol tehlikelidir’ , diğerinde: ‘Sigara içenlere iyi davranın, çünkü çok az ömürleri kalmıştır’ yazılıydı. Diğer duvara asılmış orta boy levhada, düşünen bir insan karikatürü, levhanın üst kısmındaki yazıyı işaret ediyordu: ‘uyuşturucu maddeye ihtiyacım yok; düşünüyorum, o halde özgürüm.’ Satırları bir daha okudum.⁸⁶

Üzeyir Ağa romanında Fatma ile nişanlısı Yüzbaşı Zeki Bey’in tasvirleri şöyle yapılır:

“...Fatma, diğer kızkardeşleri müstesna, dünyada eşi bulunmayan güzellerden birisi. O bir menekşe çiçeği kadar nazik. Böyle Allah’ın özenerek yarattığı bu melek yüzlü kız, cahil, hoyrat, kıymet bilmeyen kimselere verilir mi? Ona Zeki Bey Gibi erkek güzeli, terbiyeli bir delikanlı münasıpti.”⁸⁷

Diyalog tekniği de sık başvurulan tekniklerdendir. Tekniğin kimi zaman, bir roman kahramanının karşısında biri varmış gibi bir iç konuşma yapması şeklinde uygulandığını da görmekteyiz. Bu tekniğe ise **İç Diyalog** adı verilmektedir.⁸⁸

Şimdi Bu iki tekniğe iki romandan da örnekler verelim.

Üzeyir Ağa romanında, Karlıköy’den Gümölcine’ye göç eden Üzeyir Ağa ve ailesinin buradaki komşularından olan Hanife Yenge ile Cemile Hanım arasında üç kızı hakkında şu şekilde bir konuşma geçer:

“Gümölcineliler gittikleri her yerde Karlıköylü bu üç kızın güzelliklerinden, giyinmelerinden, terbiyelerinden bahis açıyorlar, akşama kadar onları meth ve sena ediyorlardı. Hele içlerinden Hanife yenge şöyle diyordu:

- *Hanımlar ben yaşlı bir kadını. Hayatımda çok güzel kızlar gördüm. Fakat bunların güzelliğinde bir kız şimdiye kadar, hiçbir yerde görmedim.*
- *Cemile Hanım sen de güzelden anlarsın, doğru söylemiyor muyum?*
- *Hakkın var Hanife yenge, bunlar Karlıköy’den değil, Cennetten çıkıp buraya gelmiş olacaklar.*

⁸⁶ a.g.e., s. 32-33.

⁸⁷ a.g.e., s. 88.

⁸⁸ Romanlarda kullanılan teknikler ve materyal unsurlar hakkında daha ayrıntılı bilgi için aşağıdaki kaynaklara bakılabilir:

Mehmet Tekin, (2001): Roman Sanatı 1 (Romanın Unsurları), Ötüken Neşriyat A.Ş., İstanbul.
Şerif Aktaş, (1991): Roman sanatı ve Roman İncelemesine Giriş, Akçağ Yay., Ankara.

- *Çok doğru söyledin Cemile Hanım.Gökten mi inmişler,cennetten mi gelmişler, bilmiyorum ama, onları görmeden de duramıyorum.*”⁸⁹

Osmanlı Bankası’ndaki işi halletmek için İstanbul’a giden Üzeyir Ağa’nın, orada kaldığı birkaç günlük süre içinde öğrendiği bilgiler ileriye gören bir kişi olması sebebiyle Balkanların durumu başta olmak üzere yaptığı değerlendirme esnasında sanki karşısında biri varmış gibi soru yöneltmesi güzel bir iç diyalog örneğidir. İlgili kısmı aynen alıyoruz:

“...Bizi gafil avlamaya çalışan düşmanlarımız, her zaman uyanık bulunduğumuzu anlayacaklardır. Eğer bunu anlayabilirlerse, teşebbüslerinden ancak o zaman vazgeçmeleri muhtemeldir. Aksi taktirde, bizim bu karışık durumumuzdan cesaret alarak, talihlerini denemeğe kalkacaklar. Ve tahmin ettiğim Balkan Harbi olacaktır.

Netice ne olur?

Biz elbet bu muharebeyi kazanırız. Yalnız,birlik ve beraberliğimizi tekrar ihya edelim. Bu kâfi.

Üzeyir Ağa bu düşünceler içinde eve gelmişti”⁹⁰

Romanlarda yazarların müracaat ettikleri tekniklerden biri de **Geriye Dönüş** tekniğidir. Roman kahramanlarından herhangi birinin bir sebeple geçmişe, geçmişte yaşanan bir olaya ya da kendi hatıralarına dönüşü; geçmişte tanıdığı birini tekrar hatırlaması vb. şekillerde uygulanır. Meslek Borcu’ndaki Turgut Bey’in uyuşturucu batağına saplanan öğrencisi İhsan’ın, ailesine yolladığı söylenen zarftaki yazısının gerçek olup olmadığını tespit ederken uygulanan geriye dönüşü olduğu gibi alıntılıyoruz:

“Zarfi yine aldım, gözden geçirdim. Sol üst köşesinde İhsan’ın adresi:

İhsan Katrancı

Işıklar Caddesi

Selvi Apt. No:32

Samatya / İstanbul.

Zarftan mektubu çıkardım. Orta boy bir bloktan çekilirken, üst tarafı anormal bir şekilde yırtılmış olan pusulayı okudum.

⁸⁹ a.g.e., s.36.

⁹⁰ a.g.e., s. 83-84.

Evet Cemile hanım haklıydı. Gerçekten bu mektup, evlât hasretiyle yanan bir anne için inandırıcı değil, kandırıcı değil, diye söylendim. Evlât sıcaklığını yansıtmayan soğuk ifadeler. Titrek bir elle yazılmış gibi okunması güç on satırlık bir pusula.

'Bu İhsan'ın yazısı mıydı? Acaba yanılıyor muydum? İçimde bir şüphe uyandı. Yazı İhsan'ın olmayabilirdi, ama nasıl emin olabilirdim? Mümkün olsa da bir karşılaştırabilsem!' diye düşündüm.

Yirmi yıl önce lise son sınıftaki İhsan hayalimde canlandı. Sağ tarafta, pencerenin yanında, önden ikinci sırada Engin'le beraber oturuyorlardı. Şimdi Sınır Tanımayan Doktorlar Kurtumu'nda çalışan ve dünya çapında bir hizmet veren Dr. Engin'le! 1999 Nobel Barış Ödülü'nü alan bu kurumun üyesi Dr. Engin'le aynı sırada oturuyorlardı, dedim kendi kendime.

Birdenbire aklıma geldi. Bir adetim vardı. Her yıl, lise son sınıfın dersinde öğrencilerin, öğrenci gözüyle bende gördükleri hataları vurgulamalarını yazılı olarak isterdim. Bu yöntemle ben, eğitim ve öğretimdeki verimliliğimi öğrenciler terazisinde tartmış oluyordum. Bunu hatırladığım o anda kitaplıktan dosyayı çıkardım. Bulmakta güçlük çekmedim. Bir Toplu iğne ile tutturulmuş kâğıtların üstünde '1980 lise son sınıf' notu vardı

İhsan'ın kâğıdını buldum, masanın üstündeki pusulaıyla karşılaştırdım. Tahminim doğrudu. Yazı kesinlikle İhsan'ın yazısı değildi. Pusula bir başkası tarafından yazılmıştı."⁹¹

Yukarıdaki alıntıda altı çizili cümleler aynı zamanda iç monolog ile geriye dönüş tekniklerine de örnek teşkil etmektedir.

Özetleme de romancıların vazgeçemeyeceği bir tekniktir. Geriye dönüş ve zamanda sıçrayış / atlama yapılırken romancının işini oldukça kolaylaştırır. Üzeyir Ağa, Gümölcine'ye yerleştikten sonra Karlıköy'ü tekrar ziyarete gider ve geri döndüğünde orada olup biteni eşi Behiye'ye kısaca şöyle özetler:

"Üzeyir Ağa, Karlıköy'e gidip gelmiş, gördüklerinden memnun kalmıştı. Evlerinde oturanlar, her şeyi temiz tutuyorlar, tarlalarını işliyorlardı. Kısacası, sıkıntısız geçinip gidiyorlardı. Üzeyir Ağa bu bakımdan da memnun olmuştu. Eşi

⁹¹ a.g.e., 30-31.

Behiye ona köy hakkında uzun sorular sormuştu. Bütün bu sorulara, eşini sevindirecek cevaplar vermişti.”⁹²

Montaj tekniği de yazarların gerekli gördüklerinde müracaat ettikleri tekniklerdendir. Montaj tekniği, “bir romancının, genel kültür bağlamında bir değer ifade eden anonim, bireysel ve hatta ilahî nitelikli bir metni, bir söz veya yazıyı. ‘kalıp halinde’ eserinin terkibine belirli bir amaçla katması, kullanması” demektir.⁹³

Üzeyir Ağa adlı eserde, Karlıköy ile Gümölcine arasında gençlerin nişanlanması adeti karşılaştırılır. Zeki Bey ile nişanlanan Fatma, köylerinde kız annelerini üzme için söylenen ağıtı aynen hatırlatır:

*“Ak bakırlar susuz kaldı,
Evlerimiz kızsız kaldı,
Ağlasın gelinin anası,
Vurun gelinin kınası”*⁹⁴

Yukarıda verilen ve geriye dönüş tekniğine örnek oluşturan alıntıdaki ifadeler, -her ne kadar Tevfik Hüseyinoğlu tarafından roman için kurgulanmış olsa bile- onun gerçek hayatına ait kesit ve davranışlar hakkında da bir takım bilgiler vermektedir okurlarına. Çünkü yazar, gerçek hayatta da öğretmenlik mesleğini yapmaktadır. Mesleğine son derece bağlı, öğrencilerine son derece müşfik, sorumluluk sahibi, düzenli ve titiz bir insandır. Bu bilgilerle alıntıdaki bir takım ifadeler paralellik arzeder. Dolayısıyla **Otobiyografik** tekniği de hatırlamamıza vesile olur.⁹⁵

Mektup tekniğine her iki romanda da rastlamaktayız. Meslek Borcu adlı romanın 45-55. sayfaları arasında tamamının verildiği ve Turgut Bey’in öncülüğünü yaptığı Güven okuma yazma kursunun altmış yaşlarında olmasına rağmen en çalışkan öğrencisi olan Zeynep Abla tarafından oğluna hitaben kaleme alınmıştır. Aynı mektup “Anneler Gününde Bir Annenin Mektubu” başlığıyla da Gizem dergisinin orta sayfalarında yayınlanmıştır. Fakat, mektup hayli uzun olduğu için, daha kısa bir mektup örneği vereceğiz. Mektup, Üzeyir Ağa adlı eserin kahramanlarından Zeki Bey tarafından nişanlısı Fatma’ya hitaben kaleme alınmış kalemeye alınmıştır:

⁹² a. g. e., s.101.

⁹³ a.g.e., 243-244.

⁹⁴ a.g.e., s.85.

⁹⁵ a.g.e., s.30-31.

“Fatma Hanım,

Ben seni benden ayrı bir varlık saymıyorum. Onun için çantada mevcut paralardan istediğin kadar harcayabilirsin, hatta bitirebilirsin. Benim her şeyimin senin olduğunu unutma.

Zarfin içinde iki tane “Süveyş Kanalı” hisse senetlerinden var, Rahmetli babam bunları benim için almış. Değerleri “5000” altındır, çantanın içindeki paralar , bu hisse senetlerine kârdan verilmiştir. Süveyş kanalı, çok gemi geçen bir su yoludur, geleceği emniyet altındadır. Bu hisse senetlerinin getireceği para, bütün ailemizin refah ve saadetini en mükemmel bir surette sağlayacak kadar çoktur.

Bu hisse senetlerine ilişik bir vekâletname göreceksin. Bu vekâletname ile babamız Gümülcine'deki Osmanlı Bankası şubesinden senetlere isabet eden kârı, 1 Eylül 1912 günü tahsil etsin. Bu seneki kârın çok yüksek olacağını tahmin etmekteyim. Hepiniz sağlıklı kalınız, sizi bir saniye bile unutmayacağımı biliniz.

Nişanlınız

Zeki ”⁹⁶

Leit-motiv, müzikten romana geçmiş bir terimdir ve ana kılavuz anlamına gelir. “Edebiyatta, özellikle roman türünde rağbet gören bir teknik olarak ‘leit-motiv’, türlü vesilelerle tekrarlanan bir ifade kalıbıdır. Özellikle naturalist romancıların başvurduğu bu teknik, roman şahıslarını belirleyen tipik özellikleri vermede kullanılır.”⁹⁷

Meslek Borcu romanındaki Turgut Bey’in arkadaşı Yunus’u tanıttığı ifadeler leit-motiv tekniğine güzel bir örnek teşkil eder:

“...Durdum. Yunus yanıma geldi. El sıkışırken adeti üzere ellerini omzuma attı, bana sarılmak istedi. Ellerimi göğsüne koyarak sarılmasını önledim. Her zaman olduğu gibi sarımsak kokusu yine burnumun direğini kırmıştı zaten.

Toplum arasına çıkacağı günlerde sarımsak yemesinin doğru olmadığını defalarca hatırlatmışım Yunus’a ama söz dinletememişim. Her hatırlatmamda da sarımsağın yararları hakkında epey lâf dinlemişim. Bilginin kaynağını da veriyordu Yunus. Şifalı bitkiler kitabı, sayfa 185 gibi.”⁹⁸

Şimdi çalışmamızın Sonuç bölümüne geçelim.

⁹⁶ a.g.e., 119-120.

⁹⁷ a.g.e., s.251.

⁹⁸ a.g.e., s.39.

SONUÇ

Çalışmamızın başında da söylediğimiz gibi Batı Trakya Türk Edebiyatı bugüne kadar sınırlı bir şekilde incelenebilmiştir. Bunun en önemli nedeni, bu edebiyatın yeni ve gelişmekte olan bir edebiyat olmasıdır. Söz konusu edebiyatın incelenmesi adına yapılmış bulunan derli toplu çalışmalar, çoğunlukla Feyyaz Sağlam'ın yayınladığı çeşitli eserlerden oluşmaktadır. Ne var ki, bu çalışmalar, bilimsel açıdan yeterli sayılabilecek çalışmalar değildir. Ancak bir araştırmacının her an başvurabileceği önemli kaynaklar niteliğindedir.

Çalışmalarımız süresince yapılan tespitler sonucunda lisansüstü düzeyde, maalesef doyurucu çalışma ve incelemelere rastlanmamıştır. Bir yıla aşkın bir zamana yayılan bu çalışmalar sırasında Türk Dil Kurumu ile T.C. Kültür Bakanlığı'nın Batı Trakya Türk Edebiyatı ile ilgilenip yayınlarında yer verdiklerini tespit etmek, bizi hayli sevindirdi. Bu durum, o yörede edebiyatla uğraşan kesime karşı bir destek, bir motivasyon niteliği taşımaktadır. Yine bu ilgiye bağlı olarak Türkiye'den başka bir çok ülkede daha yapılan çeşitli kültürel içerikli etkinliklerde Batı Trakya Türk Edebiyatı için ayrılan tanıtım çalışmaları, yöre edebiyatı açısından hiç şüphesiz önemli bir güç kaynağıdır.

Tez çalışmamızın “Giriş” bölümünde Batı Trakya Türklerinin yaşam koşullarındaki nesnel güçlüklerin, geniş yer verilerek anlatılması, o yörede çiçek açan bir Türk edebiyatının daha iyi anlaşılması amacına yönelik bir yaklaşımdır. Belirtmek gerekir ki, bu çalışma içerisinde siyasi düşünceye hizmet edecek her hangi bir amaç güdülmemiştir. “Giriş” bölümünde anlatılanlar, edebiyatla iç içe unsurlardır. Eğitim sorunu, mülk edinme sorunu, göç konusu ve dinsel özgürlükler gibi konular, Batı Trakya Türk Edebiyatı'nın zaten öteden beri ele aldığı konulardır.

Şiirle başlayan tez çalışmamızın, Şafak dergisine sıkça müracaat ettiğini ve yeri geldikçe bu dergiden yararlandığını, bu arada belirtmek gerekir. İncelemelerimize başladığımız süre içerisinde, sayfalarını edebiyatın çeşitli türlerinin hizmetine sunan Şafak dergisinin, belki de en verimli dönemini yaşadığı bir anda yayın hayatına son vermesi, üzücü ve talihsiz bir gelişme olarak nitelendirilmektedir. Bu durum, geleceği ve gelişmesi bakımından yerli edebiyatın elbette ki önemli bir eksikliğidir.

Bendeniz, hem bir edebiyat meraklısı olarak hem de bu konunun bir araştırmacısı olarak itiraf etmeliyim ki Şafak dergisi sayesinde Batı Trakya Türk

Edebiyatı'nın yanı sıra Balkanlarda diğer Türk topluluklarının yükselen edebiyatlarına ilişkin önemli bilgiler edinmiş bulunmaktayım. Bu nedenle yaptığımız çalışma, mensubu bulunduğumuz kendi toplumumuzu daha iyi tanımaya, hatta onu yeniden keşfetmeye olanak sağlamıştır. Bu arada çalışmamız sayesinde sık sık görüştüğüm hocalarım Tefik Hüseyinoğlu, Rahmi Ali, Mücahit Mümin ve diğerlerini bu vesileyle daha kapsamlı bir biçimde tanıdığımı, onların edebi kişiliklerini hayalimde daha net olarak resmettiğimizi düşünüyorum. Ayrıca hayatımda hiç göremediğim İlker Mehmet, Ercan Caneri gibi genç şairlerimizin sevgi ve güzel duygularıyla bezenmiş hayal dünyalarını bu vesileyle tanımış olduk. Şiirlerini bıkmaksızın dafalarca okuduk. Genç bir şair kardeşimiz olan Funda Sadık Ahmet'in de şiirleri bizi bir hayli duygulandırdı. Babasının feci ölümü nedeniyle yıkılan dünyasının içinde yeniden güç bulup şiirlerinde babasını anlatması, onun "şaka yapıp bir gün gelmesi"ni beklemesi gibi yerli şiire yeni öğeler ve özellikler kazandırması, bu şiirin söylemini ve imge âleminin ufkunu genişletmiştir.

Kimi araştırmacılar tarafından yaklaşık olarak 15 yıldır, araştırma konusu olan bu edebiyatın en çok yoğunlaştığı türlerden şiir, etraflıca değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Biçim açısından şiiri incelediğimizde, genellikle serbest nazım biçiminin kullanıldığını, dile önem verildiğini ve realist çizginin hâkim olduğunu tespit ettik. Toplumsal konular içerisinde siyasal düzen ve barış konulu şiirlerin çoğunlukta olduğu bu türü örnekler vererek tanıtmaya çalıştık. Ayrıca doğaya, memlekete, Atatürk'e, din ve çocuklara dönük yazılmış şiirler hakkında mütevazı bilgi ve görüşlerimizi bu eser içinde paylaştık. Bu çalışma içerisinde şiirlerine yer verdiğimiz bir çok şairle bire bir görüşüp ürünlerini konuştuk ve onlar hakkındaki kanaatimizi belirtmeye gayret ettik. Ayrıca ürünlerine şu veya bu nedenle ulaşamadığımız daha bir çok şair ve yazar, Batı Trakya Türk Edebiyatı'na katılan güç ve zenginliğin sahipleri arasındadır. Tanıtmaya çalıştığımız ve önemli bir yer tuttuğunu gördüğümüz modern şiirin dışında kalan geleneksel şiirin de yerli edebiyat içindeki yerini, kısa da olsa tanıtmaya çalıştık.

Bu çalışma sayesinde yine şiir kadar olmasa da yerli edebiyatta önemli bir çıkış yapan öykünün, çeşitli örneklerini inceleme fırsatını bulduk. Batı Trakya Türk insanının yanı sıra Yunanlı hemşirelerinin de net çizgilerle anlatıldığı öykülerde genel olarak toplumu ve bireyi konu alan olayların incelenmesinde büyük özen gösterilmiştir. Bir öyküde olması gereken bütün teknik unsurlar; olay, şahıs kadrosu, zaman ve mekân gibi unsurlar eksiksiz kullanılmıştır. Yer yer yerli ağzın kullanıldığı

öykülerde genellikle güzel bir Türkçe ile güçlü bir anlatım dikkat çekmektedir. Kimi öyküler, yazarın hâkim bakış açısıyla, kimi öyküler de yazarın öykü dışında kalıp eserinde yarattığı kahramanlara görevler vermesiyle kaleme alınmışlardır.

Yerli Türk edebiyatında en az ürün veren roman türünde yazılmış olan iki eser arasında gerek teknik açıdan gerekse üslûp açısından göze çarpan önemli özellikler üzerinde de durduk. Bu romanların her ikisinde de roman tekniğine bağlı kalma çabası dikkat çekmekle birlikte, özellikle Üzeyir Ağa romanında, kimi teknik eksiklikler, gözle görülür durumdadır. Meslek Borcu romanı ise daha derli toplu, teknik yapısı bakımından daha büyük bir özenle ele alınmıştır. Üzeyir Ağa romanı yapay bir görünüm verirken, Meslek Borcu romanı gerçeklere daha yakın, daha inandırıcı ve daha doğal bir yaklaşım içerir. Bir romanda olması gereken teknik unsurların hemen hepsi, bu her iki romanda da vardır. Olay, şahıs kadrosu, zaman ve mekân gibi eserin teknik kurgusunu sağlayan unsurlara da yer verilmiştir. Söz konusu romanlardan biri toplumsal boyutları olan bireysel bir konuya yoğunlaşırken, diğeri ise savaş halinin yanı sıra, tarihsel uzantıları olan olayları işler. Her iki romanın yazıldığı dönemler bellidir. Üzeyir Ağa romanı 1970'li yıllarda yazılıp Balkan Savaşları öncesi ve sonrası dönemleri işlerken, Meslek Borcu romanı da 2001 yılında yazılmış olup geçmişe dönüş yapar ve 15-20 yıllık bir dönemi kapsamaktadır.

Batı Trakya Türk Edebiyatı'nın tanıtılmasında katkı yapacağımızı umduğumuz bu çalışmanın aynı zamanda daha kapsamlı, daha doyurucu çalışmalar için bir vesile teşkil edeceğine inanıyoruz. Dünya kamuoyunun medyatik bilgilerle tanıdığı Batı Trakya Türklerini bize göre, tanımanın en sağlıklı yolu, meydana getirmiş oldukları edebiyatlarıdır. Yarım yüzyıllık bir dönemde ortaya koymuş oldukları edebiyat, Batı Trakya Türk toplumunun çalkantılı geçen yaşamlarının portresini çizmektedir. İçinde, bir yandan onların tek serveti olan topraklarından sökülüp göç serüvenleri anlatılırken, bir yandan da göçe bağlı olarak parçalanan ailelerin dramına yer verilmektedir. Batı Trakya Türk Edebiyatı abartılardan uzak gerçekleri işlendiği ve çoğunlukla toplumsal sorunların anlatıldığı bir edebiyattır. Bu edebiyatta bir yandan memleket hasretiyle yanan insanların gözyaşları eşliğinde hasret türkülerini, haksızlıklar karşısında feryatlarını, bir yandan da saflık derecesindeki iyi niyetlerini ve her şeye rağmen onların memleket sevgisini görürsünüz. Edebiyatlarında kısaca hiçbir zaman vazgeçemedikleri benliklerini, inançlarını ve onları hayatta tutan en büyük güçleri olan umutlarını bulursunuz.

KAYNAKÇA

- Aktaş, Şerif (1975): *Edebiyatta Üslûp ve Problemleri Üzerine*, Ankara : Akçağ Yayınları, I. Baskı.
- Ali, Rahmi, (2002): *Zor İş* (Öykü kitabı), Gümölcine: Şafak Yayınları.
- Alibabaoğlu, Hüseyin (1982): *Durdur İle Kurkur*, Yunanistan / Gümölcine; Öğretmen Dergisi Yayınları
- Aktaş, Şerif (1991): *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*, Ankara : Akçağ Yayınları, 2. Baskı.
- Akyüz, Kenan; (1994): *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri 1860-1923*, İstanbul: İnkılap Kitabevi, Anka Ofset A.Ş., 6. Baskı.
- Armaoğlu, Fahir (1996): *XX. Yüzyıl Türk Siyasi Tarihi*, Türkiye İş Bankası Yayınları, Cilt: I-II.
- Arpad, Burhan (1973): “*Türk Hikâyeciliğinde Toplumdan Yana Gerçekçilik*”, *Yeni A.*, Temmuz.
- Aytaç, Gürsel (1982): “*Bugünkü Türk Romanında Anlatım Tekniği*”, *Yazko Edebiyat*, Kasım.
- Bakırcıoğlu, N. Ziya; (1997) : *Başlangıçtan Günümüze Türk Romanı – Yıllara ve Yazarlara Göre Romanımızın Tarihi – Özet ve Değerlendirmeler*, İstanbul: Ötüken Yayınları, 4. Baskı.
- Banarlı, Nihat Sami; (1987): *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, İstanbul: MEB Yayınları / Milli Eğitim Basımevi, Cilt II, s. 1241-1242.
- Batıbey, Kemal Şevket, (tarihsiz): *...Ve Bulgarlar Geldi- Batı Trakya'da Teneke İle Alarm*, İstanbul: Boğaziçi yayınları.
- Batıbey, Kemal Şevket (Mehmet Arif), (tarihsiz): *Üzeyir Ağa*, (roman) Dede Korkut Yayınları 2. baskı.
- Bayrak, M. Orhan (1994): *Türkiye'de Gazeteler ve Dergiler Sözlüğü (1831-1993)*, İstanbul : Kül Yayınları, 1.Baskı.

- Besen, Halûk; (1997): *Türkiye’de Gazetecilik, Gazeteler, Gazeteciler*, İstanbul: İnkılâp Kitabevi Yayın San. ve Tic. A.Ş., I. Baskı.
- Boynukara, Hasan (1997) : *Roman’da Bakış Açısı ve Anlatılış*, İstanbul: Boğaziçi Yayınları, Yayın No:216, I. Baskı.
- Boynukara, Hasan; (Temmuz 1997) : *Modern Eleştiri Terimleri*, İstanbul: Boğaziçi Yayınları, I. Baskı.
- Çeçen, Anıl (1986): *Türk Devletleri*, İstanbul: İnkılâp Kitabevi, 1.Baskı.
- Çelik, Hüseyin (1995): *Genç Kalemler Mecmuası Üzerinde Bir Araştırma*, Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi / Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1.Baskı.
- Çetişli, İsmail; (1998): *Batı Edebiyatında Edebî Akımlar*, Isparta: Kardelen Kitabevi, Tuğra Matbaası, Genişletilmiş 2. Baskı.
- Dede, Abdurrahim, (2004) : *Batı Trakya Türk Folklorü*, Trakyanın Sesi Yayınları, İstanbul.
- Doğu Rodop Türk Ağzlarının Sözlüğü* (2003) : Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Duymaz, Recep (1997): “İnci Enginün ve Hikâyemiz”, *İnci Enginün’e Armağan*, İstanbul: Dergâh Yayınları, 1.Baskı, s.106-118.
- Enginün, İnci (1990): “Roman” maddesi, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi 7*, İstanbul: Dergâh Yayınları, s.340-344.
- Eren, Halit (1997): *Batı Trakya Türkleri*, İstanbul.
- Galip, Salahattin (1998): *Martı Kanadından Damlalar*, Şafak Yayınları.
- Hüseyinoğlu, Tefik (2001): *Meslek Borcu*, B.T.T.Ö.B. Yayınları, Gümülcine (Komotini).
- Kaplan, Mehmet (1988): *Şiir Tahlilleri I (Tanzimattan Cumhuriyete Kadar)*, İstanbul: Dergâh Yayınları, 10. Baskı.
- Kaplan, Mehmet (Nisan 1992): *Hikaye Tahlilleri*, İstanbul: Dergâh Yayınları, 4. Baskı.
- Kaplan, Mehmet (Ekim 1994): *Şiir Tahlilleri 2 (Cumhuriyet Devri Türk Şiiri)*, İstanbul: Dergâh Yayınları / Emek Matbaacılık, 6. Baskı.
- Mazlum, Hüseyin (1981): *Bir Esmere Gönül Verdim*, Mazlum Yayınları, İstanbul.
- Oran, Baskın (1984): *Türk-Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Sorunu*, Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları, Ankara.
- Sadık Ahmet, Funda (2004): *Kardan Kız*, Ankara Ticaret Odası Yayınları, Ankara.
- Sağlam, Feyyaz (1990): *Batı Trakya Türkleri Çocuk Edebiyatı*, İstanbul.

- Sağlam, Feyyaz (1990): *Batı Trakya / Yunanistan'da Çağdaş Türk Edebiyatı Antolojisi*, Ankara.
- Sağlam, Feyyaz (1995): *Yunanistan'da (Batı Trakya) Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi*. B.T.T.D.D. Yay., İzmir.
- Salim, Reşit – Arda, H. Osman (1994): *Öyküsüyle Notasıyla Batı Trakya Türküleri*, Gümülcine.
- Saraçoğlu, Ali Rıza (1989): *Ey Yağız Toprak*, Akın Yayınları, Gümülcine – Yunanistan.
- Şafak Dergisi (1989-2004)*: Şafak Yayınları, Gümülcine – Yunanistan.
- Türk Dili, Dil ve Edebiyat Dergisi (1996): *Türk Şiiri Özel Sayısı (V)*, Türkiye Dışı Çağdaş Türk Şiiri, Ankara.
- Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi (1997)*: *Batı Trakya ve Kıbrıs Türk Edebiyatı*: Cilt 9, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Tekin, Mehmet (2001): *Roman Sanatı 1 (Romanın Unsurları)*, İstanbul: Ötüken Neşriyat A.Ş., I. Baskı.
- Türk Dili / Türk Şiiri Özel Sayısı IV. (Çağdaş Türk Şiiri)* (1992): Sayı: 481-482 (Ocak-Şubat), Ankara: TDK Yayınları, 1. Baskı.